

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra hudební výchovy

Diplomová práce

Bc. Michaela Dvořáčková

Lidové písně, říkadla, pověsti, pohádky, hry, zvyky, tance
a kroje v archivním fondu Emila Tutsche

Olomouc 2024

vedoucí práce: Mgr. Jaromír Synek, Ph.D.

Čestně prohlašuji, že jsem diplomovou práci *Lidové písně, říkadla, pověsti, pohádky, hry, zvyky, tance a kroje v archivním fondu Emila Tutsché* napsala samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny.

V Olomouci dne

.....

Podpis

Děkuji Mgr. Jaromíru Synkovi, Ph.D. za odborné vedení mé práce, za trpělivost a cenné rady.

Poděkování patří i Státnímu okresnímu archivu Svitavy se sídlem v Litomyšli a jeho zaměstnancům, kteří mi byli nápomocni při mém bádání.

Anotace diplomové práce

Jméno a příjmení:	Bc. Michaela Dvořáčková
Katedra:	Katedra hudební výchovy
Vedoucí práce:	Mgr. Jaromír Synek, Ph.D.
Rok obhajoby:	2024

Název práce:	Lidové písně, říkadla, pověsti, pohádky, hry, zvyky, tance a kroje v archivním fondu Emila Tutsche
Název v angličtině:	Folk songs, rhymes, tales, fairy tales, plays, customs, dances and costumes in the Archives Fund of Emil Tutsch
Anotace práce:	Diplomová práce se věnuje transkripci a systematizaci lidové slovesnosti a notových zápisů. Tyto dokumenty se nacházejí v pozůstalosti Emila Tutsche a jsou uloženy ve Státním okresním archivu Svitavy se sídlem v Litomyšli.
Klíčová slova:	Emil Tutsch, národopis, folklor
Anotace v angličtině:	The diploma thesis is devoted to the transcription and systematization of folk literature and musical notations. These documents are taken from the estate of Emil Tutsch and they are placed in the State District Archive of Svitavy, seated in Litomyšl.
Klíčová slova v angličtině:	Emil Tutsch, ethnography, folklore
Přílohy vázané v práci:	13
Rozsah práce:	162 stran
Jazyk práce:	Český

Obsah

ÚVOD.....	15
EDIČNÍ POZNÁMKY	17
1 EMIL TUTSCH.....	18
2 LIDOVÉ PÍSNĚ ZAZNAMENANÉ S TEXTEM I NÁPĚVEM.....	21
2.1 Ach pro pána dnes Štěpána.....	21
2.2 Malou malou malou máš	22
2.3 Ňafra, Ňafra, Ňufru	22
2.4 Nedaleko Ostrova.....	23
2.5 <i>Pásla milá pásla koně</i>	23
2.6 Polib mě v prdel	23
2.7 Spal sem s ní pod třešní	24
2.8 U sajsida.....	24
2.9 <i>Vy sedláci</i>	25
2.10.1 <i>Výletěla holubička I</i>	25
2.10.2 <i>Výletěla holubička II</i>	25
2.11 Za lesem za vodou	26
3 LIDOVÉ PÍSNĚ SE ZAZNAMENANÝM NÁPĚVEM.....	27
3.1 <i>Aj steztička</i>	27
3.2 <i>Boskovice pěkný město má panenka nepověz to</i>	27
3.4 <i>Jedou vápeníci</i>	27
3.5 <i>Jedou</i>	28
3.6 <i>Když jsem šel do Prahy pro hrách</i>	28
3.7 <i>Když na mši sv. zvonili</i>	28
3.8 <i>Ku Praze</i>	28
3.9 <i>Na petr. lukách</i>	28
3.10 <i>Není lepší jako z jara</i>	29
3.11 <i>O růžičko zahr.</i>	29
3.12 <i>Odbila hodina</i>	29
3.14 <i>Okolo Jevíčka I</i>	29
3.15 <i>Okolo Jevíčka II</i>	29
3.16 <i>Panímámo</i>	30
3.17 <i>Pěčkovský děvčata</i>	30
3.18 <i>Pod Plechtincem stojí mostek</i>	30

3.19	<i>Pochodové vojenské</i>	30
3.20	<i>Prostějov pěkný město</i>	31
3.21	<i>Přes Prahu</i>	31
3.22	<i>Řekla Káča</i>	31
3.23	<i>Slóžilo děvče</i>	31
3.24	<i>Svět se raduje nebe se směje</i>	31
3.25	<i>Tráva malá</i>	32
3.26	<i>Vy sedláci, co děláte</i>	32
3.28	<i>Zahradnicka I</i>	32
3.29	<i>Zahradnická II</i>	33
3.30	<i>Píseň bez uvedení názvu</i>	33
3.31	<i>Píseň bez uvedení názvu</i>	33
3.32	<i>Píseň bez uvedení názvu</i>	34
4	LIDOVÉ PÍSNĚ SE ZAZNAMENANÝM TEXTEM	35
4.1	Písně z Bezděčí	35
4.1.1.a	Jedou vápeníci I	35
4.1.1.b	Jedou vápeníci II	36
4.1.1.c	Jedou vápeníci III	36
4.2	Píseň z Boskovic	36
4.2.1	<i>Boskovice (nebo i Prostějov) je pěkný město</i>	36
4.3	Písně z Horního Štěpánova	37
4.3.1	<i>Hulán</i>	37
4.3.2	<i>Káča</i>	37
4.3.3	<i>Kohót</i>	37
4.3.4	<i>Kvindrle, kvindrle</i>	38
4.3.5	<i>Pijácká</i>	39
4.3.6	<i>Poslechněte co nového</i>	39
4.3.7	<i>Slyšel jsem novinu přežalostnou</i>	39
4.3.8	<i>Svatební</i>	40
4.3.9	<i>Švec</i>	41
4.3.10	<i>Švec po hrázi jede</i>	41
4.3.11	<i>V cvrčkovském mlejně</i>	42
4.3.12	<i>Zelí chochrlaty</i>	43
4.3.13	<i>Žid</i>	43

4.4	Píseň z Jaroměřic	44
4.4.1	<i>Písnička o robotě</i>	44
4.5	Písně z Jevíčka.....	44
4.5.1.a	<i>Okolo Jevíčka vlašovička lítá I.....</i>	44
4.5.1.b	<i>Okolo Jevíčka vlaš. lítá II</i>	45
4.5.2	<i>Pásli ovce Valaši</i>	46
4.5.3	<i>Velkonočko, velkonočko.....</i>	46
4.6	Píseň z Kořence	47
4.6.1	<i>Otevřete, otevřete, otevřite.....</i>	47
4.7	Píseň z Lešan	47
4.7.1	<i>O Maria</i>	47
4.8	Píseň z Olomouce	48
4.8.1	<i>V Olomouci při dolině.....</i>	48
4.9	Písně z Plechtince	49
4.9.1.a	<i>Pod Plechtincem na příkopách I.....</i>	49
4.9.1.b	<i>Pod Plechtincem na příkopách II</i>	49
4.9.1.c	<i>Pod Plechtincem na příkopách III.....</i>	50
4.9.1.d	<i>Pod Plechtincem za příkopou IV</i>	50
4.9.2.a	<i>Pod Plechtincem stojí mostek I.....</i>	50
4.9.2.b	<i>Pod Plechtincem stojí mostek II</i>	52
4.10	Písně z Prostějova	52
4.10.1	<i>Něchala si v Prostějově.....</i>	52
4.10.2.a	<i>Prostějov je pěkný město I</i>	53
4.10.2.b	<i>Prostějov je pekně město II.....</i>	54
4.10.3	<i>V Prostějově pekný děvče.....</i>	55
4.11	Písně z Trnávecka	56
4.11.1	<i>Haró, haró, kráve</i>	56
4.11.2	<i>Když jsem já šel kolem háje</i>	57
4.11.3	<i>Na trnavskym zámko</i>	57
4.11.4	<i>Pes leze dírou.....</i>	57
4.11.5	<i>Řehoři.....</i>	58
4.11.6	<i>Starala se matka má</i>	58
4.12	Písně z Unerázky	59
4.12.1	<i>Náš kohótek kokrhá</i>	59

4.13	Písňe bez uvedení místa zápisu	59
4.13.1	Ach což jest to těžká věc.....	59
4.13.2	Ach, kýž jsem slavíkem	60
4.13.3	Ach proč ten mesicek.....	61
4.13.4.a	<i>Aj stežtička stežka I</i>	62
4.13.4.b	<i>Aj stesticka steška II</i>	63
4.13.5	Bratře kamaráde já ti něco povím	64
4.13.6	Byla cesta ušlapaná	64
4.13.7	Byla svatá Dorota.....	65
4.13.8	<i>Dobry večer, panímámo, já k vám jdu</i>	66
4.13.9	Fabrická děvčata	67
4.13.10	Holka, za hlavu se nechtej	67
4.13.11.a	Hory, doly, černý les I.....	68
4.13.11.b	Hory doly černý les II	68
4.13.11.c	Hory, doly, černý les III	69
4.13.12	<i>Jiná</i>	70
4.13.13.a	Juliána, krásná panna I.....	70
4.13.13.b	<i>Juliána krásná panna II</i>	71
4.13.13.c	Juliána, krásná panna III	73
4.13.14.a	Kdosi jde k nám I.....	74
4.13.14.b	<i>Kdosi jde k nám, já ho neznám II</i>	74
4.13.15	Když jsem žel do Prahy pro hrách	75
4.13.16	Mám já děvčátko.....	75
4.13.17	Můj milý na vojnu jede	76
4.13.18	Na dušičky vzpomínejte.....	76
4.13.19.a	<i>Na pěčkovských lukách roste tráva v blátě I</i>	77
4.13.19.b	<i>Na pěčkovských lukách roste tráva v blátě II</i>	77
4.13.20.a	<i>Na Petrovských lukách roste jetelinka I</i>	78
4.13.20.b	<i>Na Petrovských lukách roste jetelinka II</i>	79
4.13.21	Na Velehradě pěkný dům	79
4.13.22	Píseň bez uvedení názvu	81
4.13.23	Píseň bez uvedení názvu	82
4.13.24	<i>Nedaleko Ostrova stojí nová hospoda</i>	83

4.13.25.a	<i>Není lepší jako z jara I</i>	84
4.13.25.b	<i>Není lepší jako z jara II</i>	85
4.13.26	<i>Nic sobě nehořekujme</i>	86
4.13.27	<i>O růžičko o zahradníčka</i>	87
4.13.28	<i>Pakli že jsi ty chudobný</i>	88
4.13.29	<i>Proto však můj znejmilejších</i>	89
4.13.30	<i>Odbila hodina</i>	89
4.13.31.a	<i>Paněnka Maria I</i>	90
4.13.31.b	<i>Paněnka Maria II</i>	91
4.13.32.a	<i>Panímámo hezkou dcerku máte I</i>	92
4.13.32.b	<i>Panímámo hezkou dceru máte II</i>	93
4.13.32.c	<i>Panímámo, hezkou dceru máte III</i>	94
4.13.32.d	<i>Panímámo, hezkou dcerku máte IV</i>	94
4.13.33.a	<i>Pásla milá pásla koně I</i>	95
4.13.33.b	<i>Pasla mila pasla koně II</i>	96
4.13.34	<i>Píseň</i>	97
4.13.35	<i>Pod našimi okny teče vodička</i>	97
4.13.36.a	<i>Poslechněte lamentaci I</i>	98
4.13.36.b	<i>Poslechnete lamentaci II</i>	99
4.13.37	<i>Poslechněte, lidé, směšné zpívání</i>	99
4.13.38	<i>Poslôchête ledí málo</i>	100
4.13.39	<i>Prodala sukňe rukávce</i>	101
4.13.40.a	<i>Řekla Káče, řekl Fajtík I</i>	101
4.13.40.b	<i>Řekla, Kače, řekl Frantík II</i>	102
4.13.40.c	<i>Řekla Kace řekl Frantík III</i>	103
4.13.41	<i>Skoro ráno ráno raničko</i>	103
4.13.42	<i>Slavyček na lípě</i>	104
4.13.43	<i>Sloužil jsem na faře</i>	105
4.13.44	<i>Slóžela dívka ho polesnyho</i>	105
4.13.45	<i>Stojí hruška v širém poli</i>	106
4.13.46	<i>Smrtná neděle</i>	107
4.13.47.a	<i>Svět se raduje, nebe se směje I</i>	107
4.13.47.b	<i>Svět se raduje nebe se smeje II</i>	108

4.13.48	Ta Pepička vzbudila	109
4.13.49	Teče voda ze skalky	110
4.13.50	U sedláka sloužívala	111
4.13.51.a	Vím já jeden krásný domek I	112
4.13.51.b	Vím já jeden krásný domek II	112
4.13.52	Vstávej, má milá	113
4.13.53	Vý sedláci, co děláte	114
4.13.54.a	Vyletěla holubička I	115
4.13.54.b	Vyletěla holubička II	115
4.13.55.a	Za lesem za vodou I	116
4.13.55.b	Za lesem za vodou měsíček se bělá II	117
4.13.55.c	Za lesem za vodou III	119
4.13.56	Zahradnická	120
4.13.57.a	Znám já jeden krásný zámek (domek) I	121
4.13.57.b	Znám já jeden krásný zámek II	121
5	ŘÍKADLA A KOLÉBÁNÍ	123
5.1	Říkadla z Jevíčka	123
5.1.1	Hlasy zvonů	123
5.2	Říkadla z Trnávecka	123
5.2.1	Bezděčí bečí	123
5.2.2	Ho hop hopasa	124
5.2.3	Kolibala babky dědka	124
5.2.4	Mláčení	124
5.2.5	Šla babička do Jevíčka	124
5.2.6	Zatraceny papuče	125
5.3	Říkadla z Unerázky	125
5.3.1	Deš sem já šil kolem háje	125
5.3.2	Pišo, pišo patnást	125
5.3.3	Přešil k nám jeden stréc	126
5.4	Kolébání z Unerázky	126
5.4.1	Bóm, bóm, Bartošo	126
6	POHÁDKY A POVĚSTI	127
6.1	Pohádka o zlatém jelínkovi	127
6.1.1	První varianta	127

6.1.2	Druhá varianta.....	128
6.1.3	Třetí varianta.....	130
6.1.4	Čtvrté varianta.....	131
6.2	Pověst z Biskupic.....	134
6.2.1	<i>Poklad nad Biskupicemi</i>	134
6.3	Pověst z Borové	134
6.3.1	<i>Světylka u Borové</i>	134
6.4	Pověst z Cetkovic	135
6.4.1.a	Pověst bez uvedení názvu	135
6.4.1.b	Pověst bez uvedení názvu	135
6.4.2	Pověst bez uvedení názvu	135
6.5	Pověst z Chlumu.....	136
6.5.1	<i>Chlumská kovárna</i>	136
6.6	Pověsti z Jaroměřic	136
6.6.1.a	<i>Beštérenec</i>	136
6.6.1.b	Pověst bez uvedení názvu	136
6.6.2	Pověst bez uvedení názvu	136
6.6.3	Pověst bez uvedení názvu	137
6.6.4	Pověst bez uvedení názvu	137
6.6.5	Pověst bez uvedení názvu	137
6.7	Pověsti z Jevíčka.....	138
6.7.1.a	<i>Legenda o Pánu Ježíši</i>	138
6.7.1.b	<i>Legenda</i>	139
6.7.2	Pověst bez uvedení názvu	139
6.7.3	Pověst bez uvedení názvu	140
6.8	Pověsti z Městečka Trnávky	140
6.8.1	<i>Bohdalovské hody</i>	140
6.8.2	Pověst bez uvedení názvu	141
6.9	Pověst ze Šebetova	141
6.9.1	Pověst bez uvedení názvu	141
6.10	Pověst ze Šubířova	141
6.10.1	<i>Slaměná bouře</i>	141
6.11	Pověsti z Uhřic.....	141
6.11.1.a	<i>O hastrmanu</i>	141

6.11.1.b	Pověst bez uvedení názvu	142
6.11.1.c	Pověst bez uvedení názvu	142
6.11.2.a	Pověst bez uvedení názvu	142
6.11.2.b	Pověst bez uvedení názvu	143
6.11.3	<i>Divoženky</i>	143
6.12	Pověsti z Unerázky	144
6.12.1	<i>O hrdličce</i>	144
6.12.2.a	<i>Ohnivý muž</i>	144
6.12.2.b	<i>Ohnivý muž</i>	145
6.12.3	Pověst bez uvedení názvu	146
6.13	Pověsti z Velkých Opatovic	146
6.13.1	<i>O strašidlu</i>	146
6.13.2.a	<i>Poklad na Hradisku</i>	146
6.13.2.b	Pověst bez uvedení názvu	147
6.13.3.a	<i>Poklad Opatovický</i>	147
6.13.3.b	Pověst bez uvedení názvu	147
6.13.4	Pověst bez uvedení názvu	148
6.13.5	<i>Statný hoch</i>	148
6.13.6.a	<i>Žižka u Opatovic</i>	148
6.13.6.b	Pověst bez uvedení názvu	149
6.13.6.c	Pověst bez uvedení názvu	150
6.13.6.d	Pověst bez uvedení názvu	150
6.13.7	<i>Pověst o Opatovickém hradu</i>	150
6.13.8	Pověst bez uvedení názvu	150
6.14	Pověsti z Vranové Lhoty	151
6.14.1	<i>O Bílé paní</i>	151
6.14.2	Pověst bez uvedení názvu	151
6.14.3	Pověst bez uvedení názvu	151
6.14.4	Žmolák	152
6.15	Pověsti z Vrážného	152
6.15.1	<i>Jak čert zasypal Vražné</i>	152
6.15.2	<i>Vráženští a čert</i>	152
6.16	Pověsti bez uvedení místa zápisu	153
6.16.1	Pověst bez uvedení názvu	153

6.16.2	<i>O ohnivém muži</i>	153
6.16.3	Pověst bez uvedení názvu	153
6.16.4	Pověst bez uvedení názvu	154
6.16.5.a	Pověst bez uvedení názvu	154
6.16.5.b	Pověst bez uvedení názvu	154
6.16.6	Pověst bez uvedení názvu	154
6.16.7	Pověst bez uvedení názvu	155
6.16.8	Pověst bez uvedení názvu	155
6.16.9	Pověst bez uvedení názvu	156
6.16.10	Pověst bez uvedení názvu	156
6.16.11	Pověst bez uvedení názvu	156
6.16.12	Pověst bez uvedení názvu	157
7	TANCE A HRY	159
7.1	Tance z Horního Štěpánova	159
7.1.1	<i>Legátková</i>	159
7.2	Hry z Unerázky	159
7.2.1	<i>Na smíška</i>	159
7.3	Hry bez uvedení místa	160
7.3.1	Kocour a myš	160
7.3.2	Hrádňi	161
7.3.3	Na slouchanku	161
7.3.4	O vedoucí	162
7.3.5	Štafetová	162
8	ZVYKY	163
8.1	Zvyky z Horního Štěpánova	163
8.1.1	<i>Panna o dokopánku</i>	163
9	PŘÍSLOVÍ	165
9.1	Přísloví z Trnávecka	165
9.2	Přísloví z Unerázka	165
9.2.1	<i>Poctivá panna</i>	165
10	KROJ	166
10.1	Horácký kroj	166
10.2	Kroj ve Vranové Lhotě	170
10.3	Trnavsko	171

11	OBŘADNÍ ZVYKY	173
11.1	<i>Hody na Trnavsku před sto lety</i>.....	173
	ZÁVĚR	176
	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	177
	SEZNAM PŘÍLOH.....	179

Úvod

Nad tématem diplomové práce *Lidové písně, říkadla, pověsti, pohádky, hry, zvyky, tance a kroje v archivním fondu Emila Tutsche* jsem začala přemýšlet už v průběhu zpracování bakalářské práce *Emil Tutsch (1876-1966) a jeho folklorní sbírka*,¹ která detailně popisuje jednotlivé položky ve fondu. Zkoumání archivního fondu Emila Tutsche uloženého ve Státním okresním archivu Svitavy se sídlem v Litomyšli v průběhu vytváření bakalářské práce mě zaujalo natolik, že jsem byla rozhodnutá ve zkoumání dále pokračovat. Fond Emila Tutsche nabízí velké množství materiálu z různých oblastí jeho zájmu. Já se rozhodla vybrat oblast pro mě nejbližší, a to lidové písně, ke kterým jsem přidala pohádky, pověsti, hry, tance, zvyky, říkadla a kroje z archivního fondu Emila Tutsche uloženého ve Státním okresním archivu Svitavy se sídlem v Litomyšli.

Osobní fond Emila Tutsche je uložen ve Státním okresním archivu Svitavy se sídlem v Litomyšli, č. f. 1188. Vznikal v letech 1891-1956. Celkem se jedná o šest kartenů rozřazených do devadesáti tří složek. Celková metráž je 0,75 metrů. Fond obsahuje personálie, korespondence, agendu památkové péče, novinové výstřižky, obrazovou dokumentaci, notové zápisy a další. Většina písemností je v dobrém stavu. Některé archiválie jsou poškozeny plísní.² Detailnější popis veškerých položek fondu lze nalézt v bakalářské práci *Emil Tutsch (1876-1966) a jeho folklorní sbírka*.

Cílem diplomové práce je transkripce a systematizace zápisů lidové slovesnosti včetně notových zápisů z fondu Emila Tutsche, které následně komparuji s již vydanými regionálními i nadregionálními sbírkami. Pro transkripci jsem po konzultaci s vedoucím práce zvolila diplomatický přepis z důvodu zachování autentičnosti zápisů. Jednotlivé zápisy jsou uspořádány podle žánrů a dále podle lokací, kde byly zaznamenány.

Práce je členěna do jedenácti kapitol. Úvodní obsahuje životopis Emila Tutsche zpracovaný na základě informací z jeho vlastní pozůstalosti uložené ve Státním okresním archivu Svitavy se sídlem v Litomyšli. Druhá kapitola zahrnuje lidové písně se zaznamenaným textem i nápěvem. Třetí pak lidové písně, které mají zaznamenaný pouze nápěv, čtvrtá lidové písně se zaznamenaným textem. Následující kapitola pojímá říkadla

¹ DVOŘÁČKOVÁ, Michaela: *Emil Tutsch (1876-1966) a jeho folklorní sbírka*. Bakalářská práce. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Pedagogická fakulta, 2022. Dostupné z: https://theses.cz/id/3z9nzg/Emil_Tutsch_1876-1966_a_jeho_folklorni_sbirka.pdf

² *Národní archivní portál*. [online]. Dostupné z: <https://portal.nacr.cz/aron/apu/9671dfd1-c6e1-44d4-8c92-8a6921505c2f>. [cit. 27. 05. 2024].

a jedno kolébání. Šestá kapitola obsahuje transkripci pohádky a pověstí. Sedmá kapitola popisuje jednotlivé hry a tance, kdy u některých byl zachován i originální nákres. Osmá kapitola pojímá zvyky, devátá přísloví, desátá popisuje kroj ze tří oblastí a poslední kapitola obsahuje obřadní zvyky.

Diplomová práce *Lidové písně, říkadla, pověsti, pohádky, hry, zvyky, tance a kroje v archivním fondu Emila Tutscheho* má svůj význam z hlediska zpřístupnění pramenných materiálů k dílčím studiím věnovaným jednotlivým slovesným žánrům regionu. Materiál může dále posloužit jako podklad pro vydání nové sbírky písní a pověstí z oblasti Malé Hané, pro rozšíření repertoáru místních folklorních souborů nebo při výuce hudební výchovy na základních i středních školách v regionu.

Ediční poznámky

Pro transkripci jsme zvolili formu diplomatického přepisu se všemi chybami a nedostatky z důvodu zachování autentičnosti textů a nápěvů. Některé zápisy jsou velmi špatně čitelné. V případě, že je některé slovo nečitelné, je místo něj uvedeno xxx doplněné poznámkou nečitelné. Poznámkou jsou taktéž opatřena slova, která jsou v zápise špatně čitelná a nejsme si jistí jejich transkripcí. V zápise se setkáme s místním názvem *Trnavsko*, který se ale neshoduje se současnou jazykovou normou. V transkripci zachováváme místní název doplněný poznámkou se správným tvarem Trnávecko, v původních textech používáme tvar Trnávecko.

Pro větší přehlednost v textu nejsou jednotlivé transkripce citovány, ale pouze označeny kurzivou. Jestliže je název kapitoly označen kurzivou, taktéž jej citujeme z archivního fondu. Ze stejného důvodu jsou od sebe jednotlivé texty písní ve čtvrté kapitole odděleny volným řádkem a je u nich upraveno řádkování. Pokud se ve fondu nachází více verzí nebo variant, uvádíme tuto informaci v komentáři s odkazem na číslo kapitoly. Různé varianty jsou poté číslovány jako podkapitoly. Texty písní a pověstí a notové zápisy jsme srovnávali s již vydanými sbírkami, jejichž odkazy jsou uvedeny v poznámkách.

V úvodu každé kapitoly jsme shrnuli její obsah, kde popisujeme obecné informace jako čitelnost, počet zápisů v kapitole a jakým způsobem pracujeme s různými verzemi a variantami zápisů. Pokud můžeme alespoň u jednoho zápisu v kapitole označit lokaci, v úvodu kapitoly jsou jednotlivé lokace vypsány. U nápěvů taktéž uvádíme tóninu, předznamenání, tempo, dynamiku nebo takt.

Pod jednotlivými zápisy jsou uvedeny komentáře, kde popisujeme čitelnost zápisu, jeho zdroj, další varianty a verze s označením příslušných kapitol, ve kterých jsou uvedeny, samostatný nápěv nebo text nacházející se ve fondu taktéž s označením kapitol, ve kterých jsou uvedeny a na závěr komparaci s již vydanými sbírkami.

1 Emil Tutsch

Emil Tutsch se narodil 31. července roku 1876 v Unerázce.³ Jeho otcem byl Antonín Tutsch a matkou Kateřina, roz. Kadlecová z Plechtince, domkaři v Unerázce č. 12. Dne 3. září roku 1901 se v Městečku Trnávka oženil s Aurelií Dvořákovou (narozena 27. března 1882) z Městečka Trnávka.⁴ Vychovávali dvě schovanky.⁵ První Marie Janáková (narozena 4. února 1914) byla vychovávána v rodině Tutschových od 17. října roku 1923. Helena Rovnerová (narozena 10. února 1925) přišla do rodiny 23. dubna 1930. O vlastních dětech manželů Tutschových není v pozůstalosti zmínka.⁶

Tutsch se začal vzdělávat v roce 1882 v Bezděčí u Městečka Trnávky na české jednotřídní obecné škole. Od roku 1886 pokračoval taktéž v Bezděčí na obecné utrakvistické trojtřídní škole. Posléze studoval dva roky na německé měšťanské škole v Moravské Třebové. Své pedagogické vzdělání ukončil v Olomouci na německém učitelském ústavu v roce 1895. Poté ještě složil 26. listopadu 1898 v Opavě zkoušky k učitelské způsobilosti pro obecné školy a ke způsobilosti vyučovat náboženství.⁷

Svoji učitelskou kariéru začal jako zatímní podučitel v září roku 1895 v obci Kozlov,⁸ okres Hranice na obecné dvojtřídní německé škole, kde vyučoval do konce září 1896. 1. října 1896 se vrátil do Městečka Trnávky, kde učil na obecné trojtřídní utrakvistické škole taktéž jako zatímní podučitel. K blíže neznámému datu se na stejné škole stal definitivním podučitelem, a to do 30. září roku 1901. Na zbytek své učitelské kariéry se přesunul do Jevíčka na tamní českou pětitřídní utrakvistickou školu, kde od 1. října 1901 do 29. února 1928 působil jako definitivní učitel, od 1. března do 31. srpna 1928 jako zatímní řídicí učitel a od 1. září 1928 do 31. ledna 1935 jako definitivní řídicí učitel.⁹

Odchod do důchodu v roce 1935 neznamenal pro Tutsche konec pracovních aktivit. Ještě v dubnu roku 1935 se stal jednatelem Státního archeologického ústavu pro okres Moravská Třebová. Od 1. ledna 1936 do 31. prosince 1938 byl jmenován konzervátorem

³ Obec Unerázka je dnes součástí obce Bezděčí u Trnávky. Nachází se asi 10 km na sever od Jevíčka.

⁴ Svatební oznámení Emila Tutsche a Aurelie Dvořákové se v práci nachází jako Příloha č. 2.

⁵ Schovanka je dívka, která byla vychovávána v cizí rodině jako ve vlastní. Dnes bychom tento vztah nazvali pojmem pěstounství.

⁶ *Státní okresní archiv Svitavy se sídlem v Litomyšli*, fond Emil Tutsche (1876-1966), č. f. 1188.

⁷ Tamtéž.

⁸ Obec Kozlov se nachází asi 20 kilometrů východně od Olomouce.

⁹ *Státní okresní archiv Svitavy se sídlem v Litomyšli*, fond Emil Tutsche (1876-1966), č. f. 1188.

Státního památkového úřadu v Brně pro okres moravskotřebovský. Stejnou pozici zastával nařízením výnosu ze 14. února 1939, avšak pro okresy Jevíčko, Kunštát a Boskovice. Od 1. dubna 1940 do 1. dubna 1945 byl jednatelem Archeologického ústavu pro okres Jevíčko. Na tuto pozici ale zpočátku roku 1941 rezignoval. Z dopisu odeslaného 13. dubna 1943 se dozvídáme, že byl Tutsch jmenován na místo konzervátora památkového úřadu pro okresy Blansko, Boskovice, Jevíčko a Kunštát s platností do konce roku 1943. 3. dubna 1948 zaslal Tutsch dopis se svou rezignací na místo konservátora Státního památkového úřadu v okrese Moravská Třebová. Z dalších dopisů se ale dozvídáme, že svoji funkci vykonával až do konce roku 1950.¹⁰

Podle dochovaných legitimací a členských lístků byl Tutsch například členem Klubu přírodovědeckého v Prostějově, Klubu výtvarných umělců Aleš v Brně, Klubu přátel umění v Brně nebo Dědictví Komenského v Praze.¹¹

Emil Tutsch se stal důležitou osobností pro Jevíčko a jeho okolí. Kromě již výše vypsáných zásluh byl i jevíčským kronikářem nebo správcem městského archivu, který obohatil o mnoho položek. Zasloužil se i o zpřístupnění sbírek vlastivědného muzea v Jevíčku veřejnosti.¹²

Právě těmito počiny se Emil Tutsch právem řadí mezi významné etnografy a historiky. Ač jeho jméno nerezonuje v mnoha publikacích nebo odborných pracích, pro oblast Malé Hané je důležitou osobou. Mezi jeho nejčastější spolupracovníky lze zařadit Pavlu Vacovou, etnografku a učitelku v Horním Štěpánově, Jaroslava Mackerleho, architekta, etnografa a archeologa, Josefa Vrbku, historika a vlastivědného pracovníka v oblasti Malé Hané, Josefa Skutila, archeologa nebo Aloise Emanuela Menšíka, pedagoga a spisovatele v oboru etnografie, geografie a historie.¹³

Tutsch byl aktivní i na poli literatury. Kromě příspěvků do různých časopisů vydal publikace *Krátké dějiny města Jevíčka*,¹⁴ *Staré Jevíčko*,¹⁵ *Kostelík sv. Bartoloměje u Jevíčka*,¹⁶ *Regesta listin městského archivu v Jevíčku*¹⁷ nebo *Bylé-nebylé*.¹⁸

¹⁰ Státní okresní archiv Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond Emil Tutsche (1876-1966), č. f. 1188.

¹¹ Tamtéž.

¹² Tamtéž.

¹³ Tamtéž.

¹⁴ TUTSCH, Emil: *Krátké dějiny města Jevíčka*. Jevíčko: Spořitelna města Jevíčka, 1928.

¹⁵ TUTSCH, Emil – MACKERLE, Jaroslav: *Staré Jevíčko*. Jevíčko, 1937.

¹⁶ TUTSCH, Emil: *Kostelíček svatého Bartoloměje u Jevíčka*. Jevíčko: Spořitelna města Jevíčka, 1937.

¹⁷ TUTSCH, Emil: *Regesty listin městského archivu v Jevíčku*. Jevíčko: Spořitelna města Jevíčka, 1940.

¹⁸ TUTSCH, Emil: *Bylé – nebylé*. Velké Opatovice: HVK při záv. klubu ROH MŠLZ, 1988.

Během svého života sbíral Tutsch písně, pověsti, říkadla, zvyky, tance a hry nebo popisy krojů. Některé zápisy pocházejí už z doby jeho vojenského nasazení v rakousko-uherské armádě, větší část jich ale pravděpodobně zapsal až po ukončení učitelské kariéry. Tyto zápisy získával z různých zdrojů, ať už od své maminky, obyvatelů jednotlivých regionů, učitelů nebo kolegů etnografů. Nejvíce zápisů, u kterých je uvedený zdroj, získal Tutsch od Pavly Vacové z Horního Štěpánova. V případě, kdy jsou zápisy napsané rukopisem, můžeme podle něj ve fondu nalézt hned několik různých zapisovatelů. Bohužel nelze poznat, které rukopisy kdo zaznamenal, jelikož neobsahují jejich podpis.

2 Lidové písně zaznamenané s textem i nápěvem

Ve fondu Emila Tutsche bylo zachováno celkem dvanáct samostatných lidových písní se zaznamenaným nápěvem i textem. U sedmi písní je uvedeno předznamenání a tónina, u osmi písní označení taktu, u třech písní je zaznamenáno tempo a u dvou dynamika. Tři písně jsou v tónině D dur, jedna v G dur, jedna v F dur a jedna v c moll. Čtyři písně jsou ve 3/4 taktu, čtyři ve 2/4 taktu.

Pokud se jedná o strojopisný text, je to uvedené v komentáři. Jestliže tato informace uvedena není, jedná se o rukopis. U dvou písní známe zdroj, u jedné i přesné datum zápisu. Některé písně se ve fondu nacházejí ve více variantách, které jsou uvedeny v textu pod sebou.

2.1 Ach pro pána dnes Štěpána

Moderato

Ach pro pá - na dnes Ště - pa - na kaž - dé - mu bych přál hár. Ti
kra - jíc buch - ty čtvrt - ku hu - sy a ví - na po

piu mosso

kdy - by se sla - ví - cek na - fut - ro - val po - tom by z pl - né - ho hrd - la zpí - val

Tempo I.

Kdo šes - tá - nek v kap - si ne - má to - mu jsou všech - na přá - ní ně - má ,

kdo šes - tá - nek v kap - se ne - má to - mu jsou všech - na přá - ní ně - má.

Zápis je dobře čitelný. Jako zdroj zápisu jsou uvedeni Jan Vrbecký a Jan Jochec. Píseň byla zaznamenána 8. dubna 1943.

2.2 Malou malou malou máš

Ma-lou ma-lou ma-lou máš ma-lou lás - ku ke mne vím že ra-da dr-ží -
váš da-né slo - vo ke mně tys mně da - la jen jed - nou a to ješ - tě
v sto-je u stu-dán - ky vo-dič-ky pro po-tě-še - ní mo - je.

The musical score is written in treble clef, 2/4 time, with a key signature of one sharp (F#). It consists of three staves of music. The first staff begins with a treble clef, a key signature of one sharp, and a 2/4 time signature. The melody is simple and rhythmic. The second staff continues the melody, and the third staff concludes it with a double bar line. The lyrics are written below the notes.

Zápis je dobře čitelný. Zdroj není známý. Varianta písně byla vydána ve sbírce *Národní písně moravské v nově nasbírané* pod názvem *Výčitky*.¹⁹

2.3 Ňafra, Ňafra, Ňufru

Ňaf - ra, Ňaf - ra, Ňuf - ru - my má - me ně - co v kuf - ru v něm
Ku - fr vel - ký ja - ko hrom a my má - me hov - no v ňom Ňaf - ra Ňaf - ra
ňuf - ru - my má - me hov - no v ňom.

The musical score is written in treble clef, 2/4 time, with a key signature of one sharp (F#). It consists of three staves of music. The first staff begins with a treble clef, a key signature of one sharp, and a 2/4 time signature. The melody is simple and rhythmic. The second staff continues the melody, and the third staff concludes it with a double bar line. The lyrics are written below the notes. Dynamic markings include *pp*, *f*, *ff*, *sfz*, and *f*.

Zápis je dobře čitelný. Zdroj není známý. Zápis je v práci přiložen jako Příloha č. 3.

¹⁹ BARTOŠ, František: *Národní písně moravské v nově nasbírané*. Praha: Nákladem České akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1901. s. 730.

2.4 Nedaleko Ostrova

Ne-da - le - ko Os-tro-va sto - jí no - vá hos - po - da cho-dě - jí tam
pá - no - vé vo - jenš - tí hejt - ma - no - vé.

Zápis je hůře čitelný. V notovém zápisu chybí taktování, takty nejsou stejně dlouhé. Zdroj není známý. Samostatný text písně je uveden v kapitole 4.13.24.

2.5 Pásla milá pásla koně

Pas-la mi-la pas-la ko-ne na ze-le-né je-te-li-ně pás-la a pěk-ne si hra-la na šo-ha-je za-vo-la-la

Zápis je špatně čitelný. V notovém zápisu chybí taktování. Zdroj není známý. Samostatný text písně je uveden v kapitole 4.13.33.

2.6 Polib mě v prdel

Po-lib mě v pr - del, os - ral bych tě: to je pí - seň o Mar - ky - tě;
Stře-li - la bá - ba dru - hé ba - bě do pr - de - le vel - ké hra - bě
Ko - mu se to ne - lí - bí, at' nás v pr - del po - lí - bí!
už je ko - nec, už je amen už ty hra - bě ne - dos - tanem.

Zápis je dobře čitelný. Zdroj není známý.

2.7 Spal sem s ní pod třešní

Volně *piu*

Spal sem s ní pod třeš-ní vlo-žil sem ru - čin - ku na je - jí či - čin - ku

Pochodem *rit* *tempo*

roz - koš - nú. O - na se ma pý - ta - la čosem já zač; a já ji od - ve - čel

rit *Volně* *3* *rit* *tempo*

že su o - ráč aj o - ráč, ko - páč mi - lé Ká - čo ne - pleš - tím ťa pres chcáč.

Vesele

Aj čo len ten ne - bo - ží - nek pek - ně vr - ce ať len tu di - ven - ku ne - pro - vo -

Úsečně *rychleji*

ce Cr - cre - re dob - re be - re až se ji ku - ri - lo od pr - de - le

Zápis je dobře čitelný. Zdroj není známý.

2.8 U sajsida

Vesele *stacato*

U saj - si - da cha - ta bi - la u saj - si - da žin - ka mi - la a u me - ni

ni cha - tin - ky ne - ma šťas - ťa ne - ma žin - ky a u me - ni ni cha - tin - ky

ne - ma šťas - ťa ne - ma žin - ky

Zápis je dobře čitelný. Zdroj není známý.

2.9 *Vy sedláci*

Musical notation for the song 'Vy sedláci'. It consists of two staves of music in a single system. The first staff has a treble clef and a key signature of one sharp (F#). The second staff has a treble clef and a key signature of one flat (Bb). The lyrics are written below the notes.

Vy sed - lá - ci co dě - lá - te má - te ko - ně ne - o - rá - te
má - te ko - ně má - te ko - ně má - te ko - ně ne - o - rá - te

Zápis je špatně čitelný. Zdroj není známý. Samostatný text písně je uveden v kapitole 4.13.53.

2.10.1 *Vyletěla holubička I*

Musical notation for the song 'Vyletěla holubička I'. It consists of two staves of music in a single system. The first staff has a treble clef and a 3/4 time signature. The second staff has a treble clef and a key signature of one flat (Bb). The lyrics are written below the notes.

Vy - le - tě - la ho - lu - bič - ka, vr - kú, Vy - le - tě - la,
ze Štem - ber - ka z o - ke - neč - ka vr - kú až má mi - lá
za - vr - ka - la,
za - pla - ka - la, vr - kú, vr - kú.

Zápis je dobře čitelný. U notového zápisu je uvedena Aloisie Havelková z Unerázky jako zdroj. Jiná varianta písně je uvedena v kapitole 2.10.2. Samostatný text písně je uveden v kapitole 4.13.54.

2.10.2 *Vyletěla holubička II*

Musical notation for the song 'Vyletěla holubička II'. It consists of two staves of music in a single system. The first staff has a treble clef and a 3/4 time signature. The second staff has a treble clef and a key signature of one flat (Bb). The lyrics are written below the notes.

Vy - le - tě - la ho - lu - bič - ka ku - ku ze Štem - ber - ka z o - ke - neč - ka
ku - ku ku - ku

Zápis je špatně čitelný. Zdroj není známý.

2.11 Za lesem za vodou

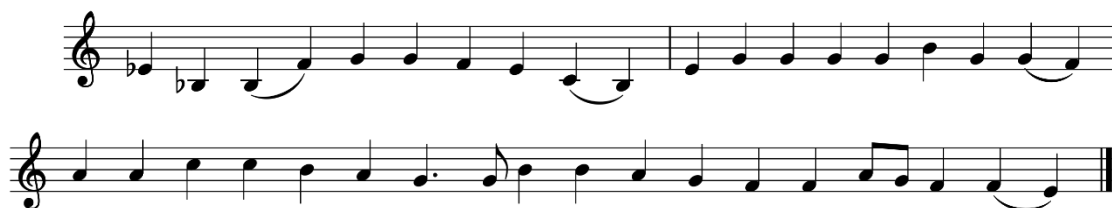
1) Za le - sem za vo - dou mě - sí - ček se bě - lá,
kdy-bych já vě - dě - la co můj mi - lý dě - lá.

Zápis je hůře čitelný. Zdroj není známý. Samostatný text písně je uveden v kapitole 4.13.55.

3 Lidové písně se zaznamenaným nápěvem

Ve fondu Emila Tutschke se nachází celkem dvacet devět samostatných nápěvů lidových písní. U čtrnácti nápěvů známe předznamenání a tóninu, u stejného počtu označení taktu, u dvou nápěvů je zaznamenáno tempo, u pěti dynamika. Pět nápěvů je v tónině C dur, tři v F dur, dvě v D dur a po jedné v G dur a Es dur. Šest písní je ve 3/4 taktu, čtyři ve 2/4, jedna ve 3/8 a dvě začínají ve 3/4 taktu a v polovině se takt mění na 2/4.

3.1 *Aj steztička*

Zápis je špatně čitelný. Zdroj není známý. Samostatný text písně je uveden v kapitole 4.13.4.

3.2 *Boskovice pěkný město má panenka nepověz to*

Zápis je špatně čitelný. V zápise chybí taktové čáry. Zdroj není známý. Samostatný text písně je uveden v kapitole 4.2.1.

3.4 *Jedou vápeníci*

Zápis je dobře čitelný. Zdroj není známý. Jiná varianta notového zápisu písně je uvedena v kapitole 3.5. Samostatný text písně je uveden v kapitole 4.1.1.

3.5 *Jedou*

Zápis je dobře čitelný. Notový zápis není kompletní. Zdroj není známý. Zápis nápěvu je v práci přiložen jako Příloha č. 5.

3.6 *Když jsem šel do Prahy pro hrách*

Zápis je špatně čitelný. V zápise chybí taktové čáry. Zdroj není známý. Samostatný text písně je uveden v kapitole 4.13.15. Zápis nápěvu je v práci přiložen jako Příloha č. 6.

3.7 *Když na mši sv. zvonili*

Zápis je dobře čitelný. Zdroj není známý.

3.8 *Ku Praze*

Zápis je špatně čitelný. Zdroj není známý.

3.9 *Na petr. lukách*

Zápis je špatně čitelný. Zdroj není známý. Samostatný text písně je uveden v kapitole 4.13.19.

3.10 *Není lepší jako z jara*

Zápis je špatně čitelný. Zdroj není známý. Samostatný text písně je uveden v kapitole 4.13.25.

3.11 *O růžičko zahr.*

Zápis je hůře čitelný. Zdroj není známý. Samostatný text písně je uveden v kapitole 4.13.27.

3.12 *Odbila hodina*

Zápis je hůře čitelný. Zdroj není známý. Samostatný text písně je uveden v kapitole 4.13.30.

3.14 *Okolo Jevíčka I*

Zápis je dobře čitelný. Zdroj není známý. Jiná varianta notového zápisu písně je uvedena v kapitole 3.15. Samostatný text písně je uveden v kapitole 4.5.1.

3.15 *Okolo Jevíčka II*

Zápis je hůře čitelný. Zdroj není známý.

3.16 Panímámo

Zápis je dobře čitelný. Zdroj není známý. Samostatný text písně je uveden v kapitole 4.13.32.

3.17 Pěčkovský děvčata

Zápis je špatně čitelný. Zdroj není známý.

3.18 Pod Plechtincem stojí mostek

Zápis je dobře čitelný. Zdroj není známý. Samostatný text písně je uveden v kapitole 4.9.2.

3.19 Pochodové vojenské

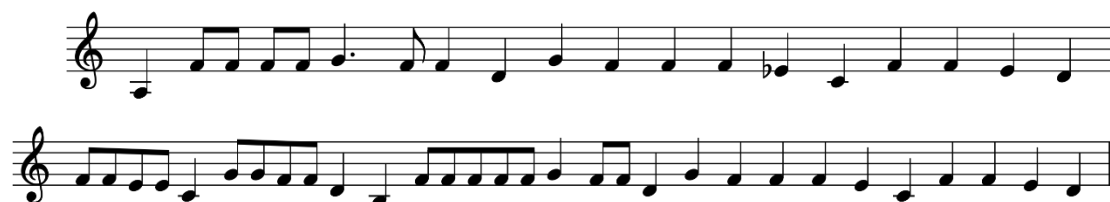
Zápis je dobře čitelný. Zdroj není známý.

3.20 *Prostějov pěkný město*

Zápis je špatně čitelný. Zdroj není známý. Samostatný text písně je uveden v kapitole 4.10.2.

3.21 *Přes Prahu*

Zápis je špatně čitelný. Zdroj není známý.

3.22 *Řekla Káča*

Zápis je hůře čitelný. Zdroj není známý. Samostatný text písně je uveden v kapitole 4.13.40.

3.23 *Slóžilo děvče*

Zápis je špatně čitelný. Zdroj není známý. Samostatný text písně je uveden v kapitole 4.13.44.

3.24 *Svět se raduje nebe se směje*

Zápis je špatně čitelný. Chybí taktové čáry. Zdroj není známý. Samostatný text písně je uveden v kapitole 4.13.47.

3.25 *Tráva malá*

Zápis je dobře čitelný. Zdroj není známý. Zápis nápěvu je v práci přiložen jako Příloha č. 5.

3.26 *Vy sedláci, co děláte*

Zápis je dobře čitelný. Zdroj není známý. Samostatný text písně je uveden v kapitole 4.13.53.

3.28 *Zahradnicka I*

Zápis je dobře čitelný. Zdroj není známý. Podobná varianta notového zápisu je uvedena v kapitole 3.29. Samostatný text písně je uveden v kapitole 4.13.56.

3.29 Zahradnická II

Musical score for 'Zahradnická II' in 2/4 time. It consists of four staves. The first staff is the melody, starting with a treble clef and a key signature of one flat. The second staff is a repeat sign followed by a second ending. The third and fourth staves are accompaniment, with the third staff featuring some chords and the fourth staff being a simple bass line.

Zápis je dobře čitelný. Zdroj není známý. Zápis nápěvu je v práci přiložen jako Příloha č. 4.

3.30 Píseň bez uvedení názvu

Musical score for 'Píseň bez uvedení názvu' in 2/4 time. It consists of four staves. The first staff is the melody, starting with a treble clef and a key signature of one flat. The second and third staves are accompaniment, with the second staff featuring triplets. The fourth staff is a simple bass line.

Zápis je dobře čitelný. Zdroj není známý.

3.31 Píseň bez uvedení názvu

Musical score for 'Píseň bez uvedení názvu' in 3/4 time. It consists of two staves. The first staff is the melody, starting with a treble clef and a key signature of one sharp. The second staff is a simple bass line.

Zápis je dobře čitelný. Zdroj není známý.

3.32 Píseň bez uvedení názvu

Zápis je dobře čitelný. Zdroj není známý.

4 Lidové písně se zaznamenaným textem

V této kapitole je uvedeno devadesát pět textů písní bez nápěvu, které se nacházejí ve fondu Emila Tutsche. Do tohoto počtu nezahrnujeme texty, které se ve fondu nacházejí ve dvou nebo více stejných verzích. Pokud se jedná o strojopisný text, je to uvedené v komentáři. Jestliže tato informace uvedena není, jedná se o rukopis.

Texty můžeme rozdělit podle míst, do kterých jsou lokalizovány. Písně pocházejí z Bezděčí,²⁰ Boskovic,²¹ Horního Štěpánova,²² Jaroměřic,²³ Jevíčka,²⁴ Kořence,²⁵ Lešan, Olomouce, Plechtince,²⁶ Prostějova,²⁷ Trnávecka²⁸ a Unerázky. V poslední podkapitole jsou texty bez uvedení místa zápisu.

4.1 Písně z Bezděčí

4.1.1.a Jedou vápeníci I

*1. Jedou vápeníci, jedou přes Bezděčí,
jeden přes druhého: kupte vápno, křičí.*

*3. Jed' ty vápeničku, jed' ty raděj ve dne,
ať to tvoje vápno na sluničku zbledne.*

*Tralalala trala, tralalalalála,
tralalala, tralalála.*

*4. Ten nectavský šenkýř když to vápno
pálí,
bečička s kořalkou u něho se válí.*

*2. Jedou vápeníci přes Bezděčí v noci,
aby neviděli lidé, že jsou bosí.*

*5. Slibovali jste mně kravičku s telátkem
a teď mi dáváte dcerušku s děťátkem.*

Zápis je dobře čitelný. Tento text je uveden ve fondu ve dvou stejných strojopisných verzích. Zdroj není známý. Ve fondu jsou také další varianty uvedené v kapitolách 4.1.1.b a 4.1.1.c. Nápěv je uveden v kapitolách 3.4 a 3.5.

²⁰ Obec Bezděčí u Trnávky se nachází asi 4 kilometry jihovýchodně od Městečka Trnávky.

²¹ Město Boskovice se nachází asi 55 kilometrů západně od Olomouce.

²² Obec Horní Štěpánov se nachází asi 15 kilometrů jihovýchodně od Jevíčka.

²³ Obec Jaroměřice se nachází asi 3 kilometry východně od Jevíčka.

²⁴ Město Jevíčko se nachází 50 kilometrů západně od Olomouce.

²⁵ Obec Kořenec se nachází asi 10 kilometrů severovýchodně od Boskovic.

²⁶ Dnes součástí Městečka Trnávky.

²⁷ Okresní město Prostějov se nachází asi 20 kilometrů jihozápadně od Olomouce.

²⁸ Oblast kolem Městečka Trnávka.

4.1.1.b Jedou vápeníci II

*Jedou vápeníci, jedou přes Bezděčí
jeden přes druhého: Kupte vápno! křičí.*

*Jed' ty vápeničku, jed' ty raděj vedne,
ať to tvoje vápno na sluníčku zbledne.*

*Jedou vápeníci přes Bezděčí v noci,
aby neviděli lidé, že jsou bosí.*

Zápis je dobře čitelný. Nejsou uvedeny všechny sloky, pouze první tři. Zdroj není známý.

4.1.1.c Jedou vápeníci III

*Jedou vápeníci jedou přes Bezděčí
jeden přes druhého jako čerchmant křičí*

*kupte, kupte vápno
máme pěkně bílé*

Zápis je špatně čitelný. Tato varianta textu písne není kompletní, jedná se pouze o první sloku. Zdroj není známý.

4.2 Píseň z Boskovic

4.2.1 Boskovice (nebo i Prostějov) je pěkný město

*1. Boskovice pěkné město,
má Andulko, nepověz to,
nepověz, nepověz,
že jsme spolu spali dnes.*

*4. Kdybych já sedláka chtěla,
byla bych se dávno vdala,
já nechci sedláka,
já mám ráda vojáka.*

*2. Jakpak bych já pověděla,
když bych sama vydržela
od svého tatíčka,
že jsem ještě maličká.*

*5. Voják ten přijde k muzice,
postaví se jako svíce,
ten sedlák, darebák,
stojí v koutě jak žebrák.*

*3. Naše máma pořád brmce,
že mě žádný ženich nechce,
a já si, a já si
dělám si z toho legraci.*

*6. Boty má jak vepřovice,
roztrhany kuženice,
a klobouk jak hmoždíř,
stojí v koutě jak roubíř*

Zápis je dobře čitelný. Text se nachází ve fondu ve dvou stejných verzích, v prvním případě se jedná o strojopis, ve druhém o rukopis. Zdroj není známý. Nápěv písňe je uveden v kapitole 3.2. Varianty textu s názvy Kroměříž je pěkný město,²⁹ Prostějov je hezky město³⁰ a Holomóc je pěkný město³¹ byly vydány ve sbírce *Lidové písňe z Hané*.

4.3 Písňe z Horního Štěpánova

Všechny texty uvedené v této kapitole zaslala Emilu Tutschovi jeho blízká spolupracovnice Pavla Vacová z Horního Štěpánova. Jedná se o strojopisné texty a ve fondu se všechny nachází celkem ve třech verzích.

4.3.1 *Hulán*

*Tancovala bych hulána
od večera až do rána.*

4.3.2 *Káča*

*Káča leze na březu
já tam za ní polezu*

*Káča spadla a já ne
to máš, Káčo, závdanek*

4.3.3 *Kohót*

*Náš kohoutek kokrhá, kokrhá
bude brzo ráno,
naše dívka ospalá, ospalá
nechce jít na trávo.*

*Všecky dívky z tráve dó
ona ještě nende
ona se tam požala, požala
ona dom nepřende.*

Varianta písňe byla vydána ve sbírce *Nové národní písňe moravské s nápěvy do textu vřaděnými*.³²

²⁹ POLÁČEK, Jan: *Lidové písňe z Hané: sbírka jednohlasých lidových písni II – Prostějovsko – Kojetínsko*. Boskovice: Albert, 2011. s. 394.

³⁰ POLÁČEK, Jan: *Lidové písňe z Hané: sbírka jednohlasých lidových písni I – Prostějovsko*. Boskovice: Albert, 2011. s. 321-322.

³¹ POLÁČEK, Jan: *Lidové písňe z Hané: sbírka jednohlasých lidových písni I – Prostějovsko*. Boskovice: Albert, 2011. s. 323.

³² BARTOŠ, František: *Nové národní písňe moravské s nápěvy do textu vřaděnými*. Brno: K. Winiker, 1882. s. 110.

4.3.4 Kvindrle, kvindrle

*Kvindrle, kvindrle,
řeč nám sluší,
smrt kluče na dveře,
na mou kuši.*

*Je němá, je hluchá,
také tupá,
řekni ženo, že já
nejsem doma.*

*Smrt nám polámala
celé schody,
schovej se mužejčku
do komory.*

*Smrt nám polámala
celej sklopec,
skovej se mužejčku
raděj na pec.*

*Zdař Pánbůh hospodyň
jak se máte?
Vždyť vy mne posavád'
dobře znáte.*

*Byla jsem u vás
nedávno hostem,
namřela jsem se dost
hladem, postem.*

*Děkuji vám za ten vínš
a vítám vás,
líto mi že jdete k nám
prázdná zas.*

*Můj muž není doma,
jel na dříví,
kdy on domů přijde,
sám Pánbůh ví.*

*Doufám že není daleko
daleko z domu,
neboť mám dost bystré
oči k tomu.*

*Jen ty hospodáři
polez s peci
chtěj anebo nechtěj
musíš přeci.*

*Ádyje, ženo má,
již musím dál,
s tou šeredou smrtí
držeti bál.*

*Již mne za pačesy
táhne s kamen,
ádyje, ženo má,
už je ámen*

4.3.5 Pijácká

*Z hlubokosti své těžkosti
k sobě hořekuju
a na pána hospodského
překrutně kleju,
že on mně nechce darmo dát.*

*Jak naleje, zrovna piše-
není-li to k zlosti.
Ďach ví, kdo ho tomu učil,
té jeho chytrosti?*

4.3.6 Poslechněte co nového

*Poslechněte co nového:
obkrad chudý potřebného,
udělal mu škodu hroznou,
uřezal mu kapsu prázdnou.*

*Umrlý přes cestu běží,
slepý mu do očí hledí,
němý si po cestě brouká,
hluchy ho v křoví poslochá.*

*Poslechněte ještě více:
bosýmu zuli střevíce
a nahýmu dvě košile,
které měl na svém těle.*

*Jedna bába čarovala,
z ječmene kroupy dělala
a z prosa dělala jáhly,
a to byly její čáry.*

*Beznohý na vrbu leze,
praví, že na ni vyleze,
bezruký tam po něm hází
trefi-li ho, že ho srazí*

*Jedna bába druhý bábě
zalomila v řiti hrabě,
milá babo už je amen,
už ty hrabě nedostanem.*

4.3.7 Slyšel jsem novinu přežalostnou

*Slyšel jsem novinu přežalostnou,
že má smrt přijít na námluvnou.*

*Nyní já jdu k tobě na námluvnou,
já bych byla ráda nevěstou tvou.*

*Ne tak na námluvnou, já ji zkoumám,
až bude mět přijít, já se skovám*

*Co, smrtimá milá, co v mysli máš,
že si tak mladého namlouváš?*

*Dobrý den, mládenče, já jdu k tobe.
však jsem se starala, najdu-li tě.*

*Já jsem příliš mladý, já tě nechci,
vyber si staršího z naší obci.*

*Ty mrcho škaredá, zubů nemáš,
ty mrcho škaredá velmi šeplaš.*

*Já se tě nastrojím, pěkná budu,
od hlavy až k patě bílá budu.*

*Na ruky si vezmu rukavičky,
na nohy punčochy a střevičky.*

*Na hlavu postavím svou korunu,
tenkrát mne uhlídáš krásnou pannu.*

*Co já zamiluji, to musí být
a ty musíš se mnou k sabáši jít.*

*Pročpak bych já s tebou k sabáši šel,
kdybych potom ani svatby neměl.*

4.3.8 Svatební

*Smutně hrajte muzikanti
již budeme věnec
/ té naší nevěstě
s hlavy sdělávati./*

*Přistup sem blíže, ženichu můj
ten věnec zelený
až mi ho sdělají
bude tvůj./*

*Ten ty si podrž pro sebe
/ musím plakat hlasem
co opustila jsem
pro tebe./*

*Muziku i družbu, též kuchaře,
však bez toho svatba byt nemůže.*

*Nestarej se o to, já jsem na to,
družbové, kuchaři, schystám já to.*

*Zvonové to to budou má muzika,
družbové to budou řeč motyka.*

*Svatební tatiček pátek bude,
orémus dominus zpívat bude.*

*A když tě za pačesy táhne s kamen,
má držka se topí v pivě, amen*

*Opustila milou máti
/: a věnec zelený
který víc nekoupím
ani za dukáty :/*

*Opustila jsem své rodiče starý
/: čím já jim oplatím
čím já jim zaplatím
za jejich vychování:/*

*Zaplatí vám to Bůh nebeský
/: až se všichni sejdem
radovat se budem
v království nebeským:/*

K textu připojila Pavla Vacová poznámku, že se zpívala o půlnoci při sundávání věnce a vázání čepce.

4.3.9 Švec

<i>Oženil se švec</i>	<i>nikdy nepřestává</i>
<i>pro maličkou věc</i>	<i>od dratve konec.</i>
<i>že mu vždycky vstává</i>	

Varianta písně byla vydána ve sbírce *Lidový tanec na Dražanské vrchovině a Malé Hané* pod názvem Švec – Ševcovská I.³³

4.3.10 Švec po hrázi jede

<i>Švec po hrázi jede</i>	<i>Ta střepinka s mazem</i>
<i>ševcová mu kleje</i>	<i>spadla ševci na zem</i>
<i>že se mu kopyta rojí</i>	<i>prták ten jak to uhlídal</i>
<i>kde je k peklu bere.</i>	<i>zůstal jako blázen</i>

<i>Třínohá stolička</i>	<i>Co udál ještě</i>
<i>pravila děvečka</i>	<i>ty zubatý k eště</i>
<i>že skákala po světnici</i>	<i>vyskočily na verbánek</i>
<i>jak ta jalovička</i>	<i>zadávily ševce</i>

³³ JELÍNKOVÁ, Zdeňka: *Lidový tanec na Dražanské vrchovině a Malé Hané*. Kořenec: Obecní úřad v Kořenci, 2001. s. 124.

4.3.11 V cvrčkovským mlejně

V cvrčovským mlejně

trn, trn, trn,

trn, trn, trn,

melou tam stejně

trn, trn, trn,

trn, trn, trn

má zlatá Andulko

neopouštěj mně

trn, trn, trn.

Netancuj se mnou

trn.....

.....

máš sukni černou

trn.....

.....

všakm ty máš taky

černé kalhoty

trn trn trn

Na kopci stála

trn, trn, trn,

-“-, -“-, -“-,

hezká se zdála tr

trn trn trn

trn trn trn

Když jsem k ní přišel

na mě se smála/sopel jí visel/

trn trn trn.

Ta stará bába

trn.....

trn.....

ta byla ráda

trn.....

.....

že jí náš dědeček

poškrábal záda,

trn trn trn.

Namlela mouky

trn.....

trn.....

čtyři klobouky

trn.....

.....

napekla placek

čtyriadvacet

trn trn trn.

Ten starý dědek

trn.....

.....

ten to měl vědět

trn.....

.....

že naší babičce

svrbívá předek

trn trn trn

4.3.12 Zelí chochrlaty

*Zelí chochrlaty,
řepa sladká,
pacholek hrbatý,
dívka hladká.
Holajdyja dyja
holajdyja dun
holajdyja dyja dun.*

*Za krkem mu sedí
jedna malička,
ta váží pět fontů
bez věrdoníčka.
Holajdyja*

*Šráky žádný nemá,
z koudele splete,
posobě se dívá,
jak mu to kvete,
Holadyja.....*

4.3.13 Žid

*Šla židovka podle krámu
koupila si marcipánu
žid taky oplatky
žid se smál, až prskal*

*Šla židovka podle lesa
Zapíchla si trn do nosa
žid taky do paty
žid se smál až prskal.*

Varianty písně byly vydány ve sbírce *Lidové písně z Hané* pod názvy Šla židovka I,³⁴ Šla židovka II³⁵ a Šla židovka III³⁶ a ve sbírce *Národní písně moravské v nově nasbírané* pod názvem Žid.³⁷

³⁴ POLÁČEK, Jan: *Lidové písně z Hané: sbírka jednohlasých lidových písní II – Prostějovsko – Kojetínsko*. Boskovice: Albert, 2011. s. 140.

³⁵ POLÁČEK, Jan: *Lidové písně z Hané: sbírka jednohlasých lidových písní II – Prostějovsko – Kojetínsko*. Boskovice: Albert, 2011. s. 141.

³⁶ POLÁČEK, Jan: *Lidové písně z Hané*. Prostějov: Albert, 2010. s. 87.

³⁷ BARTOŠ, František: *Národní písně moravské v nově nasbírané*. Praha: Nákladem České akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1901. s. 841-842.

4.4 Píseň z Jaroměřic

4.4.1 Písnička o robotě

*Poslechněte mě žáčkové
a vy milí sedláčkové
o robotě zpívání
a její umírání.*

*Koncilium jí dělali
aby robotě pomohli
nakopali koření
té roboty zhojení.*

*Tak velkou nemoc dostala
že až sfantasírovala
vylezla si na horu
a zase spadla dolu.*

*Všechno to platno nic není
nepřijde víc k vyhojení
a to 15. března
ponesou ji do hrobu.*

*Ruce nohy polámala
hlavu sobě roztrískala
tu doktoři běhali
by ji kulírovali*

*Dáme jí piano hráti
aby mohla tiše spáti
aby více nevstala
a nás nesužovala.*

Zápis je dobře čitelný. U textu je jako zdroj písně uveden Vincenc Jeřábek, chalupník v Jaroměřicích. Podle něj tuto píseň složil a zpíval Tomáš Červínek z Jaroměřic.

4.5 Písně z Jevíčka

4.5.1.a Okolo Jevíčka vlaštovička lítá I

*1. Okolo Jevíčka
vlaštovička lítá,
toho jsem se nenadála,
že mne milý nechá.*

*3. Doma na podvazku,
na zelené šňůrce,
abys nechodil pod okno
k chudobné panence.*

*2. Když nechá ať nechá,
však já jemu vzkážu,
že takové chlapce vážu
doma na podvazku.*

*4. K chudobné panence,
té která nic nemá,
jenom tu poctivost svoji,
kterou si zachová.*

5. *Kdyby se poctivost,
na poli rodila,
nejedna panenka
by pro ni chodila.*

6. *Nejedna panenka,
nejeden mládenec,
aby sobě zachovali
svůj zelený věnec.*

Zápis je dobře čitelný. Jedná se o strojopisný text. Ve fondu se nachází ve dvou strojopisných verzích. Zdroj není známý. Další varianta tohoto textu je uvedena v kapitole 4.5.1.b. Nápěv je uveden v kapitolách 3.14 a 3.15. První tři sloky byly vydány ve sbírce *Lidové písně z Hané* pod názvem *Okolo Jevíčka*.³⁸

4.5.1.b Okolo Jevíčka vlaš. lítá II

*Okolo Jevíčka
vlaš. lítá
toho jsem se nenadala,
že mně milý nechá*

*Chud. panence
je takéch kože
počkej, poč. podvodniku
však ona na té složí.*

*Když mě nechá
však já jemu vzkážu
že takové chlapce vážu
doma na podvazku.*

*Složí na tě bídu
necha na tě padat
z oblaků kamení.*

*Doma na podvazku :|
na zelené šňůrce
abys nechodíval pískat
pod okno panence.*

Zápis je špatně čitelný. Obsahuje množství zkratek. Zdroj není známý. Závěr textu je rozdílný od textu písně v kapitole 4.5.1.a .

³⁸ POLÁČEK, Jan: *Lidové písně z Hané: sbírka jednohlasých lidových písní II – Prostějovsko – Kojetínsko*. Boskovice: Albert, 2011. s. 168.

4.5.2 Pásli ovce Valaši

*Pásli ovce Valaši
při betlémském salaši,
anděl se jim ukázal,
do Betléma jim kázal!*

*Hajé-hajé děťátko,
malunké ty gezulátko.
Mariá natrhala z růže květ,
obvinula celý svět*

*Běžte, pospěšte
Pána Krista najdete.
Mariá jej kolíbá,
svatý Josef mu zpívá.*

Zápis je dobře čitelný. K textu je připojena poznámka, že tuto píseň zpívali koledníci v Jevíčku. Píseň byla vydána ve sbírce *Nové národní písně moravské s nápěvy do textu vřaděnými*.³⁹

4.5.3 Velkonočko, velkonočko

*Velkonočko, velkonočko,
kdes tak dlouho byla?
U studánky, u hlubinky
čistou vodu pila.*

*Zlatá paní stojí,
v zlatých šatech chodí.
O, paničko krásná,
dejte ~~mi~~ lžičku másla!*

*Zámečkem jsem se zamykala,
lístečkem jsem se odmykala.*

*Dala jste mně maličko,
přidejte mi vajíčko.*

Zápis je dobře čitelný. Zdroj není známý.

³⁹ BARTOŠ, František: *Nové národní písně moravské s nápěvy do textu vřaděnými*. Brno: K. Winiker, 1882. s. 172.

4.6 Píseň z Kořence

4.6.1 Otevřete, otevřete, otevřite

*Otevřte, otevřte, otevřite,
nechal jsem klobouček
u děvčete.*

*Děvče spalo, já taky spal,
kdosi mi klobouček
pod hlavou vzal.*

*Nevzal, nevzal, můj Pepíčku,
visí tam v komůrce na hřebíčku.*

*Já ho vzala a skovala,
aby ho paňmáma neviděla.*

Zápis je dobře čitelný. Jedná se o strojopisný text. Zaslala jej Emilu Tutschovi Pavla Vacová, stejně jako písně z Horního Štěpánova uvedené v kapitole 4.3.

4.7 Píseň z Lešan

4.7.1 O Maria

*|: O Maria :|
Kdes tak dloho bela?
o stodynke, o hlobinke
nohe, roce mela.*

*Čemo jich otírala?
Šátečkem, věnečkem,
modrém papírečkem.*

*Sv. Jiří jede k nám,
po troničko veze nám,
nám, nám lešanském panám.*

*Te lešansky pane v kostele zpívajó,
Vohrozemsky žabe v močále krkajó.*

*De paní z Lóčke,
nese míso móčke
pár vajiček vod slepiček.*

*Všecko nám to dáte!
Jak nám to nedáte,
rozbijem Vám všecke hrnce,
co o polece máte.*

*Dvoje vrata vtevřeny
zlatém májem podepřeny*

*Kdo se máje dotkne,
tomo hlavo otne!*

Zápis je dobře čitelný. Je napsán v nářečí. V zápisu je uvedena poznámka, že se píseň zpívala na smrtnou neděli. Zdroj není známý.

4.8 Píseň z Olomouce

4.8.1 *V Olomouci při dolině*

*1. V Olomouci při dolině
je překrásný kopeček,
a tam sobě vysvětluje
ten překrásný měsíček.
Chodil jsem tam –
se svou milou –
čekal jsem tam –
na zvěřinu –,
Na zajíce i na srnce
na divoké jeleny.*

*2. Srnka běží při dolině
a zajíček při vršku
počkej na mně, můj zajíčku,
počkej, na mě trošičku!
To zajíčka jsem střelila,
škoda, že jsem chybillá.*

*3. Ach, můj ze všech z nejmilejších
kterak jsem naměřila
Ach můj ze všech z nejmilejších,
pověz, jak střeliti mám?
Flintečku ti budu držet
a střeliti můžeš sám.
Levou rukou dolů sáhni
Pravou kohoutek natáhni –
naše rána prudce běží,
již ten zajíček leží.*

*4. Já již musím jíti domů
již slunce vychází,
panimáma skoro vstává,
dřív než slunce vychází.
Kdyby se ti máti ptala,
kdes v noci přenocovala
Panimámo s myslivcem
po revíru chodila.*

Text se ve fondu nachází ve dvou stejných verzích. V prvním případě se jedná o rukopis, který je špatně čitelný, ve druhém se jedná o strojopis. Zdroj není známý.

4.9 Písně z Plechtince

4.9.1.a Pod Plechtincem na příkopách I

*Pod Plechtincem na příkopách
sedi dívek po dvóch kopách,
jedna drohé povídá,
moclê sobě vědělá.*

*ménářova šterê jabka,
že má hóbô jako babka,
Filêpova dva vélênkê, (vélenek – jablko)
že milojê hesky sênkê*

*Kadlêcová dva patákê,
Stópalova tolik takê,
Novákova schnilé tronik,
že nehômi kozê dojit,*

*a Frantova štêrê šeskê,
že je panna nade všeckê,
Dvořákova prdelatá
za drohéma lydinê lapá.*

Zápis je hůře čitelný. Je napsán v nářečí. Je zaznamenán na katalogovém lístku. Píseň Emilovi Tutschovi sdělila jeho matka Kateřina Tutschová z Unerázky, narozená roku 1846 v Plechtinci. Ve fondu se nacházejí ještě další tři varianty tohoto textu v kapitolách 4.9.1.b, 4.9.1.c a 4.1.9.d.

4.9.1.b Pod Plechtincem na příkopách II

*Pod Plechtincem na příkopách,
leži dívek po dvóch kopách,
jedna drohé povídá,
moc-li sobě vedělá:*

*menářova 4 jabka,
že má hobo jako babka,
Filepova dva vélenke,
že miluje hezky senke*

*Kadlecová dva patáke,
Stópalova tolik take,
Novákova schnilé tronik,
že nehomi koze dojit,*

*a Frantova 4 šestke,
že je panna nade všecke,
~~Kadleeova~~ Dvořákova prdelatá
za drohéma lapá.*

Zápis je dobře čitelný. Je napsán v nářečí. Zdroj není známý.

4.9.1.c Pod Plechtincem na příkopách III

*Pod Plechtincem na příkopách,
sedí dívek po dvou kopách,
jedna druhé povídá,
moc-li sobě vydělá:*

*mlynářova 4 jabka,
že má hubu jako babka,
Filipova dva vélenky,
že miluje hezky synky.*

*Kadlecova dva patáky,
Stoupalova tolik taky,
Novákova shnilý troník,
že neumí koze dojit,*

*a Frantova čtyry šestky,
že je panna nade všecky;
Dvořákova boubelatá
za druhýma lelky lapá.*

Zápis je dobře čitelný. Zdroj není známý.

4.9.1.d Pod Plechtincem za příkopou IV

*Pod Plechtincem pød za příkopou,
leží dívek po (dvou kopou.)
Jedna druhé povídá
moc-li sobě vydělá.*

*Nejmářova 4 jabka
že má hubu jako babka.
Filipova dva výlínky
že miluje hezké zynky.*

*Kadlecova dva patáky,
Koupalova tolik taky,
Novákova shnily troník,
že nemusí kozy dojit.*

*A Frantova 4 šestky
že je pana nade všecky
Dvořákova prdelata
za druhýma bez viny lapá.*

Zápis je dobře čitelný. Zdroj není známý.

4.9.2.a Pod Plechtincem stojí mostek I

*1. Pod Plechtincem stojí mostek,
prohýbá se,
pod ním teče voda, rozlívá se.
V té vodičce – jsou rybičky,
kdo by je vychytil- jsou maličky.*

*2. Nánynko, frajelenko, vem lucernu,
ať já do té vody neupadnu.
Upadnu-li, zmažu kabát,
budeš mít, má milá, co pucovat.*

3. *Nešťastná lucerna, ta mně zhasla,
já jsem se nenadál, patrolpřišla.
Tu mně vzali a svázali,
k městu Brnu se mnou pospíchali.*

5. *Co pak jsi udělal, můj Honzíčku,
že pro tebe stavijou šibeničku?
Šibeničku, sbitá dřeva,
bylo-li toho, synku třeba?*

4. *Když se to má milá dověděla,
hned za mnou do Brna pospíchala.
pospíchala a plakala,
pro svého Honzíčka naříkala.*

Zápis je dobře čitelný. Jedná se o strojopisný text. Zdroj není známý. Další varianta textu je napsána v kapitole 4.9.2.b. Nápěv je uveden v kapitole 3.18. Varianty písňe byly vydány ve sbírce *Lidové písňe z Hané* pod názvy *Ten slatěnské mostek*,⁴⁰ *Ten dvorecké mostek*⁴¹ a *Přemeslovské mostek*.⁴²

⁴⁰ POLÁČEK, Jan: *Lidové písňe z Hané: sbírka jednohlasých lidových písni I – Prostějovsko*. Boskovice: Albert, 2011. s. 478-479.

⁴¹ POLÁČEK, Jan: *Lidové písňe z Hané: sbírka jednohlasých lidových písni II – Prostějovsko – Kojetínsko*. Boskovice: Albert, 2011. s. 176-177.

⁴² POLÁČEK, Jan: *Lidové písňe z Hané*. Prostějov: Albert, 2010. s. 165.

4.9.2.b Pod Plechtincem stojí mostek II

*Pod Plechtincem stojí mostek prohybá se,
Pod ním teče voda rozléva se
V té vodičce jsou rybičky
Kdo by je vychytil jsou maličky.*

*Nanyňko, frajelko, vem lucernu,
ať já přes tu vodu neupadnu.
Upadnu-li, zmažu kabát
budeš mět má milá co pucovat.*

*Nešťastná lucerne, ta mě zhasla,
já jsem se nenadál, patrol přišla
tu mě vzali a svázali
k městu Brnu se pospíchali,*

*když se to má milá dozvěděla,
hned za mnou do Brna pospíchala
pospíchala a plakala
pro svého Honzíčka naříkala*

Zápis je špatně čitelný. Zdroj není známý. Oproti textu v kapitole 4.9.2.a má osm veršů navíc.

4.10 Písně z Prostějova

4.10.1 Někchala si v Prostějově

*Někchala si v Prostějove
pančuche stříbrny dělat,*

*Co paks to udělal můj Honzíčku,
že pro tebe stavějou šibeničku,
sekerečku, zbité dřeva,
nebyla tě toho synku třba*

*Okolo Un. ať teče voda
Kdybych věděl, co má milá dělá
ona se vedle mne tučí
a má uplakany modry oči*

*Modry oči, co pláčete,
však vy ani moje nebudete,
nebudete a nesmíte
dávno vy si na mne nemyslete*

Zápis je dobře čitelný. Zdroj není známý.

4.10.2.a *Prostějov je pěkný město I*

1. *Prostějov je pěkný město,
/je tam panen nejedno sto./*

2. *Jsou tam bednáři, kováři,
to jsou dobří hospodáři.*

3. *Je tam jeden král uherský,
to je podvodník panenský.*

4. *Všecky pány již podvedl,
jen jedno podvést nemohl.*

5. *Hrabala baba zahradu,
přišel k ní sám král na radu.*

6. *Babo, babo, dej mně radu,
jak bych moh podvést tu pannu.*

7. *Já bych ti tu radu dala,
kdybych se hříchu nebála.*

8. *Kup sobě kousek damašku,
dej sobě ušit sukničku.*

9- *Aj sukničku po moravsku
a fěrtušek po uhersku.*

10. *Šourej, šourej se po rynku
až kovářům pod okynko.*

11. *Kdo to thuče, tak z večera,
neměl dost času za šera?*

12. *Já jsem kramářka z Opavy,
jedu na jarmark do Prahy.*

13. *Vozy jsem napřed poslala,
sama jsem vzadu zůstala.*

13. *Běž, Kačenko, vař večeri,
ať ta paní povečeří.*

14. *Běž, Kačenko, běž lůžko stlat,
ať ta paní jde stebou spat.*

15. *Já s tou paní spat nepůjdu,
já se jí bojím podvodu.*

16. *Jak živa jsem neviděla,
že by paní s pannou spala.*

17. *Jak živa jsem neviděla,
že by paní vousy měla.*

18. *A když bylo po půlnoci,
paní se obrací k Kači.*

19. *Kače se dá na volání
a hrozného nařikání.*

20. *Mlč, Kačenko, a nevolej,
tu hanbu sobě nedělej.*

21. *A když bylo jasné ráno,
stálo na vratech napsáno:*

22. *Ta kovářova Kačenka
není poctivá panenka.*

23. *Všecky panny jsou pro vodu,
kovářova jde k ouvodu.*

23. *Všecky panny jdou pod věncem,
kovářova s černým čepcem.*

Zápis je dobře čitelný. Jedná se o strojopisný text. Zdroj není známý. Další varianta tohoto textu se nachází v kapitole 4.10.2.b. Nápěv je uveden v kapitole 3.20. Varianty písňe byly vydány ve sbírce *Nové národní písňe moravské s nápěvy do textu vřaděnými* pod názvem *Jiný nápěv*⁴³ a ve sbírce *Moravské národní písňe: s nápěvy do textu vřaděnými* pod názvem *Podvodník*.⁴⁴

4.10.2.b Prostejov je pekně město II

*Prostejov je pekně město
jest tam panen nejedno sto*

*To bych ti tu radu dala
kdycbch se hřychu nebala*

*soj tam Bednari kovari
to jsou dobri hospodari*

*kup sobě kousek z damašku
nach sobe ušit sukničku*

*je tam jeden Kral uhersky
to je podvodnik panenky*

*aj sukničku po moravsku
a fertušek po Uhersku*

*všechny pany jiz podvedl
jen jednu podvest nemohl*

*šourej šourej se po rinku
az kovarum pod okenko*

*hrabala Baba zahradu
prisel k ni sam Kral na radu*

*kdo to tluce tuk z vecera
neměl dost času za šera*

*Babo babo dej me radu
jak bych moh podvest tu panu*

*Tu jsem kramařka z Opavy
jedu na jarmark do Prahy*

⁴³ BARTOŠ, František: *Nové národní písňe moravské s nápěvy do textu vřaděnými*. Brno: K. Winiker, 1882. s. 129.

⁴⁴ SUŠIL, František: *Moravské národní písňe: s nápěvy do textu vřaděnými*. Praha: Vyšehrad, 1951. s. 101-102.

*vozi jsem napřed poslala
sama jsem vzadu zůstala*

*kače se da do volani
a hrozneho narykani*

*bez panenka vař veceri
at to pani poveceři*

*mlč kačenko a nevolej
tu hanbu sobě nedělej*

*bez kacenko bez luzko stlat
at te pani jde spat*

*to kovařova kačenko
není poctiva panenka*

*ja stou pani spat nepujdu
ja se ji bojim podvedu*

*Všečky pany jdou pod vencem
kovarovala s cernym čepcem*

*jak zivu jsme nevydela
že by pani fousi měla*

*vsecky pany jdou pro vodu
kovařova jde k ouvodu*

*a dyž bylo po plnoci
pani se vbrau kači*

Zápis je špatně čitelný. Text je napsán v souvislých větách. Obsahuje gramatické chyby. Zdroj není známý.

4.10.3 V Prostějově pekný děvče

*V Prostějově pekný děvče
unání tam Nanyнку bože můj*

*A na té první zelene
pasou se srncí jelené*

*Naší mně za ni zbraňují
protože ji tam neznají*

*A na té druhé široké
pasou se husy divoke*

*Ale já ji dobře znám
nebo já za ní chodívám*

*A na té třetí (viz dále)
A na té třetí nic není
jen ta zahrádka z kamení*

*Musí tam k ní jíti
přes 3 zelené lavky*

*A v té zahrádce jabloňka
sázela ji sama Nanynka*

*Když tu jabloňku sázela
tato slova k ní promluvila:*

*foukej větříčku z Dunaje
uraz jablíčko nebo 2*

*Vyrost' jabloňko vysoce
dones do roka ovoce.*

*spadlo jablíčko jediné
to bylo pěkně červené*

*Když bylo
Přišel jeden rok po roce
přišla Nanyňka k jablonce*

*to dala svému milému
Amantovi rozmilému*

*chtěla jablíčka trhati
nemohla zádné dostati*

*Tu maš Amante jablicko
za tvou pěknou hubičko*

*sedla pod stromek plakala
a hořce si naříkala*

Zápis je špatně čitelný. Zdroj není známý

4.11 Písně z Trnávecka

4.11.1 Haró, haró, kráve

*Haró, haró, kráve,
napaste se tráve!*

*Nanda nám dá šátek
plné kadlátek.*

*Ruste vám travička,
padá na ňo rosečka.*

*Až kadlátke snime,
šáteček vrátíme.*

*Až slonečko k zande,
poženeme k Nandě,*

*Doma nám dá jechče
černovoky děvče.*

Zápis je dobře čitelný. Zdroj není známý.

4.11.2 Když jsem já šel kolem háje

<i>Když jsem já šel kolem háje,</i>	<i>jedna z milování,</i>
<i>sova na mě houká,</i>	<i>druhá z potěšení;</i>
<i>jedna panna, druhá vdova</i>	<i>není-li jich dvaatřicet,</i>
<i>z okynečka kouká:</i>	<i>však jich více není!</i>

Zápis je dobře čitelný. Zdroj není známý.

4.11.3 Na trnavskym zámko

<i>Na trnavskym zámko</i>	<i>všecke panne poskakojó,</i>
<i>hrajó na cimbálko,</i>	<i>pod'me také, Janko!</i>

Zápis je hůře čitelný. Text je napsán v nářečí. Zdroj není známý. Varianty písně byly vydány pod názvy V tem plomnovskym zámko⁴⁵ a V prostějovskym zámko⁴⁶ ve sbírce *Lidové písně z Hané*.

4.11.4 Pes leze dírou

<i>Pes leze dírou,</i>	<i>Nebude-li pršet</i>
<i>kočka oknem.</i>	<i>nezmoknem.</i>

Zápis je dobře čitelný. Zdroj není známý.

⁴⁵ POLÁČEK, Jan: *Lidové písně z Hané: sbírka jednohlasých lidových písní II – Prostějovsko – Kojetínsko*. Boskovice: Albert, 2011. s. 87.

⁴⁶ POLÁČEK, Jan: *Lidové písně z Hané*. Prostějov: Albert, 2010. s. 122.

4.11.5 Řehoři

*Rodičům se oznamuje,
kteří dítky máte,
do školy je poslejte,
dobře uděláte.*

*Jest-li nám nedáte
a nás rozhněvate,
všechny hrnce vám potlučem,
co v polici máte.*

*Kteří je nemáte,
na papír nám dejte,
pro jeden groš nebo pro dva
jistě neschudnete.*

Zápis je dobře čitelný. Zdroj není známý.

4.11.6 Starala se matka má

*Starala se matka má,
kde mi Pán Bůh místo dá.*

*Až mi postel ustelou,
do ní mě položijou,*

*Na trnavském krchově,
tam je místečko pro mě.*

*všeci andílci z nebe,
budou na mojí svatbě.*

*Tam mi budou zvony hrát
a hrobaři postel stlat.*

Zápis je dobře čitelný. Zdroj není známý. Varianta písně byla vydána ve sbírce *Lidové písně z Hané* pod názvem *Starala se mati má I.*⁴⁷

⁴⁷ POLÁČEK, Jan: *Lidové písně z Hané: sbírka jednohlasých lidových písní II – Prostějovsko – Kojetínsko*. Boskovice: Albert, 2011. s. 231-232.

4.12 Písně z Unerázky

4.12.1 Náš kohótek kokrhá

*Náš kohótek kokrhá, kokrhá,
bude brzo ráno.*

*Všecka dívke z tráva dó, z tráve dó,
naše teprv vstává.*

*Naše dívka vospalá, vospalá,
nechce jít na trávo.*

*Vemte na ňo karabáč, karabáč,
žeňte jo na trávo,
abe vona stala, stala,*

*Tráva malá, rosa žádná, srp topé, srp
topé,
jenom mně ho, muj Honzičko, naťoké.*

a nažala trávo.

*Ťokal, klepal až poťokal
své ruce, své ruce,
a to jenom k vulevá sve Nánynce.*

Zápis je dobře čitelný. Text je napsán v nářečí. Zdroj není známý. Začátek textu je stejný jako u písně *Kohót* v kapitole 4.3.3.

4.13 Písně bez uvedení místa zápisu

4.13.1 Ach což jest to těžká věc

*1. Ach což jest to těžká věc,
Že jsem já myslivec,
zatstřelil jsem holubičku,
padla mně na jalovec.*

*3. A ten lístek z javora,
padna na nás na oba;
pod' a pod' a mne vyprovod'
až do našeho dvora.*

*2. Má milá ji viděla,
Tu hned pro ni běžela,
holubička z jalovečku,
na javůrek vletěla.*

*4. A já s tebou nepůjdu,
vím že já tvá nebudu,
Tys bohatých rodičů syn,
a já jsem je chudobná.*

5. *Z toho si nic nedělej,
Že jsem já bohatej,
vždyť já si tě predce vezmu,
jen se na mně nehnevej.*

6. *Zlá honzičku, zlá rada,
pravila paní máma,
až ty přijdeš k okénečku,
bych ti neotvírala.*

7. *A já to neudělám,
proto že tě ráda mám;
Až ty přijdeš k okenečku,
pěknou hubičku ti dám.*

8. *Ještě já se podívám,
k těm panským zahradám,
budeli tam moje milá,
má nanyňka rozmilá.*

9. *Nikdež jí tam nevidím,
Ani nikde neslyším,
Až já se s ní zejtra sejdu,
jak já se sní potěším.*

10. *Ach což jest to pěkná věc,
že jsem já myslivec;
zastřelil jsem tu laničku,
že jsem dostal hubičku.*

Zápis je hůře čitelný. Obsahuje gramatické chyby a přeškrtnuté slovo. Jako skladatel písně je uveden císařský kanonýr. Varianty písně byly vydány ve sbírce *Lidové písně na Hané* pod názvem *Jaká je to těžká věc*⁴⁸ a ve sbírce *Národní písně moravské v nově nasbírané*.⁴⁹

4.13.2 Ach, kýž jsem slavíkem

*Ach, kýž jsem slavíkem
tím malým ptáčíčkem.*

*Letěl bych přes moře
k olivetské hoře.*

*Rozjímal bych z roha
co Kristus Pán vzdýchá*

*Vzdýchá k otci svému
poroučí se jemu
atd.*

Zápis je dobře čitelný. Obsahuje gramatické chyby. Text písně není kompletní. Zdroj není známý.

⁴⁸ POLÁČEK, Jan: *Lidové písně z Hané: sbírka jednohlasých lidových písní II – Prostějovsko – Kojetínsko*. Boskovice: Albert, 2011. s. 167.

⁴⁹ BARTOŠ, František: *Národní písně moravské v nově nasbírané*. Praha: Nákladem České akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1901. s. 284.

4.13.3 Ach proč ten mesicek

*Ach proč ten mesicek
za mrak se ukryva
snad se muj milášek
s nekterou objima.*

*2 Včera mne sliboval
že dnes ke mne přijde
abych ho čekala
az mesicek vyjde*

*3 Měsicek jiz vysel
muj mily nepřišel
snad mu jina dama
zajiste zkazala.*

*4 Tukul jsem klupal
jsem klokočovým listem
ach Boze Boze muj
co to tade šusti*

*5 Přesmutna novina
mě do domu přišla
ze z meho mileho
dušička jiz vysla*

*Kdybych ja věděla
že bych mu pomohla
poslala bych ja mu
pro leky do Brna*

*7 Pro leky do Brna
proti drahe masti
by se mu zhojili
polamane kosti.*

*Kdybych ja věděla
že on umřít musí
nechala bych ja mu
košilku zlatem šit*

*Košilku zlatem šit
z rozmarínu veněc
aby každý viděl
že on byl mladenec*

*Již toho mileho
do truhle davaji
a jeho milenku
vodou polivaji*

*Již toho mileho
ke hřbitovu vezou
a jeho milenku
dva páni vedou*

*Jiz toho mileho
o hrobu davaji
a jeho milenku
ze země zvyhaji.*

*Ze země jest vstala
a dala to mati mladenci
za vasi chovani
ze ste doprovodily moje potešeny*

*Jakpak si vyberu
s tisíce jineho
když k sobe nenajdu
již tak upřimneho*

*Neplačte naninko
pro svého mileho
muzete si vybrat
stisíce jineho*

Zápis je hůře čitelný. Text je nepřehledně strukturovaný. Je napsán v souvislých větách bez interpunkce, obsahuje gramatické chyby. Zdroj není známý.

4.13.4.a Aj stežtička stežka I

*1. Aj, stežtička, stežka,
ušlapaná všeka
zrovna k domu mé milé.
Když jsem k vám chodíval,
vaši dceru míval,
chodil k vám jinej.*

*4. Pantáta pokrčil
jenom ramenama,
šel ven a již nepřišel.
A ta panímáma,
co mně povídala,
slyšet jsem musel.*

*2. Když jsem já k vám chodil,
v kapsičkách jsem nosil
kávu, víno, cukroví.
Panímáma brala,
dcerušku těšila,
že budu svoji.*

*5. Můj ty milej brachu,
nejste vy jenom sám,
naše dcera jich má víc.
Kterej ji míti chce,
musí mít tisíce,
vy nemáte nic.*

*3. Ale běda, když jsem
o ni říkat přišel,
k pantátu panímámě.
Oni tak dělali,
jak by mě neznali,
koukali na mě.*

*6. Škoda kroků, škoda,
a nastokrát škoda
škoda koně vraného.
Škoda nastokráte
a bezpočtukráte
jenom chudého.*

7. Zajdi, slunce, zajdi
až za ten černej les,
a nechtěj svítit více
ať mě moje milá
Nánynka rozmilá
netrápí srdce.

8. Aj trápila, trápiti
více už nebude,
trápiti se již nedá.
Dá-li Panbůh milý,
však mě zas potěší
některá jiná

Zápis je dobře čitelný. Jedná se o strojopisný text. Zdroj není známý. Další varianta textu se nachází v kapitole 4.13.4.b. Nápěv je uveden v kapitole 3.1.

4.13.4.b Aj stesticka steška II

Aj stesticka steška uslupana zrovna
k domu me mile
Kdyz jsem k vám chodyval vašy dceru
mival chodil k vam jiny

Milej brach nejste vy jenom sam naše
dcera jich ma vic
kterej ji miti chce musí met tisice vy
nemate nic

Kdyz jsem chodil v kapsickach jsem nosil
kavu vino cukrovi
panimama brala dcerusku Tešila že
budem svoji

Skoda kroku skoda na stokrata škodu
kone vraneho
škoda nastokrata a bez počtukrate jenom
chudeho

Ala běda když jsem s ni prišel k pantatu
panimame
s ni tak dělaly jak by mě nežnaly koukaly
na me

Zajdi slunce zajdu za cernej les a nechtej
s vrtit vice
at me moje mila naninko rozmila netrapí
srdce

Pantata pokcil ramenama šel ven a jiz
nepřišel
a panimama co me povidala slyšet jsem
musil

Aj trapila trapit vic nebuude trapiti se jis
nedám
a daly Pan Buh sak me zas poteši nekterá
jina

Zápis je hůře čitelný. Text je nepřehledně strukturovaný. Je napsán v souvislých větách bez interpunkce, obsahuje gramatické chyby. Zdroj není známý.

4.13.5 Bratře kamaráde já ti něco povím

<i>Bratře kamaráde</i>	<i>husličky jdou.</i>
<i>já ti něco povím!</i>	<i>nový klarinet</i>
<i>A co to bude?</i>	<i>fej, fej, fej, fej</i>
<i>Já mám pěkný housle.</i>	<i>Jak jde můj klarinet</i>
<i>A jak jdou tobě?</i>	<i>(fej, fej, fej, fej klarinet jde)</i>
<i>Fídl, fídl, fídl, fídl</i>	<i>fídl, fídl, fídl, fídl</i>
<i>tak jdou me huslicky</i>	<i>tak jdou husle.</i>
<i>fídl, fídl, fídl, fídl</i>	<i>flauta, trumpeta,</i>
	<i>basa: (šmatra nahoru, šmatra zas dolů).</i>

Zápis je dobře čitelný. Zdroj není známý.

4.13.6 Byla cesta ušlapaná

<i>Byla cesta ušlapaná</i>	<i>Podívejte se kdo to thuče</i>
<i>od samého Krista Pána</i>	<i>Thucou to pani dvě dvě</i>
<i>kráčeť po ní 2 duše</i>	<i>ze něma velká hříšnice</i>
<i>za nima velka hříšnice</i>	<i>Ty dvě duše mně sem pusťte</i>
	<i>hříšné duši odtud bežte</i>

Když k nebeským dveřom přišly
hned na dveře udeřily.
Svatý Petře, vemte klíče,

Zápis je hůře čitelný. Zdroj není známý.

4.13.7 Byla svatá Dorota

*Byla svatá Dorota,
nábožného života,
šla jednou přes králův dvůr,
přišel na ni sám barůn:*

*„Chceš, Dorotko, chceš má byt,
já si tě chci oblíbit.“
„A já nechci žádného,
já mám Ježíška svého.“*

*Král se na ni rozhučval,
do žaláře vsadit dal.
Do žaláře vsadit dal,
a na vojnu odlej sám.*

*Sedm let byl na vojně,
na Dorotku zapomněl.
Osmí rok dom jede,
na Dorotku vzpomene.*

*Chceš, Dorotko, chceš má byt,
já si tě chci oblíbit.
A já nechci žádného,
já mám Ježíška svého.*

*Ze žaláře vedena,
před krále představena.
Král se na ni rozhučval,
na oleji smažit dal.*

*Na oleji smažena,
čím dál krásnější byla.
Z oleje vytažena,
před krále představena.*

*Chceš, Dorotko, chceš má byt,
já si tě chci oblíbit.
A já nechci žádného,
já mám Ježíška svého.*

*Král se na ni rozhučval,
~~do žaláře vsadit dal.~~
katovi ji pod moc dal.
Kat ji vede po mostě,
rozmlouvá s ní po sprostě.*

*Chceš, Dorotko, chceš má byt,
já si tě chci vyplatit.
Dej mně kate, co máš dat,
nenech mne zde dlouho stát.*

*Kase na ni obořil
a mečem ji udeřil.
Jak ji mečem udeří,
ona se mu pokloní.*

*Pane králi, pravda je,
že Dorotka svatá je
Přinesla mi adije
od panenky Marie.*

Zápis je dobře čitelný. Obsahuje přeškrtnaná slova. Zdroj není známý. Varianty písně byly vydány ve sbírce *Lidové písně z Hané* pod názvem *Byla krásná Dorota*,⁵⁰ ve sbírce *Moravské národní písně: s nápěvy do textu vřaděnými* pod názvem *Sv. Dorota*⁵¹ a ve sbírce *Národní písně moravské v nově nasbírané* pod názvem *O sv. Dorotě*.⁵²

4.13.8 *Dobrý večer, panímámo, já k vám jdu*

1. <i>Dobrý večer, panímámo, já k vám jdu,
dáte-li mně vaši dceru opravdu.</i>	4. <i>A já také povandruju,
svoje štěstí hledat budu ve světě.</i>
2. <i>Nedám, nedám, můj synečku,
ty rád piješ kořalečku ze džbánu.</i>	5. <i>Žádný nebyl na jarmace, já jsem byl,
koupil jsem tam mé panence věrtel sliv.</i>
3. <i>A když vy mně, má panenke, nechcete,
hledejte si vaše štěstí, kde chcete.</i>	6. <i>Ona jedla, až je snědla,
ještě se jich nenajedla,
to byl div.</i>

Zápis je dobře čitelný. Jedná se o strojopisný text. Nachází se ve fondu ve dvou strojopisných verzích. Zdroj není známý.

⁵⁰ POLÁČEK, Jan: *Lidové písně z Hané: sbírka jednohlasých lidových písní II – Prostějovsko – Kojetínsko*. Boskovice: Albert, 2011. s. 401.

⁵¹ SUŠIL, František: *Moravské národní písně: s nápěvy do textu vřaděnými*. Praha: Vyšehrad, 1951. s. 20-21.

⁵² BARTOŠ, František: *Národní písně moravské v nově nasbírané*. Praha: Nákladem České akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1901. s. 559-560.

4.13.9 Fabrická děvčata

1. *Fabrická děvčata
parádu dělají,
samy nic nemají,
jen tu jednu kytlici,
co na sobě mají.*

2. *V pátek ji vyperou,
v sobotu zmandlujou,
a v neděli o muzice
parádu dělajou*

3. *V neděli k muzice,
v pondělí k fabrice;
naříká velice,
že si roztrhala
poslední střevíce.*

4. *Matka dceři přikazuje:
dcero zůstaň doma
však o tom dobře víš
že nemáme chleba.*

Zápis je dobře čitelný. Zdroj není známý.

4.13.10 Holka, za hlavu se nechytej

*Holka, za hlavu se nechytej,
že tu ležím jsouce zabitej,
neměl jsem já takou sílu,
/: bych odolal projektilu. :/*

*Nemysli si, že jsem na živě,
že jsem zabit jenom zdánlivě,
že jsem mrtvý, to je jisty,
/: jak se dozvíš z ferlustlisty. :/*

*Ale že jsem čerstvá mrtvola,
to vychládlej jsem jen dopola,
ale doufám do měsíce,
/: že vystydnu ještě více. :/*

*Zabývám se těžkou úvahou,
velmi nemilou a neblahou,
že jsem zhubnul takou měrou,
/: že se červi nenažerou. :/*

Zápis je dobře čitelný. Jedná se o strojopisný text. Tutsch uvádí, že píseň získal od praporčíka Drbala s Telče, který ji zpíval na melodii Chopinova smutečního pochodu.

4.13.11.a Hory, doly, černý les I

*Hory, doly, černý les
neviděl jsem já mou panenku ještě dnes.*

*Děkuji ti, děkuji
Můj klobouček přemovaný smekuji*

*Kdo jste viděl, povězte,
mé srdéčko zarmoucene potěšte.*

*Nesmekuj ho přede mnou
Však ~~mne~~ tě zítra naši páni odvedou*

*Já jsem viděl, já povím,
sázela tam na zahrádce rozmarýn.*

*Odvedou ~~mne~~ tě do Prahy,
a dají ti kabát nový a šavli.*

*Utrhla tam dvě růže,
a dala je amantovi dolů.*

*Bílý kabát černý plast'
Ach ty mne má Nanyňko nepoznáš.*

*Amant počal libě spat,
on ti přijde zítra ráno děkovat.*

Zápis je hůře čitelný. Zdroj není známý. Další varianty textu písně se nacházejí v kapitolách 4.13.11.b a 4.13.11.c. Varianty písně byly vydány ve sbírce *Lidové písně z Hané* pod názvem Černý hore, černé les⁵³, ve dvou variantách ve sbírce *Nové národní písně moravské s nápěvy do textu vřaděnými*,⁵⁴ ve sbírce *Národní písně moravské v nově nasbírané*⁵⁵ a ve třech variantách ve sbírce *Národní písně moravské v nově nasbírané*.⁵⁶

4.13.11.b Hory doly černý les II

*1. /: Hory, doly, černý les :/,
/:neviděl jsem svou panenku ještě dnes:/.
/:*

*3. Já jsem viděl, nepovím:
sázela tam na zahrádce rozmarýn.*

*2. Kdo jste viděl, povězte,
mé srdéčko zarmoucené potěšte.*

*4. Utrhla tam dvě růže
a dala je amantovi do lůže.*

⁵³ POLÁČEK, Jan: *Lidové písně z Hané*. Prostějov: Albert, 2010. s. 315.

⁵⁴ BARTOŠ, František: *Nové národní písně moravské s nápěvy do textu vřaděnými*. Brno: K. Winiker, 1882. s. 83, 157.

⁵⁵ BARTOŠ, František: *Národní písně moravské v nově nasbírané*. Brno: Tiskem mor. akc. knihtiskárny, 1889. s. 84.

⁵⁶ BARTOŠ, František: *Národní písně moravské v nově nasbírané*. Praha: Nákladem České akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1901. s. 614-616.

5. *Amant začal libě spat,
on ti přijde zítra ráno děkovat.*

6. *Děkuji ti, děkuji,
svůj klobouček můj přemovaný smekuji.*

7. *Nesmekuj ho přede mnou,
však tě zítra naši páni odvedou.*

8. *Odvedou tě do Prahy
a dají ti bílý kabát a šavli.*

9. *Bílý kabát, černý plášť,
ani ty mě, má panenka, nepoznáš.*

Zápis je dobře čitelný. Jedná se o strojopisný text. Text se ve fondu nachází ve dvou strojopisných verzích. Zdroj není známý.

4.13.11.c Hory, doly, černý les III

1. *Hory, doly, černý les,
hory, doly, černý les,
neviděl jsem svou panenku ještě dnes,
ještě dnes, neviděl jsem svou p. ještě
dnes, ještě dnes.*

2. *Kdo jste viděl povězte,
mé srdéčko zarmoucené potěšte.*

3. *Já jsem viděl nepovím,
sázela tam na zahrádce rozmarýn.*

4. *Utrhla tam dvě růže
a dala je Amantovi do lůžka.*

5. *Amant začal libě spat,
on ti přijde zítra ráno děkovat.*

6. *Děkuji ti, děkuji,
klobouček můj přemovaný smekuji.*

7. *Nesmekuj ho přede mnou,
však tě zítra naši páni odvedou.*

8. *Odvedou tě do Prahy
a dají ti kabát nový a šavli.*

9. *Bílý kabát černý plášť,
ani ty ~~me~~ mě, má Nanyňko, nepoznáš.*

Zápis je dobře čitelný. Zdroj není známý. Zápis je v práci přiložen jako Příloha č. 7.

4.13.12 *Jiná*

*Na vojně tam není dobře
Chleba málo pěníez málo.
Byti hojně?
Wyjdu ly já do hospody
Tu kaprálu jako d'áblu
Za mnou stojí.
Co zde děláš nejdeš domu
Pošlu já ti saframente
Pro patrolu?
Patrola de co to bude*

*Ten ružinec ocílovy.
Sebou nese.
Na druhý den du k frhelu
Tu Pan hejtman vypočítá
Mojí vynu.
Na třetí den stolicí ven
Tu Pan kaprál liskovycí
Mastil prdel.
Křičím ty já o vej loty.
Nechodevej saframente.
Do hospody.*

Zápis je hůře čitelný. Obsahuje gramatické chyby. Zdroj není známý.

4.13.13.a **Juliána, krásná panna I**

*Juliána, krásná panna,
prála šaty u stojana*

*Upraž mu ho na rendlíku
připrav mu ho jak rybičku*

*Přijeli k ní velcí páni
Juliáno, pojed' s námi.*

*Posekej ho na kousíčky
Řekni, že jsou to rybičky.*

*Já bych s vámi ráda jela,
kdybych jen bratra neměla*

*Šla do lesa jedlového
našla hada jedového*

*Bratra můžeš otrávit
s nama můžeš přece jeti*

*Posekala na kousíčky
Řekla že jsou to rybičky*

*Japak bych ho otráвила,
když jsem se tu neučila?*

*Pojd' bratříčku k snídaničku
Připravila jsem rybičku*

*Di do lesa zeleného,
chyť tam hada jedového*

Co pak jsou to za rybičky

*Hlavičky jsem uřezala
oknem jsem je vyházela*

*Donesla mu lužné vody
Pij, bratříčku, že to dobry*

*Když ten první kousek snědl
hned po jedné straně zbledl*

*Běž sestřičko pro podušku
ať položím svou hlavičku*

*Když ten druhý kousek snědl
hned po druhé zbledl*

*Donesla mu tvrdý kamen
spí bratříčku s P. Bohem*

*Když ten třetí kousek snědl
hned po celém těle zbledl*

*Šebenici vystavěli
Julianu oběsili*

*Běž sestřičko pro vinečko
ať oblažím své srdéčko*

*Nad bratříčkem panny pláčou
Nad sestřičkou vrány kváčou*

Zápis je dobře čitelný. Zdroj není známý. Text se ve fondu nachází v dalších dvou variantách uvedených v kapitolách 4.13.13.b a 4.13.13.c. Varianty písně byly vydány ve sbírce *Lidové písně z Hané* pod názvy *Aj, tá naša Juliána*,⁵⁷ *Juliána krásná panna I*⁵⁸ a *Prala šaty Juliana*⁵⁹ a ve dvou variantách ve sbírce *Národní písně moravské v nově nasbírané*.⁶⁰

4.13.13.b Juliána krásná panna II

*1. /: Juliána, krásná panna
prala šaty u stojana.:/*

*3. Já bych s vámi ráda jela,
kdybych bratříčka neměla.*

*2. Přijeli k ní čtyři páni:
Juliáno, pojed' s námi.*

*4. Bratra můžeš otrávití,
s námi můžeš přece jeti.*

⁵⁷ POLÁČEK, Jan: *Lidové písně z Hané: sbírka jednohlasých lidových písní I – Prostějovsko*. Boskovice: Albert, 2011. s. 158-159.

⁵⁸ POLÁČEK, Jan: *Lidové písně z Hané: sbírka jednohlasých lidových písní II – Prostějovsko – Kojetínsko*. Boskovice: Albert, 2011. s. 405.

⁵⁹ POLÁČEK, Jan: *Lidové písně z Hané*. Prostějov: Albert, 2010. s. 309.

⁶⁰ BARTOŠ, František: *Národní písně moravské v nově nasbírané*. Brno: Tiskem mor. akc. knihtiskárny, 1889. s. 11-12.

5. *Jakpak bych ho otráвила,
když jsem se to neučila.*

6. *Jdi do lesa jedlového,
najdi hada jedového.*

7. *Posekej ho na kousičky,
řekni, že jsou to rybičky.*

8. *Upraž mu ho na randličku,
připrav mu ho jak rybičku.*

9. *Šla do lesa jedlového,
našla hada jedového.*

10. *Posekala na kousičky,
řekla, že jsou to rybičky.*

11. *Upražila na randličku,
připravila jak rybičku.*

12. *Pojď, bratříčku, k snídaníčku,
připravila jsem rybičku.*

13. *Copak jsou to za rybičky,
bez ocásku, bez hlavičky?*

14. *Ocásky jsem uřezala,
hlavičky jsem sama snědla.*

/14. *Hlavičky jsem uřezala,
oknem jsem je vyházela./*

15. *Když ten první kousek snědl,
hned po jedné straně zbledl.*

16. *Když ten druhý kousek snědl,
hned po druhé straně zbledl.*

17. *Když ten třetí kousek snědl,
hned po celém těle zbledl.*

19. *Běž, sestřičko, pro vínečko,
ať oblažím své srdečko.*

20. *Donesla mu lužné vody:
Pij, bratříčku, je to dobrý.*

21. *Běž, sestřičko, pro podušku,
ať položím svou hlavičku.*

22. *Donesla mu tvrdý kámen:
Spi, bratříčku, s Pánembohem*

23. *Šibenici vystavěli,
Juliánu pověsili.*

24. *Nad bratříčkem panny pláčou,
nad sestřičkou vrány kváčou.*

Zápis je dobře čitelný. Jedná se o strojopisný text. Nachází se ve fondu ve dvou strojopisných verzích. Zdroj není známý.

4.13.13.c Juliána, krásná panna III

1. Juliána, krásná panna,
prala šaty u Dunaja.

2. Přijeli k ní velcí páni:
Juliáno, pojed' s námi.

3. Já bych s vámi ráda jela,
kdybych bratříčka neměla.

4. Bratra můžeš otrávit,
s nama můžeš přece jeti.

5. Jakpak bych ho otráвила,
když jsem se to neučila.

6. Jdi do lesa jedlového,
chyt' hada jedového.

7. Upraž mu ho na randlíčku,
připrav mu ho jak rybičku.

8. Posekej ho na kousíčky,
řekni, že jsou to rybičky.

9. Šla do lesa jedlového,
našla hada jedového.

10. Posekala na kousíčky,
řekla, že jsou to rybičky.

11. Pojd', bratříčku (Honzičku),
k snídaničku,
připravila jsem rybičku.

12. Copak jsou to za rybičky,
bez ocásku bez hlavičky.

13. Hlavičky jsem uřezala,
oknem jsem je vyhodila (ocásky ven
vyhodila).

14. Když ten první kousek snědl,
hned po jedné straně zbledl.

15. Když ten druhý kousek snědl,
hned po druhé straně zbledl.

16. Když ten třetí kousek snědl,
hned po celém těle zbledl.

16. Běž, sestřičko, pro vínečko,
ať oblažím své srděčko!

17. Donesla mu lužné vody:
Pij, bratříčku, je to dobry!

18. Běž, sestřičko, pro podušku,
ať položím svou hlavičku.

19. Donesla mu tvrdý kámen:
Spi, bratříčku, s Pánembohem!

20. Šibenici vystavěli,
Juliánu pověsili.

21. Nad bratříčkem panny pláčou,
nad sestřičkou vrány kváčou.

Zápis je dobře čitelný. Zdroj není známý.

4.13.14.a Kdosi jde k nám I

*Kdosi jde k nám,
já ho neznám.
Ten mne chce ošidit
fěrtušek pošpinit
já se nedám.*

*Na lipě pták
pod mostem rak
ve mlýně Ančička
ve vodě rybička
tu já mám rád.*

*Na hlavě má bílý klobouk,
nemožu na tebe,
potěšení moje zapomenout.*

*Nad vesnicí jest háječek
po něm se prochází
a z něho vychází šohajíček.*

Zápis je dobře čitelný. Zdroj není známý. Další varianta textu je uveden v kapitole 4.13.14.b.

4.13.14.b Kdosi jde k nám, já ho neznám II

*1. Kdosi jde k nám,
já ho neznám.
On mě chce ošidit,
fěrtušek pošpinit,
/: já se nedám :/.*

*3. Na lipě pták,
pod mostem rak.
Ve vodě rybička,
ve mlýně Ančička,
tu já mám rád.*

*2. Na hlavě má
bílý klobouk.
Nemožu na tebe,
potěšení moje,
zapomenout.*

*4. Nad vesnicí
jest háječek.
Po něm se prochází
a z něho vychází
šohajíček.*

Zápis je dobře čitelný. Jedná se o strojopisný text. Zdroj není známý.

4.13.15 Když jsem žel do Prahy pro hrách

1. Když jsem žel do Prahy pro hrách, pro hrách,
chcípl mně na cestě valach, valach.

2. Kdybys mi byl dával oves, oves,
Byl bys měl valáška podnes, podnes.

3. Ale taks mu dával žito, žito,
ted' je ti valáška líto, líto.

Zápis je dobře čitelný. Zdroj není známý. Nápěv písně je uveden v kapitole 3.6. Varianty písně byly vydány ve sbírce *Lidový tanec na Dražanské vrchovině a Malé Hané* pod názvem *Dyž sem šel do Prahy pro hrách*⁶¹ a ve sbírce *Národní písně moravské v nově nasbírané* pod názvem *Šátková*.⁶²

4.13.16 Mám já děvčátko

1. Mám já děvčátko jako květ krásné,
má modré oči jak nebe jasné
i je to potěšení mé.

2. Její jméno je krásná Faninka,
je to chudobná, cnostná panenka,
pro ni jen hoří láskou srdce mé,
to je potěšení mé.

3. Ať sobě lidé huby omelou
kteří nám lásky naší nepřejou

4. Je-li chudobná, Bůh je bohatý,
je-li hříšnice, já nejsem svatý,
Bůh všemohoucí ten to všechno řídí,
bohaté i chudobné.

5. Máme tu příklad nad Majdalenkou,
tou která byla hříšnicí velkou,
láskavý Bůh jí prominul dluh
a na milost ji přijal.

⁶¹ JELÍNKOVÁ, Zdeňka: *Lidový tanec na Dražanské vrchovině a Malé Hané*. Kořenec: Obecní úřad v Kořenci, 2001. s. 93.

⁶² BARTOŠ, František: *Národní písně moravské v nově nasbírané*. Brno: Tiskem mor. akc. knihtiskárny, 1889. s. 300-301.

Zápis je dobře čitelný. Sloky 2., 4. a 5. jsou strojopis. Zdroj není známý. Tato píseň byla vydána ve třech variantách ve sbírce *Lidové písně z Hané* pod názvem *Mám já děvčátko*.^{63,64}

4.13.17 Můj milý na vojnu jede

1. *Můj milý na vojnu jede,
své milence přikazuje,
aby se mu nevdávala,
sedm let na něj čekala.*

2. *Sedmý rok šla na trávu
a to do zeleného háju.*

3. *Když nažala navázala
sem a tam (za sebe) se ohlížela*

4. *Nespatřila tam žádného,
jen vojáčka ubohého (spanilého)*

5. *Pilně se ho vyptávala,
co tam její milý dělá.*

6. *Tvůj milý se již oženil
Já jsem na jeho svatbě byl.*

7. *Co mu vzkážeš Andulenko,
mého srdce holuběnko?*

8. *Vzkážu já mu tolik štěstí,
co je v tomto hájku listí*

9. *Vzkážu já mu tolik zdraví,
co je v tomto hájku trávy.*

10. *Vzkážu já mu ještě více
by mu lezly krkem plíce.*

11. *Zatočil se a zasmál se
zlatý prstem zasvítit se*

Zápis je dobře čitelný. Zdroj není známý. Šest různých variant bylo vydáno ve sbírce *Národní písně moravské v nově nasbírané*.⁶⁵

4.13.18 Na dušičky vzpomínejte

*Na dušičky vzpomínejte
z očiště jim spomáhejte*

*Budou na vás zas vzpomínat
když budete umíral umírat*

⁶³ POLÁČEK, Jan: *Lidové písně z Hané: sbírka jednohlasých lidových písní I – Prostějovsko*. Boskovice: Albert, 2011. s. 242-244.

⁶⁴ POLÁČEK, Jan: *Lidové písně z Hané: sbírka jednohlasých lidových písní II – Prostějovsko – Kojetínsko*. Boskovice: Albert, 2011. s. 255.

⁶⁵ BARTOŠ, František: *Národní písně moravské v nově nasbírané*. Praha: Nákladem České akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1901. s. 79-82.

Zápis je dobře čitelný. Zdroj není známý.

4.13.19.a *Na pěčkovských lukách roste tráva v blátě I*

*1. Na pěčkovských lukách
roste tráva v blátě,
nemohu já, milá, Nányňko rozmilá,
zapomenout na tě.*

*3. Vždyť já se nekoukám,
jenom moje oči,
jak se moje potěšení
s jiným pánem točí.*

*2. Zapomeneš, milý,
zapomeneš na mne,
až se budu v kole točit,
nekoukej se na mne.*

4.

Zápis je dobře čitelný. Jedná se o strojopisný text. Text čtvrté sloky se ve fondu nenachází. Zdroj není známý. Další varianta textu se nachází v kapitole 4.13.19.b.

4.13.19.b *Na pěčkovských lukách roste tráva v blátě II*

*1. Na petrovských lukách
roste tráva v blátě,
nemohu já, milá, Nányňko rozmilá,
zapomenout na tě.*

*3. Vždyť já se nekoukám,
jenom moje oči,
jak se moje potěšení
s jiným pánem točí.*

*2. Zapomeneš, milý,
zapomeneš na mne,
až se budu v kole točit,
nekoukej se na mne.*

4.

Zápis je dobře čitelný. Jedná se o strojopisný text. Text čtvrté sloky se ve fondu nenachází. Zdroj není známý.

4.13.20.a *Na Petrovských lukách roste jetelinka I*

1. *Na petrovských lukách
roste jetelinka,
nepouštěj, má milá, Nánynko rozmilá,
žádného šuhajka.*

2. *Jak já nemám pustit,
když on pěkně prosí:
Otevři, má milá, Nánynko rozmilá,
já ti povím cosi.*

3. *Povídej, povídej,
co chceš povídati,
ať já tu nemusím
do půlnoci státi.*

4. *Do půlnoci stála,
do poledne spala,
až jí panímáma
krávy podojila.*

5. *Krávy podojila,
snídani vařila,
ještě se jí ptala,
jak by dlouho spala.*

6. *Děkuji ti, dcero,
za tvé vstávání...
A já vám, matičko
za vaše snídání.*

7. *Snídání s obědem
to já mám každý den,
a mého milého
jen jednou za týden.*

8. *Jen jednou za týden,
to každou neděli,
abyste, matičko,
vy o tom věděly.*

Zápis je dobře čitelný. Jedná se o strojopisný text. Zdroj není známý. Tento text se nachází ve fondu ve dvou strojopisných verzích. Další varianta se nachází v kapitole 4.13.20.b. Nápěv je uveden v kapitole 3.9.

4.13.20.b Na Petrovských lukách roste jetelinka II

*Na petrovských lukách
roste jetelinka
nepouštěj má milá, Nanyňko rozmilá,
žádného šuhajka*

*5. kravy podojila
snídani vařila
ještě se ji ptala
jak by dlouho spala*

*2. Jak pak nemám pustit,
když on pěkně prosí:
Otevři má milá, Nányňko rozmilá.
já ti povím cosi.*

*6. děkuji ti dcero
za tvé vstávání
a já vám Matičko
za vaši snídani*

*3. Povídej, povídej,
co chceš povídati
Já u tebe nemohu
do půl noci státi*

*7. snídani s obědem
to ja mam kazde den
a meho mileho
en jednou za tejden*

*4. Do půl noci stala
do poledne spala
aš ji pani mama
kravy podojila*

*8. jen jednou za tejden
to každou neděly
abyste Matičko
vy o tom věděly*

Zápis je hůře čitelný. Zdroj není známý.

4.13.21 Na Velehradě pěkný dům

*1. Na Velehradě pěkný dům,
mám tam panenku, Bože můj!*

*4. Musí se tam k ní jíti
přes tři zelené louky.*

*2. Naši mně za ní zbraňují,
protože ji tam neznají.*

*5. A na té první zelené
pasou se srnci, jelené.*

*3. Ale však já ji dobře znám
neb já tam za ní chodívám*

*6. A na te druhé široké
pasou se husy divoké.*

7. *A na té třetí nic není
jenom zahrádka z kamení.*

8. *A v té zahrádce jabloňka
sázela ji má Nánynka.*

9. *Když tu jabloňku vsadila
tato slova k ní mluvila*

10. *Vyrost', jabloňko, vysoce,
bys nesla chutné ovoce (dones do roka
ovoce).*

11. *Přišel jeden rok po roce,
přišla Nánynka k jabloňce.*

12. *Chtěla jablíčka trhati,
nemohla žádné dostati.*

13. *Sedla pod stromek plakala,
plakala, si naříkala (a hořce si naříkala).*

14. *Foukej, větříčku, z Dunaje,
uraz jablíčko nebo dvě!*

15. *Spadlo jablíčko jediné,
to bylo pěkně červené.*

16. *To dala svému milému
Pepičkovi rozmilému.*

17. *Tu máš jablíčko, Pepičku,
za tu tvou falešnou lásku.*

18. *Prodala šaly [šaty] rukávce,
dala si hádat cikánce.*

19. *Cikánečko má milá,
přičarujte mně galána.*

20. *Když ty chceš galána míti,
musíš dobře zaplatiti.*

21. *Musíš dat dukat nebo pět,
budeš mít synka jako květ.*

Zápis je dobře čitelný. Zdroj není známý. Varianta písně byla vydána ve sbírce *Národní písně moravské v nově nasbírané*.⁶⁶

⁶⁶ BARTOŠ, František: *Národní písně moravské v nově nasbírané*. Praha: Nákladem České akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1901. s. 143.

4.13.22 Píseň bez uvedení názvu

ománilas mysl mou.

*7. Tvůj obličej velmi krásný,
jak na nebi měsíc jasný,
srdce mé jest zapálil,
Láskou velkou poranil.*

*8. Tobě chce věrný zůstatí,
tebě stále milovati;
chcy býti tvůj upřímný
milovník přívětivý.*

*9. Ty tvé rozprávky andělské,
Tvé krásné řeči panenské
chcy od tebe slyšeti
a tvou lásku xxx⁶⁷*

*10. Chcešli ty mně věrná býti,
musíš trpělivost' míti,
prosiť pána Boha
by nás zachoval oba.*

*11. Stříbro, zlato na tom světě,
Můj milý drahý klenote,
Není mně tak nic milé,
jak tvé srdce upřímné.*

*12. Třebas byla ta nejchudší,
stříbro, zlato mne netěší,
jenom srdce upřímné,
To si zachovej pro mne.*

*13. Já pak svoje věrné srdce,
chci zachovat své Nanynce,
jestli vtom vůle Boží,
My budem přece svoji.*

*14. Má roztomilá Nanyňko!
~~nermuť~~ Jenom nermuť své srdénko,
poslední kapkou krve
chtělbych pomoci tobě.*

*15. Nedbej nic na lidské řeči,
zůstaň v lásce stálá vždycky,
Má Nanyňko rozmilá,
Ty růžičko májová!*

*16. Ještě jednou má Nanyňko,
Tebe žádám věrně ~~zato~~ za to,
abys nezapomněla
na naše věrná slova.*

*17. Tato píseň jest skládána,
v tom měsíci máji z rána,
Slunce jasné když vyšlo,
své paprsky roztáhlo.*

⁶⁷ Nečitelné.

Zápis je hůře čitelný. Text první až šesté sloky se ve fondu nenachází. Obsahuje gramatické chyby. Zdroj není známý.

4.13.23 Píseň bez uvedení názvu

4. *Pojďte milí sousedkové,
kteří rádi střelíte,
pojd'te se mnou vezmu veru
tam určo uvidíte:*

*Pan Škrabal vezme denrána,
můžete se nabouchat,
budou myslet, že to Prusy,
v Bohdálově poslouchat.*

5. *Všeci zajíci nám utekli
z té vérkové výmoly,
však se zejtra podíváme
na ty Petrovské doly.
Kdopak půjde do Nové Vsi,
pro Šléglu, pro mlynáře,
do Městečka ke kupcovi,
ať zavolá mydláře.*

6. *Ti Trnavští přišli pozdě,
až do třetího trýbu
„Jakpak, že mě nestřelíte
a přece tolik lidu.“
kupec s mydlářem se ptají,
„kdepak máte Matyse,
ať nás postaví na dobrý start
dřív, než na nás zapíská.“*

7. *Pan mydlář se tu postaví,
a já zas kousek nad ním,
že jim tedy něco přijde,
o to se s nimi vsadím.
A pán Kupec nejdolnější,
v tam mystě vyrazí zajíc,
ať jim jen nevezme kvéra,
ten je horší nežli Prajz.*

8. *Pumpat, pumpat, paprment nochamol
již tam pán Kupec pálí,
zajíček za ním poskakuje,
jeho dvojku mu chválí
Tu pan mydlář za zádama
vypálí obě rány.
Zajíc praví: „Ach tu jsme se
sešli dnes staří známí.“*

9. *Když ten pěčkovský polesny
všecky střelce postavil,
pak, který ve dvakrát chybí
pak se thuče do hlavy,
Ví že se mu všeci smějou,
máš prý, brachu, špatný kvér
Však mně by nebyl utekl,
kdybych já byl tady byl.*

10. Však se tomu Matysovi
také zající protiví.
pod oknem se posmívají,
že má vousy plesnivy.

Chodí jen se pást pod okno
až na jeho zahradu,
kvěry vysijou na stěně,
od podepřenou bradu

Zápis je dobře čitelný. Text první až třetí sloky se ve fondu nenachází. Obsahuje gramatické chyby. Zdroj není známý.

4.13.24 *Nedaleko Ostrova stojí nová hospoda*

1. *Nedaleko Ostrova
stojí nová hospoda,
chodějí tam pánové,
vojanští hejtmanové.*

2. *Aj, přišel tam jeden pán,
poručil si piva džbán,
šenkýřka Katy volá:
doneseš pánu piva.*

3. *Kačenka pivo nese,
ruka se jí s ním třese.
Aj, šenkýřko šikovná,
je-li to vaše dcera?*

4. *To není naše dcerka
ani žádná přítelka,
ta je tady zděděná,
od formanů koupená.*

5. *Od formanů koupená
za dvě otýpky sena,
za dvě otýpky sena,
za čtyři másy [mázy] vína.*

6. *Za čtyři másy [mázy] vína,
za dva funty pečeně*

7. *Aj, šenkýřko šikovná,
co bych mohl darovat,
co bych mohl darovat,
abych mohl s Katy spat.*

8. *Pět dukátů nebo šest,
to bude na její šest.*

9. *Běž, Kačenko, lůžko stlat,
ať ten pán může jít spat.
Katy k lůžku přikročí,
tu pán za ní přiskočí.*

10. *Netkni se těla mého,
já jsem z rodu hodného.
Když jsi z rodu hodného,
vyslov mně otce svého.*

11. *Můj otec je bavorský
a to země španělský.
Tři leta jsem tě hledal,
pokoje jsem si nedal.*

12. *Skoč, Kačenko na kámen
a s kamene na koně,
a s kamene na koně,
ať domů pojedeme.*

13. *Pojď, šenkýřko za bránu,
zaplatím ti tvou stravu.
Šenkýřka jde za bránu,
tu pán jí uťal hlavu.*

Zápis je dobře čitelný. Jedná se o strojopisný text. Zdroj není známý. Nápěv je uveden v kapitole 2.4. Varianta písně byla vydána ve sbírce *Lidové písně z Hané* pod názvem *Nedaleko od Brna*.⁶⁸

4.13.25.a *Není lepší jako z jara I*

1. *Není lepší jako z jara
zelená se v poli tráva,
zelená se trávníček,
chodí po něm Pepíček.*

5. *Časně z rána za svítání,
šla má milá k zpovídání–
a pán páter se jí ptal:
Kdo tě, děvče šněroval?*

2. *Chodívával po něm, chodí,
svou milou za ruku vodí,
ona pláče, nařiká,
že musí do kláštera.*

6. *Pane páter, co se ptají
na panenské šněrování?
Kdo mne v noci miloval,
ten mne ráno šněroval.*

3. *U kláštera stojí kámen,
má Nánynka sedí na něm.
Volá: Chlapci pojdte sem,
já již v klášteře nejsem.*

7. *Sama jsem se milovala,
sama jsem se šněrovala,
ani jsem se žádného
šněrovat neprosila.*

4. *V klášteře mně nic netěší,
mládenci jsou mně milejší,
neb já ráda tancuju,
hezké chlapce miluju.*

8. *Zanech, holka, milování,
dej se raděj na pokání.
Jestli mne neposlechneš,
do pekla se dostaneš.*

Zápis je dobře čitelný. Tento text se ve fondu nachází ve dvou verzích. Jednou se jedná o strojopis, ve druhém případě se jedná o rukopis. Zdroj není známý. Další varianta

⁶⁸ POLÁČEK, Jan: *Lidové písně z Hané: sbírka jednohlasých lidových písní I – Prostějovsko*. Boskovice: Albert, 2011. s. 517-519.

se nachází v kapitole 4.13.25.b. Nápěv je uveden v kapitole 3.10. Varianta písňe byla vydána ve sbírce *Lidové písňe z Hané* pod názvem *Není lepší, jako u jara*.⁶⁹

4.13.25.b Není lepší jako z jara II

*Není lepší jako sedlákoví z jara
zelena se v poli trava
zelena se hajiček
po nem chodi pepiček*

*Castne z rana za svitany
šla ma mila k spovidany
a pan pater se ji pital
kdo te devče šneroval*

*Chodyvalval po nem chody
svou milou za ruku vody
ona plače naříká
že musí do klastera*

*pani páter co se (ptaji
na paneske snerovany)
nebo ptate
vzdyt vy jenom spovydate
kdo mne v noci miloval
ten mne rano sněroval*

*U kláštera leží kámen,
má N. sedí na něm
Volá chlapci pojďte sem,
já již v klášt. nejsem*

*sama jsem se milovala
sama jsem se snerovala
rano jsem se zadneho
snerovat neprosila*

*v klasteře mne nic neteši
mladenci jsou mne milejsi
neb ja rada tancuji
hezke chlapce miluji*

*zanech holka milovany
dej se radej na pokany
jestli mne neposlechneš
do pekla se dostane*

Zápis je hůře čitelný. Text obsahuje zkratky a přeškrtnuté slovo. Zdroj není známý.

⁶⁹ POLÁČEK, Jan: *Lidové písňe z Hané: sbírka jednohlasých lidových písni I – Prostějovsko*. Boskovice: Albert, 2011. s. 273-274.

4.13.26 Nic sobě nehořekujme

1. *Nic sobě nehořekujme, mili Hanáce,
že si z nás posměch dělajó ti cezozemce:
Češi, Ohři, Rakošani, keři naše šatstvo
hani,
že nosime vešévany a lemovany.*

2. *Me se poctivě ževime v krajině naší,
máme hojnosť jídla, bochet, foroto kaše.
Z našich rolé se ževime a jich spravovat
omime,
dobře hnojit, orat, vláčet si nelenime.*

3. *Tady te hanácky žene só pěkný robe,
znajó dobry jídla vařet a čestit jizbe.
Pěkně bilo veléčijó, o čem Slezanke
nevijó,
bochte, vdolke, magarónke opict omijó.*

4. *Taky te hanácky žene, též e ceroške,
znajó dělat stary sére, dobry tvaružke.
Dež jich mnoho nadělajó, s něma do
Brna jezdijó,
tak že se brněnsky žensky až podivojó.*

5. *Meze nama Hanákama só pěkný koně,
me se vedne a e v noce staráme o ně;
omime jich dobře česat a jim drobnó
sečko řezat,
pást a krmit, dobře honit a veočovat.*

6. *Žádni naši hraničáři, Ohři, Slezáci,
Češi ani Rakošani ani Poláci
nésó tak zvedni v práci jako v Moravě
Hanáce
a na očeni potřebě zjedná si všecke.*

7. *Nenande se meze něma takové jonák,
keré be jel šesti koňma jak jeden Hanák;
neb dež on jede s nevěstó, svojim bičem
práská cestó,
koně před něm pěkně kráči, jen on
poróči.*

8. *Hanák má červeny gatě, to se oněm vi,
on se muže verovnat e jenerálovi;
jeneráli, ti jich majó, dež parádo
pravádijó,
a Hanáce pře své práce jich oživajó.*

9. *Rakošan si mnoho mesli, je hladné
decke,
nosi sebó v kapse žečko, nuž e vidlečko;
dež on nekde z domo jede, neb do kraje
vino veze,
má sebó k jídlu načini, a co jest néni.*

10. *Poláci ve své sprostnosti dobryho
srdce
a Slezáci pře své práce bedlevi velce,
Čech je falešnyho srdce, hledi ošedit
Moravce,
neb jest od přerozenosti fortelné velce.*

11. *Ohři só sami lenoši, nezvekli práce,
neznajó chleba dobévat jak me Hanáce;
koňama obili mláti, moc ho zkazi a
potrati,
neb oni svéma ódama nerádi kláti.*

12. *Oher k dřivi na pálení nemá sekero,
neb mo dřivi na topeni voli naseró.
pře kravěncich sobě vaři, zasmažoje,
véca smaži,
a tak beze všeho dřivi sobě kochaři.*

13. *Řeka Morava protéká našó krajínó,
neb sme od ni Moravani vzale svi mino.
Velky dobe rostó o ni, coaž k podiveni:
3o sáhu na pálení ze stromo čini.*

14. *Země Moravská se chváli velmi
velice,
neboť se v ni daři mnoho pěkné pšenice,
roste nĕpĕknĕši seče nedaleko
Holomóce,
Krčmanĕ a Nelšovic, Hrobyho Tĕnce.*

Zápis je dobře čitelný. Jedná se o strojopisný text v nářečí. Tutsch připojil k textu poznámku, že mu jej sdělil Jan Rozbořil, rodák z Ohrozimi, který byl učitelem v Tlumačově. Varianta písně byla vydána ve sbírce *Lidové písně z Hané* pod názvem *Nic sobě nehořekojme*.⁷⁰

4.13.27 O rŭzičko o zahradnicka

*O rŭzičko o zahradnicka
kdo tě vysadil
převeliké žalosti
v srdci zpŭsobil.*

*Usnula jsem a již nespím
tys mnĕ probudil
měla jsem sen přeradostný
tys při tom nebyl*

*Neb já každou dobu
když vycházím z domŭ
bežím pod okýnko
Spíš-li ma Nanyňka
Spíš-li, aneb copak děláš
drahá perlinko.*

*Zdálo se mě zdalo
to na samé ráno
že jsi ty Pepičku,
dal jsi mi hubičku
to přitiskla k mému srdci
podals ručičku.*

⁷⁰ POLÁČEK, Jan: *Lidové písně z Hané: sbírka jednohlasých lidových písní I – Prostějovsko*. Boskovice: Albert, 2011. s. 413-414.

*Tak jsi ty mě z nejmilejší
měla o mně sen
a já zase ve dne v noci
nejsem spokojen*

*Trápíš srdce moje
které v těle vadne
ulehčíš trápení
pokud neuvadne
Ach má ze všech nejmilejší
netrap srdce mé.*

*Ach můj ze všech nejmilejší
proč si ztěžuješ
mému srdci nejmilejší
mě feziruješ*

Zápis je hůře čitelný. Zdroj není známý. Nápěv je uveden v kapitole 3.11.

4.13.28 Pakli že jsi ty chudobný

*Pakli že jsi ty chudobný
to já dobře vím
Proto se tě s bohatství
žádném nezminím*

*Byl nám předpovídal
že má víc jak rozdal
Budete pracovat
a já vám požehnám*

*A po smrti radost věčnou
ještě Vám přidám.
Co jest nade všechno lepší
než-li upřímnost*

*Jsme li si souzení
od boha si daní
zádný naší lasce
konec neučini
Byť i naši rodičové
nám zbraňovali
A na šťastnou tu dobrou noc
hubičku ti dat.*

*Ukracuje dnem i noci
všechnu tu starost
Vesele lihámé
radostně vstáváme*

*naši predstavenou
práci vykonáme
A tak jenom vsamé lasce
trvat budem.*

Zápis je hůře čitelný. Zdroj není známý.

4.13.29 Proto však můj znejmilejších

*Proto vsak můj znejmilejších
podej rucicku
a já ti dám cukrovanou
sladkou hubičku*

*Pojd' pujdeme domu
sednem si ke stolu
cosi přichystame
k snidani k obědu.*

*A tam budem požívati
sladkych pokrmů.*

*A tak nám radosti dobré
Brzy uplynem
Tak jako když jdou na špacír
Mládenec s pannou*

*Ty budeš pracovat
Ja se budu dívat*

*Jestli chces Pepičku
Ja tě chci milovat*

Zápis je hůře čitelný. Zdroj není známý.

4.13.30 Odbila hodina

*1. Odbila hodina, bude bítí druhá,
ještě se syneček po dědině toulá.*

*2. Toulá on se, toulá, nemůže trefiti,
nechce mu Nánynka dveře otevřítí.*

*3. Otevři mně, milá, malované dveře,
ať já se podívám, kdo u tebe leží.*

*4. Můj milý Pepičku, neleží tu žádný,
tam kdes lihávával, je místečko prázdné.*

*5. Stavěli tesaři zedníkům lešení,
po něm se prochází moje potěšení.*

*6. Moje potěšení, černé oči máte,
a já se vás bojím, že mne oklamáte.*

*7. Neboj se, má milá, meho oklamání,
nedal by nám Panbůh žádné požehnání.*

*8. Požehnání žádné na vašem statečku,
že jsem já oklamal chudobnou děvečku.*

*9. Chudobná děvečka, ta která nic nemá,
jenom tu poctivost, kterou si zachová.*

*10. Kdyby se poctivost na poli rodila,
nejedna panenka by pro ni chodila.*

11. *Tak se ta poctivost na poli nerodí,
nejedna panenka bez věnečka chodí.*

12. *Nejedna panenka, nejeden mládenec,
který ji připravil o zelený věnec.*

Zápis je dobře čitelný. Zdroj není známý. Nápěv je uveden v kapitole 3.12. Varianty písně byly vydány ve sbírce *Lidové písně z Hané* pod názvem *Už odbila jedna*⁷¹ a v pěti různých variantách ve sbírce *Národní písně moravské v nově nasbírané*.⁷²

4.13.31.a Panenka Maria I

*Panenka Maria
po světě chodila
své malé děťátko
na rukou nosila*

*Měl jest tě ten kovář
bezruké děvčátko.
Děvčátko, děvčátko
podej mě děťátko*

*Přišla jest do města
k jednomu kováři
Kováři, kováři,
dej nám přežezení*

*Jak pak je podat mám
Když ručiček nemám.
K zemi se ohnulo
ručičky dostalo*

*já přežezení nedám
moc tovaryšů mám.
Vedne v noci kujou
nikdy nepřestanou*

*Hned domů běželo
ručkama tleskalo
Tatíčku matičko
Pánbůh dal ručičku*

*Kujou to kujou to
tři měděné kříže
aj budou přibíjet
Krista Pána na ně.*

*Panenka Mariá
co tu u nás byla.*

*Pana jak to uslyšela
bolestí velikou
děťátko pustila*

⁷¹ POLÁČEK, Jan: *Lidové písně z Hané: sbírka jednohlasých lidových písní I – Prostějovsko*. Boskovice: Albert, 2011. s. 277.

⁷² BARTOŠ, František: *Národní písně moravské v nově nasbírané*. Praha: Nákladem České akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1901. s. 226-228.

Zápis je hůře čitelný. Zdroj není známý. Další varianta textu se nachází v kapitole 4.13.31.b.

4.13.31.b Panenka Maria II

*Panenka Maria
po světě chodila,
maličké děťátko
na rukou nosila.*

*Mělť jest tě ten kovář
bezruké děvčátko.
„Děvčátko, děvčátko,
podej mi děťátko!“*

*Přišla jest do města
k jednomu kováři:
„Kováři, kováři,
dej nám přeležení!“*

*„Jak já je podat mám,
když ručičky nemám.“
K zemi se ohnulo,
ručičky dostalo.*

*„Přeležení nedám,
pět tovaryšů mám,
ve dne v noci kujou,
nikdy nepřestanou.*

*Hned domů běželo,
ručkama tleskalo.
Matičko, tatičku,
Pán Bůh dal ručičky,*

*Kujou to, kujou to
tři měděné kříže,
co budou přibíjet
Krista Pána na ně.“*

*Panenka Maria,
co tu u nás byla.*

*Panenka Maria
jak to uslyšela,
bolestí ~~velikou~~ děťátko
~~děťátko~~ na zem upustila.*

Zápis je dobře čitelný. Obsahuje přeškrtnutá slova. Zdroj není známý.

4.13.32.a *Panímámo hezkou dcerku máte I*

1. *Panímámo, hezkou dcerku máte,
jenom že ji doma nemíváte, kde je?
Jenom že jí doma nemíváte včas.*

2. *Kdybyste jí doma mívávali,
hezcí chlapci by k vám chodívali, kde je?
hezcí chlapci by k vám chodívali zas.*

3. *Naše dcerka ona doma není,
ona pleje rozmarýn zelený, kde je?
ona pleje rozmarýn zelený as.*

4. *Když rozmarýn zelený doplela,
kumpanije husááru přijela, zle je.
kumpanyje husaru přijela zas.*

5. *Vítám já vás, milí husárové,
viděli jste potěšení moje, kde je?
viděli jste potěšení moje snad?*

6. *Viděli jsme, ale zraněného,
šablenka tam leží vedle něho, zle je,
šablenka tam leží vedle něho zas.*

7. *Šablenka je celá polámaná,
má panenka celá uplakaná, zle je,
má panenka celá uplakaná zas.*

8. *Řekněte jí, aby neplakala,
by se za mne raděj pomodlila, zle je,
by se za mne raděj pomodlila zas.*

9. *By se za mne raděj pomodlila
a mši svatou za mne sloužit dala, zle je,
a mši svatou za mne sloužit dala zas.*

Zápis je dobře čitelný. Jedná se o strojopisný text. Obsahuje několik překlepů. Zdroj není známý. Další varianty textu jsou uvedeny v kapitolách 4.13.32.b, 4.13.32.c a 4.13.32.d. Nápěv je uveden v kapitole 3.16. Varianty písně byly vydány ve sbírce *Lidové písně, pověsti a dětské hry z Boskovicka* pod názvem *Panímámo, hezkou dceru máte*,⁷³ ve sbírce *Lidové písně z Hané* pod názvem *Panímámo, pěknó cero máte*,⁷⁴ ve sbírce *Národní písně moravské nově nasbírané*,⁷⁵ ve sbírce *Moravské národní písně: s nápěvy do textu*

⁷³ SIROVÁTKA, Oldřich: *Lidové písně, pověsti a dětské hry z Boskovicka*. Boskovice: Klub přátel Boskovic, 2005. s. 52.

⁷⁴ POLÁČEK, Jan: *Lidové písně z Hané: sbírka jednohlasých lidových písní I – Prostějovsko*. Boskovice: Albert, 2011. s. 466-467.

⁷⁵ BARTOŠ, František: *Národní písně moravské v nově nasbírané*. Brno: Tiskem mor. akc. knihtiskárny, 1889. s. 207-208.

vřaděnými pod názvem Plečka⁷⁶ a ve dvou variantách ve sbírce *Národní písně moravské v nově nasbírané*.⁷⁷

4.13.32.b *Panímámo hezkou dceru máte II*

1. *Panímámo, hezkou dceru máte,
jenom, že ji doma nemíváte, kde je?
Jenom že jí doma nemíváte včas.*

2. *Kdybyste jí doma mívali,
hezcí chlapci by k vám chodívali, kde je
hezcí chlapci by k Vám chodívali zas.*

3. *Naše dcera ona doma není,
ona pleje rozmarýn zelený pleje,
ona pleje rozmarýn zelený zas.*

4. *Když rozmarýn zelený doplela,
kumpanije husarů přijela, zle je.
Kumpanyje husarů přijela, ~~zle je~~ zas.*

5. ~~Vítám Vás~~ *Povězte mi milí husarové,
viděli jste potěšení moje, kdeje?
viděli jste potěšení moje snad?*

6. *Viděli jsme, ale raněného,
šavlenka tam leží vedle něho, zleje,
šavlenka tam leží vedle něho zas.*

7. *Šavlenka je celá polámaná,
má panenka celá uplakaná, zle je
má panenka celá uplakaná zas.*

8. *Řekněte jí, aby neplakala,
aby se za mbe raději pomodlila, zle je
aby se raděj za mne pomodlila zas.*

9. *By se za mne raděj pomodlila,
a mši svatou sloužit za mne dala, zle je
a mši svatou za mbe sloužit dala zas.*

Zápis je dobře čitelný. Jedná se o strojopisný text. Obsahuje přeškrtnaná slova a písmena. Zdroj není známý.

⁷⁶ SUŠIL, František: *Moravské národní písně: s nápěvy do textu vřaděnými*. Praha: Vyšehrad, 1951. s. 525.

⁷⁷ BARTOŠ, František: *Národní písně moravské v nově nasbírané*. Praha: Nákladem České akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1901. s. 242-243.

4.13.32.c Panímámo, hezkou dceru máte III

1. Panímámo, hezkou dceru máte,
jenom že ji doma nemíváte, ~~že~~ kde je!
jenom že jí doma nemíváte včas.

2. Kdybyste jí doma mívavali,
hezcí chlapci by k vám chodívali.

3. Naše dcerka ona doma není,
ona pleje rozmarýn zelený.

4. Když rozmarýn zelený vyplela,
kumpanije husarů přijela.

5. Vítám já vás, milí husarové,
viděli jste potěšení moje?

Zápis je dobře čitelný. Zdroj není známý.

6. Viděli jsme, ale raněného,
po boku mu leží šavle jeho.

7. Šavlička je celá polámaná,
má panenka celá uplakaná.

8. Řekněte jí, aby neplakala,
by se za mne raděj pomodlila.

9. By se za mne raděj pomodlila,
mši svatou by za mne sloužit dala.

4.13.32.d Panímámo, hezkou dcerku máte IV

Panímámo hezkou dcerku máte
jen že vy ji doma nemíváte, zle je,
jen že vy ji doma nemíváte včas

2. Kdybyste ji doma myvavaly
(hesci chlapci by k vám chodivaly zle je

3. Nase dcerka ona doma není
ona pleje rozmarin zeleny (zleje).
ona pleje rozmarin zeleny v cas.)

4. Kdyz rozmarin zeleny vyplela
(kompanie huharu přijela) zle je v cas.

5. Vítám ja vas milý husarové
(vyděli ste potěšeny moje zle je zas

6. Vyděly jsme – ale raneneho
(po boku mu leží šavle jeho zleje zas)

7. Savlicka je cela polamana
(ma panenka cela uplakana zle je zas)

8. Reknete jí – aby neplakala
by se radej za mne pomodlila zle je
by se radej za mne pomodlila v cas
mši svatou by za mne sloužit dala zle je

Zápis je hůře čitelný. Text je napsán v souvislých větách. Chybí interpunkce. Zdroj není známý.

4.13.33.a *Pásla milá pásla koně I*

1. *Pásla milá, pásla koně
na zelené jetelině.*

*Pásla a pěkně si hrála,
na šohaje zavolala.*

2. *Aj, přišel k ní šohaj švarný,
dal jí dva dukáty zlaty:*

*Tu máš, děvče, vem je sobě,
zejtra večer přijdu k tobě.*

3. *Když ty chceš k nám chodívát,
musíš dobrý pozor dávat,
musíš dobrý pozor dávat,
podkúvkama neklepávat.*

4. *Naše stará panímáma,
ona dobrý pozor dává,
ona dobrý pozor dává,
kdo k nám večer chodívává.*

5. *Vstávej, starý, vstávej s hůry,
někdo je u naší dcery,
vstávej a pospíchej dolů,
ať nám neuteče z domu.*

6. *Než se starý s hůry stočil,
mládenec oknem vyskočil.
S Pánembohem, moje milá,
já mládenec a ty žena.*

7. *Jakpak bych já ženou byla,
když jsem s tebou neležela.
Jenom ale půl hodiny,
již mne čítáš mezi ženy.*

8. *Kdybys měla na tisíce,
nebudeš panenkou více,
a já jenom dva krejcary,
šohaj přece budu švarný.*

Zápis je dobře čitelný. Stejný text se nachází ve fondu ve třech stejných verzích. Ve dvou případech se jedná o strojopis, poslední verze je rukopis. Zdroj není známý. Další varianta textu se nachází v kapitole 4.13.33.b. Nápěv písňe se nachází v kapitole 2.5. Varianty písňe byly vydány ve sbírce *Lidové písňe, pověsti a dětské hry z Boskovicka* pod názvem Stávě, staré, stávě u hůry,⁷⁸ ve sbírce *Nové národní písňe moravské s nápěvy do textu vřaděnými*⁷⁹ a ve sbírce *Národní písňe moravské v nově nasbírané*.⁸⁰

⁷⁸ SIROVÁTKA, Oldřich: *Lidové písňe, pověsti a dětské hry z Boskovicka*. Boskovice: Klub přátel Boskovic, 2005. s. 62.

⁷⁹ BARTOŠ, František: *Nové národní písňe moravské s nápěvy do textu vřaděnými*. Brno: K. Winiker, 1882. s. 23.

⁸⁰ BARTOŠ, František: *Národní písňe moravské v nově nasbírané*. Brno: Tiskem mor. akc. knihtiskárny, 1889. s. 472.

4.13.33.b Pasla mila pasla koně II

1 *Pasla mila pasla koně
na zelene jeteline
pasla a pekne si hrala
na šuhaje zavolala*

2 *To přisel k ni šohaj svarny
dal ji 2 dukaty zlaty
tu maš devce vem je sobě
zejtra vecer přijdu k tobě*

3 *Když ti chceš k nam chodyvat
musis dobrej pozor davat
musis dobrej pozor davat
potkofkama neklapavat*

4 *Nase stara panimama
ona dobrej pozor dava
ona dobrej pozor dava
kdo k nam vecer chodývava*

5 *Vstavej starej vstavej z huri
kdosi jde k nasi dceri
vstavej a pospichej dolu
at nam neutece z domu*

6 *Nez starej z hury stoul
mladenec oknem vyskočil
spanem bohem moje mila
ja mladenec a ti žena*

7 *Jak pak bych ja zenou byla
když jsem stebo neležela
jenom pul hodiny
jin mně citaš mezi ženi*

*Kdybeš mela na tisice
nebudeš panenkou vice
a ja jenom z krejcara šohaj
práce budu svorni*

Zápis je hůře čitelný. Text je napsán v souvislých větách. Obsahuje gramatické chyby. Zdroj není známý.

4.13.34 *Píseň*

1. *V zeleném haji studánka vody
pověz mě Andulko kdy budem svoji*

2. *Kdy svoji budem to sama nevím
neb sem ještě mladé devče milovat
nesmím*

3. *Pověz ty mě as zdaly ty mě dáš
ten věneček z bylych ruží co na hlavě máš*

4. *Ten já ti nedám hochu rozmiily
byli by mě rodičove kazdíčkou chvyly*

5. *Nebudou tě byt budu k vam chodit
a o tvoji pravou ručku budu je prosit.*

6. *Když ty přijdeš k nám nechodívej sám
vem si sebou kamarady aby ses nebal*

Zápis je dobře čitelný. Obsahuje gramatické chyby. Zdroj není známý.

4.13.35 *Pod našimi okny teče vodička*

1. *Pod našimi okny teče vodička,
napoj mně, má milá, mého koníčka.
Já ho nezapojím, já se koně bojím,
já se koně bojím, že jsem maličká.*

2. *Můj koníček vraný, ten nic nedělá,
jen když ty mu řekneš, že seš má milá.
Hlavu on ti skloní až ku samé zemi,
až ku samé zemi, holka rozmilá.*

3. *Pod našimi okny roste oliva,
pověz mně má milá, kdo k vám chodívá.
K nám nikdo nechodí, mně se každý bojí
mně se každý bojí, že jsem chudobná.*

4. *Před našimi okny roste růže květ,
pověz mně, má milá, proč tě mrzí svět.
Mě svět nic nemrzí, mě jen srdce bolí,
mě jen srdce bolí, plakala bych hned.*

5. *Pod našimi okny roste rozmarýn,
pověz mě, má milá, kdo tě omámil.
Syněk modrých očí, ten je v mojim srdci,
ten je v mojim srdci zamilovaný.*

Zápis je dobře čitelný. Celý text písně se nachází ve fondu ve dvou strojopisných verzích. Navíc se ve fondu nachází i rukopis třetí a čtvrté sloky. Zdroj není známý. Varianta písně byla vydána ve sbírce *Lidové písně na Hané* pod názvem *Před našim domečkem II.*⁸¹

⁸¹ POLÁČEK, Jan: *Lidové písně z Hané*. Prostějov: Albert, 2010. s. 411.

4.13.36.a *Poslechněte lamentaci I*

1. *Poslechněte lamentaci,
tuto píseň pro legraci,
kterak sobě jedna panna
hastrmana namlouvala.*

2. *Šla k muzice přes jednu hráz,
měsíc svítil, byl pěkný čas.
Kéž bych měla hastrmana,
ráda bych s ním tancovala.*

3. *Kominík byl na koupání,
slyšel panny naříkání,
převlékl se tedy honem,
udělal se hastrmanem.*

4. *Aj, ty milý hastrmane,
jak to tady s námi bude,
já ve vodě nemohu být,
ty bez vody nemůžeš žít.*

5. *Nestarej se, moje milá,
má Nánynko roztomilá,
do vody tě nepovedu,
na suchu tě pomiluju.*

Zápis je dobře čitelný. Jedná se o strojopisný text. První sloka se ve fondu nachází ve dvou strojopisných verzích. Zdroj není známý. Další varianta textu je uvedena v kapitole 4.13.36.b.

4.13.36.b Poslechnete lamentaci II

*Poslechnete lamentaci
tuto píseň pro legraci
která sobě jedna pana
namluvila hastrmana.*

*Aj ty milý hastrmane
jak to snamy tedy bude
já ve vodě nemohu byt
ty bez vody nemožeš byt.*

*Šla k muzice přes jednu hráz
měsíc svítil byl krásný čas
kéž bych měla hastrmana,
ráda bych s ním tancovala.*

*Nestarej se moje milá
má nanynko roztomilá
já tě do vody nepovedu
na suchu tě pomiluju*

*Kominik byl na koupaní
slyšel pany naříkani
převlekl se tedy honem
udělal se hastrmanem.*

Zápis je dobře čitelný. Text je napsán v souvislých větách bez interpunkce. Zdroj není známý.

4.13.37 Poslechněte, lidé, směšné zpívání

*1. Poslechněte, lidé, směšné zpívání,
jak se mají páni Ameríkani:
V samé legraci
žijí čtveráci,
to jim vynáší,
co hrdlo ráčí.*

*3. Pod těmi stromami másla rybníky,
může si namáčet každý knedlíky.
Váznou-li v krku,
nastav štaflíku,
mají prý zřízenou
duši z perníku.*

*2. Mnozí jsou vrtkaví, netrpěliví,
že tady mají být tak špatně živí,
mají sto chuti
do Ameriky,
že prý tam na stromech
rostou knedlíky.*

*4. Prasata tam rostou zrovna pečený,
lítají do huby ptáci smažení,
buchty, koláče, samo se peče,
kafe jim po žlibkách
do huby teče.*

7. Amerikáni nesmí byt lenošivý
tak jsou tam jako zde od práce živí
kdo dělat nechce
necht' je to kdo chce
darmo se nemají ani v Americe

5. ~~Amerika~~ Ze samích klobuků
dělají ploty,
zásobu tvarůžků zahání⁸² psoty,
tak se tam mají
lepší nežli v ráji
bezmála tak jako v nebi na kraji.

6. Ameriku je vlast velmi vznešená
že není národem tak obrozená
Jako jsou jinde
jiné krajiny
Kde jsou jenom samé pustiny.

7. Amerikáni nesmí být lenošivý
tak jsou tam od práce jako zde živí
Kdo dělat nechce,
~~ne~~ necht' je to kdo chce,
darmo se nemají ani v Americe

První čtyři sloky zápisu jsou dobře čitelné – jedná se o strojopis.. Na první straně je ještě rukou dopsána sedmá sloka. Pátá až sedmá sloka jsou na druhé straně listu napsané jako rukopis, který je špatně čitelný. Rukopis obsahuje gramatické chyby. Zdroj není známý.

4.13.38 Poslôchête ledi málo

1. Poslôchête ledi málo,
co se v tech Kladkách stalo (děje):
Křevánek měl zloděje

2. Ten tédeň před sv. Annó.
Šil Kódelák na smetano,
vzal na ňo vod pece žhán,
viděl je z chalópke Ján.

3. Z Chalopke Jan se na ně díval,
kdež to smetano nalíval
a ten volal na dívko,
ta spávala na chlivko.

4. Dívka volá na Křevánka,
že tam mají Kódeláka.
Než Křevánek zůro stal
Kodelák jož hotikal.

5. Dež přeběhl za Sárove
Tam se mo podvlákle nohe
Hopadl z nenadání,
Sáru pes měl snídani.

6. Chodil von tam na lézačko
měl 4 neděle sračko.
Povídala Vichtára:
Jak mo šplechkala d'ora.

⁸² Hůře čitelné.

Zápis je dobře čitelný. Je napsán v nářečí. Zdroj není známý.

4.13.39 Prodala sukně rukávce

*Prodala sukně rukávce
dala si hádat cikánce
Cikánečko má milá,
přičarujte mně galána*

*Když ty chceš galána míti
musíš dobře platiti
musíš dat dukát nebo 5
budeš mít synka jako květ.*

Zápis je dobře čitelný. Zdroj není známý.

4.13.40.a Řekla Káče, řekl Fajtík I

*1. Řekla (mi) Káče, řekl Fajtík;
Umiš-li pak chleba napict?
Trnčí, trnčava, růže voňavá;
Umiš-li pak chleba napict?*

*2. Co by(ch) za panenku byla,
kdyby(ch) chleba nenapekla.
Trnčí, trnčava, růže voňavá!
Kdyby chleba nenapekla.*

*3. V pondělí jsem mouku snesla,
v úterý ji vysívala.*

*4. Ve středu jsem kvas ud'ála,
ve čtvrtek to vymísíla.*

*5. V pátek jsem pec vytopila,
a v sobotu jej vsadila.*

*6. V neděli sám z peci vyšel,
a můj milý k tomu přišel.*

*7. Hned jsem mu jej krájet dala
a velice ho chválila.*

*8. To byl chleba podařený
z obou kůrek odpadený.*

*9. V prostředku byl jako mýdlo,
kulatý jak motovidlo.*

*10. V prostředku byl jako brousek
kdopak chcete taky kousek?
Trnčí, trňana, růže voňavá,
kdopak chcete taky kousek?*

Zápis je dobře čitelný. Zdroj není známý. Další varianty textu jsou uvedeny v kapitolách 4.13.40.b a 4.13.40.c. Nápěv se nachází v kapitole 3.22.

4.13.40.b *Řekla, Kače, řekl Frantík II*

1. *Řekla, Kače, řekl Frantík,
umíš-li pak chleba napict?
Trnčí, trnava, růže voňavá,
chleba napict.*

2. *Co bych za panenku byla,
chleba kdybych nenapekla?
Trnčí, trnava, růže voavá,
nenapekla.*

3. *V pondělí jsem mouku snesla,
v úterý ji přesívala.
Trnčí, trnava, růže voňavá,
přesívala.*

4. *Ve středu jsem kvas udála,
ve čtvrtek ho vymísela.
Trnčí, trnava, růže voňavá,
vymísela.*

5. *V pátek jsem pec vytopila,
v sobotu jsem jej vsadila.
Trnčí, trnava, růže voňavá,
jej vsadila.*

6. *V neděli sám z peci vyšel,
a můj milej k tomu přišel.
Trnčí, trnava, růže voňavá,
k tomu přišel.*

7. *Hned jsem mu ho krájet dala,
velice jsem jej chválila.
Trnčí, trnava, růže voňavá,
jej chválila.*

8. *To byl chleba podařený,
z obou kůrek odpadený.
Trnčí, trnava, růže voňavá,
odpadený.*

9. *V prostředku byl jako mydlo,
kulatý jak motovidlo.
Trnčí trnava, růže*

10. *V prostředku byl jako brousek,
kdopak chcete taky kousek?
Trnčí trnava*

Zápis je dobře čitelný. Jedná se o strojopisný text. Tento text se ve fondu nachází ve dvou strojopisných verzích. Zdroj není známý.

4.13.40.c Řekla Kace rekl Frantik III

*Řekla Kace rekl Frantik
umíš li pak chleba napict,
trnci trnava, ruže vonava
chleba napict*

*Co by za panenku byla
kdyby chleba nanapekla*

*Pondely jsem mouku snesla
v utery ji prisivala trn*

*Ve středu jsem kvas udala
ve čtvrtek ho vymisela*

*patek jsem pec vytopila
v sobotu jsem je vsadila*

*V nedely sem z peci vyšel
a muj mily k tomu přisel*

*hned jsem mu ho krajet dala
velice jsem ho chvalila*

*to byl chleba podařeny
z obouch kurek odpadeny*

*prostřetku byl jako mydlo
kutati jak motovidlo*

*prostřeku byl jak brousek
pak chute take kousek*

Zápis je hůře čitelný. Text je napsaný v souvislých větách rukopisem. Obsahuje gramatické chyby. Zdroj není známý.

4.13.41 Skoro ráno ráno raničko

*1. Skoro ráno, ráno, raničko,
dřív než vyjde jasné sluníčko,
vezmu svůj pás, flintu
na svoje ramínko,
spěchám do háje zeleného,
do vyrostlého.*

*2. Pozastavil jsem se chvíličku,
aj tu spatřím krásnou srnčičku,
ona prudce běží,
nic ne neohlíží,
zrovna do háje zeleného,
do vyrostlého.*

3. Pozastavil jsem se opět na chvíličku,
aj tu spatřím krásnou hrdličku.
Seděla na buku,
volá cukru cukru,
mysliveček se na ni dívá,
jen se usmívá.

5. Já bych ti to ráda udála,
kdybych se tvé flinty nebála,
ale to ti povím,
já se flinty bojím,
já nejsem střelné rány zvyklá,
já bych se lekla.

4. Bys Nánynko, tak dobrá byla,
mne přes ten háj vyprovodila,
přes ten háj zelený,
moje potěšení,
však já ti tu cestu odplatím,
až se nevrátím.

Zápis je dobře čitelný. Ve fondu se nachází ve třech stejných verzích – dvakrát se jedná o strojopis, jednou o rukopis. Zdroj není známý.

4.13.42 Slavyček na lípě

Slavyček na lípě
libou pyzeň z pyval
Až mě spanek tichy
lehce u kolibal.
Ach! tu sen se krásný
Na spanký mé spanul
Po nej pro ny laskou
Duch muj tam jest splanul
Spatřila sem sem júna
Blyzunko mě státi
Za mim mylku zlého.
Lip so stvula brati
Krasne oko – jása

Sladce na mě spyla
Na duse i srdce
Sitem ke mně spěla
Tu se kemně sklonil
Myluju te sěpce
Však bych svou te nazval
Osud to mu nechce
Aj tu mylej uspem
Opus-ti a se me ni zvědni
Krutý ból již vy
Krev se z rany valy
Bolne hlás svuj k ni kene
Kvece ze ztavy hledim

Zápis je špatně čitelný. Text obsahuje mnoho gramatických chyb. Zdroj není známý.

4.13.43 Sloužil jsem na faře

1. Sloužil jsem na faře
u pana faráře,
sloužil bych u sedláka,
sedlák je šelma velká.
Hned když ráno vstane,
zrovna do maštale
na pacholka:
že je řezanka velká.

2. Když jsi ty sedláčku pán,
nařež si řezanky sám,
já se budu dívat,
jak ti bude lítat
řezanka od stolice,
já půjdu k své Márince.

3. Ty milá Mariánko,
jak je mi tuze horko.
Pojď, půjdem do síně,
něco si povíme,
ze síně do sedničky,
dáme si dvě hubičky.

Zápis je dobře čitelný. Jedná se o strojopisný text. Ve fondu se nachází ve dvou strojopisných verzích. Zdroj není známý.

4.13.44 Slóžela dívka ho polesnyho

1. Slóžela dívka ho polesnyho,
nechtěla jest chleba černyho.

2. Vlezla na pec, nadola hobo:
pane polesné, já to nebodo.

3. Já račé pudo, kde sem bévala,
kde sem mivala bochte s trnkama.

4. Bochte s trnkama, vino ze sklinke,
a tade mosim vodo z potynke.

5. Dež to nebodeš, bode to jiná,
šak se to s tebó škaredě lihá.

Zápis je dobře čitelný. Celkem se text nachází ve fondu ve třech stejných verzích, dvakrát se jedná o strojopis. Poslední přepis je rukopis a jsou uvedeny pouze první čtyři sloky. Zdroj není známý. Nápěv se nachází v kapitole 3.23. Jiné varianty písně byly

vydány ve sbírce *Lidové písně z Hané* pod názvy Slóžila divka o polesnyho⁸³ a Slóžila divka II,⁸⁴ ve sbírce *Moravské národní písně: s nápěvy do textu vřaděnými*⁸⁵ a ve sbírce *Národní písně moravské v nově nasbírané*.⁸⁶

4.13.45 Stojí hruška v širém poli

*Stojí hruška v širém poli
vršek se jí zelená.
Pod ní sedí má panenka,
je celá uplakaná.*

*Jakpak ty co rovnat můžeš
zelený ku zlatému,
tak jak ty se rovnat můžeš
k mládenci poctivému.*

*Pročpak pláčeš a naříkáš
pro věneček zelený?
Neplač, neplač nenaříkej
já ti koupím zlacený.*

Zápis je dobře čitelný. Zdroj není známý. Varianty písně byly vydány ve sbírce *Lidové písně z Hané* pod názvem V širym polu stojí hruška⁸⁷ a ve sbírce *Národní písně moravské v nově nasbírané*.^{88, 89}

⁸³ POLÁČEK, Jan: *Lidové písně z Hané: sbírka jednohlasých lidových písní I – Prostějovsko*. Boskovice: Albert, 2011. s. 180-181.

⁸⁴ POLÁČEK, Jan: *Lidové písně z Hané*. Prostějov: Albert, 2010. s. 111.

⁸⁵ SUŠIL, František: *Moravské národní písně: s nápěvy do textu vřaděnými*. Praha: Vyšehrad, 1951. s. 609.

⁸⁶ BARTOŠ, František: *Národní písně moravské v nově nasbírané*. Praha: Nákladem České akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1901. s. 686-687.

⁸⁷ POLÁČEK, Jan: *Lidové písně z Hané*. Prostějov: Albert, 2010. s. 268.

⁸⁸ BARTOŠ, František: *Národní písně moravské v nově nasbírané*. Brno: Tiskem mor. akc. knihtiskárny, 1889. s. 457.

⁸⁹ BARTOŠ, František: *Národní písně moravské v nově nasbírané*. Praha: Nákladem České akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1901. s. 638.

4.13.46 *Smrtná neděle*

Smrtná neděle
Kam se poděje
Děje se nám děje
k sv. Jiří,
Sv. Jiří
sám zem otvírá
aby rostla tráva,
tráva zelená,
fiala modrá
všelijaké kvítí
do věnečka vítí.
Červený vejce (malovány)

bílé koláče
Juché
Máme smrtko maló
tuze rozmarnó
nechce sama choditi
mosime ji nositi
Již jsme smrt' zanesli
nedaleko cesty
honydoů, dalydoů
všeci páni s nama dó
všeci páni Lamtradi
s nama dó.

Zápis je špatně čitelný. Zdroj není známý. Varianty písně byly vydány ve sbírce *Nové národní písně moravské s nápěvy do textu vřaděnými*⁹⁰ a ve sbírce *Národní písně moravské v nově nasbírané* pod názvem *O neděli smrtné*.⁹¹

4.13.47.a *Svět se raduje, nebe se směje I*

1. Svět se raduje, nebe se směje,
tento svět se raduje,
matka synu zabraňuje,
aj, aj, ze světa provází.

2. Jsi-li, má milá, ke mně upřímná,
až budeš mít po večeri,
přijdi trochu mezi dveři,
aj, aj, já přijdu k tobě.

3. Milá ven vyšla, dlouho čekala,
neslyšela nic šustnouti,
ani kramfličkem ťuknouti,
aj, aj, smutná zůstala.

4. A na druhý den novina jde ven,
že můj milý těžce stůně,
že mu žádná nepomůže,
aj, jenom jeho milá.

⁹⁰ BARTOŠ, František: *Nové národní písně moravské s nápěvy do textu vřaděnými*. Brno: K. Winiker, 1882. s. 44.

⁹¹ BARTOŠ, František: *Národní písně moravské v nově nasbírané*. Praha: Nákladem České akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1901. s. 563.

5. Šla mu pro léky do hapatyky,
přinesla mu tolik léků,
co je minutí do roku,
aj, aj, pomoci není.

7. Milá taky jde, velmi smutná je,
za truhlou kráčí, omdlévá
a srdce jí žalem puká,
aj, aj, pláče, naříká.

6. A na čtvrtý den, již ho nesou ven,
šest překrásných mládenečků,
každý vede svou družičku,
aj, aj, nese si svíčku.

8. Rodiče milí, co z toho máte,
že jste synu zbraňovali,
oženit se mu nedali,
aj, aj, jej pochovali.

Zápis je dobře čitelný. Jedná se o strojopisný text. Zdroj není známý. Jiná varianta tohoto textu se nachází v kapitole 4.13.47.b. Nápěv je v kapitole 3.24.

4.13.47.b Svět se raduje nebe se smeje II

Svět se raduje nebe se smeje.
tento svět se raduje
matka synu zabranuje
aj, aj, ze světa provází

Sla mu pro leky do hapatyky
prinesla mu tolik leku
co je minutí do roku
aj pomoci není

Jsi-li ma mila ke mne uprimna,
až budeš met po veceri
prijdi trochu mezi dveři
aj aj aj a přijdu k tobe

A na 4 den, již ho nesou ven
6 krásnych mládenečku
každí vede svou družičku
aj nese si svíčku

Milá ven vyšla
dlouho čekala neslyšela nic sustnouty
ani kraflíčkem tuknouti
aj smutna zustala.

Mila take jde velmi smutna
je zatruhlou kraci omdleva
a srdce jí zalem puka
aj place naríka

A na druhý den novina jde ven
že muj miej tesce stune
že mu žádné nepomůže
aj jedom jeho mila.

Rodiče mili co stoho mate
že ste synu zabranovaly
ozenit se mu nedaly
aj jej pochovate

Zápis je špatně čitelný. Text je napsán v souvislých větách. Obsahuje gramatické chyby. Zdroj není známý.

4.13.48 Ta Pepička vzbudila

*Ta Pepička vzbudila,
Vzbudila ho velmi prudce
až mu chřadlo jeho srdce,
to pro své potěšení,
nebylo mu souzeny.*

*Ježíš Maria vykřikla
3 kroky udělala,
ubohá na zem padla,
otec rukama lomil
Bože, cos to učinil*

*Jednoho myslivce dcera
Karolína jméno měla,
chodili tam myslivci,
užívat své legraci!*

*Dnes rok mne umřela žena,
dneskoj zase Karolína,
Bůh je k sobě povolal,
mne smutného nechal,*

*Ten nejmladší mezi něma
unterjager se jmenoval
ten s tou hezkou špásovat
nešťestí se nenadál*

*Pište psaní baronovi
Karolína leží v zemi,
by se více netrápil
své srdéčko nesmutnil*

*Do světničky za ní vyšel
pistoli tam ležet našel
která v lůžku ležela
že by střelná nebyla*

*Baron jak psaní přečetl,
přenáramně se ulekl,
padl na zem a omdlel,
třetího dne bylo po něm.*

*On tu pistul do ruky vzal
a k ní prudce promluvil
řka já bych tě zastřelil.
Ona na to nic neřekla*

Zápis je hůře čitelný. Zdroj není známý.

4.13.49 *Teče voda ze skalky*

1. *Teče voda ze skalky
do té naší maštalky,
cinky, břinky podkovinky,
do té naší maštalky.*

2. *Čtyři koně ve dvoře,
žádný s nima neoře.*

3. *Oře s nima Pepiček,
červený jak hřebíček.*

4. *Když to pole dooral,
na svou milou zavolal.*

5. *Pojď, má milá, pojď ke mně,
povím já tě, co je mně.*

6. *Bolí mě má hlavička,
pobila mě matička.*

7. *Pobila mě pro tebe,
že já nemám chtít tebe.*

8. *Řekni ať tě nebijou,
že ty půjdeš za jinou.*

9. *Já za jinou nepůjdu,
raděj se dám na vojnu.*

10. *Na vojnu se nedávej,
truc rodičům nedělej.*

11. *Na vojnu se přece dám,
truc rodičům udělám.*

12. *Až já budu vojákem,
budu švárným jonákem.*

13. *Na konička vyskočím,
a šavličkou zatočím.*

14. *Pojedu já do pole,
a to před nepřitele.*

Zápis je dobře čitelný. Jedná se o strojopisný text. Druhá až jedenáctá sloka jsou ve fondu uvedeny i samostatně. Zdroj není známý. Varianty písně byly vydány ve sbírce *Lidové písně, pověsti a dětské hry z Boskovicka* pod názvem *Čtyři koně ve dvoře*⁹² a ve třech variantách ve sbírce *Národní písně moravské v nově nasbírané*.⁹³

⁹² SIROVÁTKA, Oldřich: *Lidové písně, pověsti a dětské hry z Boskovicka*. Boskovice: Klub přátel Boskovic, 2005. s. 26.

⁹³ BARTOŠ, František: *Národní písně moravské v nově nasbírané*. Praha: Nákladem České akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1901. s. 102-103.

4.13.50 U sedláka slouživala

*1. U sedláka slouživala,
nic jiného nemívala:
bramborová kaše
byla strava naše.*

*2. V pondělí je polívečka
a v úterý hrách a čočka
a ve středu zelí,
to bývá kysely.*

*3. Ve čtvrtek je jehelníček,
nafutruj si svůj pytlíček,
a v pátek jsou slivky,
nažerte se dívky.*

*4. A v sobotu na robotu,
to mi nejde nic pod notu,
v neděli je maso,
nažerte se chaso.*

*5. Aj, masička malý kousek
a knedlička jako brousek,
bramborová kaše,
to je strava naše.*

Zápis je dobře čitelný. Jedná se o strojopisný text. Ve fondu se nachází ve dvou strojopisných verzích. Zdroj není známý.

4.13.51.a Vím já jeden krásný domek I

*Vím já jeden krásný domek,
při něm malá komůrka,
v tej komůrce je postýlka
na něm spí ma Nanyňka.*

*Co pak ti to Nanyňko
co pak ti to napadá,
co pak neznáš milího
přístup jen blíž okýňka.*

*Půjdu já pod okýňko
zaklepám na okýňko
Vstaň a otevřít nemeškej,
mne tady stát nenechej.*

*Kdybys ty byl můj milý,
jistě bych tě poznala,
dveře bych ti otevřela,
postýlku bych ustlala.*

*Kdo se tu v noční dobu,
kdo se tu potuluje,
nedá lisem v noci spáti,
dělá velké rozbroje*

*Já přešťastný v tom světě,
že jsem ja poznal tebe,
nešťastná podvodnice,
nespatříš mne tu více*

*Odejdi hned v tu dobu,
zavolám na pantátu,
aby odehnal touláka
nočního podvodníka.*

Zápis je dobře čitelný. Zdroj není známý. Jiná varianta textu se nachází v kapitole 4.13.51.b.

4.13.51.b Vím já jeden krásný domek II

*1. Vím já jeden krásný domek,
při něm malá komůrka,
v té komůrce je postýlka,
na ní spí má Nányňka.*

*3. Kdo se tu v noční dobu,
kdo se tu potuluje,
nedá lidem v noci spáti,
dělá velké rozbroje.*

*2. Půjdu já pod okýňko,
zaklepám: Má Nányňko,
vstaň a otevřít nemeškej,
mě tady stát nenechej.*

*4. Odejdi hned v tu dobu,
zavolám na pantátu,
aby odehnal touláka,
nočního podvodníka.*

5. Copak ti to, Nányynko,
copak ti to napadá,
copak neznáš hlasu mého,
přístup jen blíž okynka.

7. Já nešťastný v tom světě,
že jsem já poznal tebe,
nešťastná podvodnice,
nespatříš mne tu více.

6. Kdybys ty byl můj milý,
jistě bych tě poznala,
dveře bych ti otevřela,
postylku bych ustlala.

Zápis je dobře čitelný. Jedná se o strojopisný text. Zdroj není známý.

4.13.52 Vstávej, má milá

Vstávej, má milá,
snídani vařit,
půjdeme do háje
jeleny lovit.

Ty jsi můj milý
ty jsi tím vinen
tys mne napájel
červeným vínem

Já bych vstávala
hlava mě bolíť
pojd' jsem můj milý
a zavaž mě ji.

Červeným vínem
sladkou kořalkou
mohla jsem býti
podnes panenkou

A když jsem počal
hlavičku vázat
ona mně práve
v rukou omdléval

A já panenka
a ty mládenec
Mohli jsme míti
oba zelený věnec

Jak jsem se bal
o jak jsem se bál
že mně má milá
umře v rukou hned.

Zápis je dobře čitelný. Zdroj není známý.

4.13.53 *Vy sedláci, co děláte*

1. *Vy sedláci, co děláte,
máte koně, neoráte?
máte koně, máte koně,
máte koně, neoráte.*

2. *Již jsme všechno poorali,
koníčky jsme poprodali.*

3. *Měl jsem kousek kopaninky,
nasel jsem si jetelinky.*

4. *Jetelinka mě nevzešla,
má Nánynka za mnou přišla.*

5. *Přišla za mnou do maštalky
mezi čtyři koně vranky.*

6. *Koníčky se zutrhali,
mou Nánynku pošlapaly.*

7. *Pošlapaly ji tak naznak,
až jí bylo podkovy znát.*

8. *Pošlete jí pro doktora,
ať je zdravá do večera.*

9. *Doktor praví, že on neví,
že on tomu nerozumí.*

10. *Pošlete jí pro tu bábu,
ať nám poví věrnou pravdu.*

11. *Bába začne povídati,
že se to chce kolíbatí.*

12. *Na peřince kartounové,
na kolíbce javorové.*

13. *Sekej, synku, sekej lipku
své Nánynce na kolíbku.*

14. *Proč bych já tu lipku sekal,
když jsem se s ní málo vyspal.*

15. *Nespal v noci ani ve dne,
jenom chvílku za poledne.*

16. *Jenom chvílku za poledne
a to bylo po obědě.*

Zápis je dobře čitelný. Ve fondu se text nachází celkem ve třech verzích, dvakrát se jedná o strojopis, jednou o rukopis. Zbylé dva texty jsou napsané pouze do dvanácté sloky. Zdroj není známý. Nápěv se nachází v kapitolách 2.9 a 3.26.

4.13.54.a Vyletěla holubička I

*Vyletěla holubička, vrkú,
ze Šternberka z okénečka, vrkú;
vyletěla, zavrkala,
až má milá zaplakala, vrkú, vrkú.*

*Vzala srpek plachetečku, vrkú,
šla na zelenou travičku, vrkú;
Když našala, navázala,
za sebe se ohlédla, vrkú, vrkú.*

*Neviděla tam žádného, vrkú,
jen vojáčka samotného, vrkú;
Pojď, vojáčku, s pravé strany,
pomoz na mne těžké trávy, vrkú, vrkú.*

*Těžší tráva než votava, vrkú,
pročs ji, milá, tolik žala, vrkú;
Žala jsem ji dle libosti,
že jí máme všady dosti, vrkú, vrkú*

*Když jí máte všady dosti, vrkú,
dej jí mému koni z hrsti, vrkú.
Chce-li tvůj kuň trávy z hrsti,
musíš s něho dolů slézt, vrkú, vrkú.*

*Slezu-li já s koně svého, vrkú,
zbávím já tě věnce tvého, vrkú.
Věnce tvého, zeleného,
cos dostala od milého, vrkú, vrkú.*

*Cos dostala musíš nosit, vrkú,
a já budu palaš nosit, vrkú*

Zápis je dobře čitelný. Zdroj není známý. Jiná varianta textu je uvedena v kapitole 4.13.54.b. Nápěv je uveden v kapitole 2.10.

4.13.54.b Vyletěla holubička II

*1. Vyletěla holubička, vrkú,
ze Štyrnberka z okynečka, vrkú;
vyletěla, zavrkala,
až má milá zaplakala, vrkú, vrkú.*

*2. Vzala srpek, plachyetečku, vrkú,
šla na zelenou travičku, vrkú.
Když našala, navázala,
za sebe se ohlídl, vrkú, vrkú.*

*3. Neviděla tam žádného, vrkú,
jen vojáčka samotného, vrkú.
Pojď, vojáčku, s pravé strany,
pomoz na mne těžké trávy, vrkú, vrkú.*

*4. Těžší tráva než votava, vrkú,
pročs ji, milá, tolik žala, vrkú.
Žala jsem ji dle libosti,
že jí máme všady dosti, vrkú, vrkú.*

5. Když jí máte všady dosti, vrkú,
dej jí mému koni z hrsti, vrkú.
Chce-li tvůj kuň trávy z hrsti,
musíš s něho dolů sléztí, vrkú, vrkú.

6. Slezu-li já s koně svého, vrkú,
zbavím já tě věnce tvého, vrkú;
věnce tvého, zeleného,
cos dostala od milého, vrkú, vrkú.

Zápis je dobře čitelný. Jedná se o strojopisný text. Zdroj není známý.

4.13.55.a Za lesem za vodou I

1. Za lesem za vodou
měsíček se bělá
Kdybych já věděla,
co můj milý dělá.

6. Kdybych já věděla
že bych mu pomohla
poslala bych já mu
pro léky do Brna

2. A tu mne přislíbil
že k nám večer přijde
Abych ho čekala
až měsíček vyjde.

7. Pro léky do Brna
pro ty drahé masti,
abych mu zhojila
Polámané kosti

3. Měsíček už vyšel
můj milý nepřišel,
to mu jiná dáma
dozajista ukázala

8. Kdybych já věděla
že on musí umřít
nechala bych já mu
košili zlatem šít.

4. Klepal sem tupal sem
klokočovým listem.
Ach, Bože Bože můj
co to tady šustí.

9. Košili zlatem šít
z rozmarynu věnec
aby ste věděli
že on byl mládenec

5. Přesmutná novina
do domu mně přišla
že z mého milého
dušička ven vyšla

10. ~~Když~~ Už meho mileho
ke hřbitovu nesou
a jeho milenku
čtíři páni vedou

11. *Když toho milého
do hrobu dávají
a jeho milenku
ze země zdvihají*

13. *Jak já si vyberu
z tisíce jiného
když ja již nenajdu
sobě tak verného.*

12. *Neplačte panenka
o svého milého
můžete si vybrat
z tisíců jiného*

Zápis je dobře čitelný. Zdroj není známý. Zápis textu je v práci přiložen jako Příloha č. 8. Další varianty tohoto textu jsou uvedeny v kapitolách 4.13.55.b a 4.13.55.c. Nápěv je uveden v kapitole 2.11. Varianty písně byly vydány ve sbírce *Lidové písně, pověsti a dětské hry z Boskovicka* pod názvem *Za lesem za vodou*⁹⁴ a ve sbírce *Lidové písně z Hané* pod názvem *Za lesem*.⁹⁵

4.13.55.b *Za lesem za vodou měsíček se bělá II*

1. *Za lesem za vodou
měsíček se bělá,
kdybych já věděla,
co můj milý dělá.*

4. *Ach, proč ten měsíček
za mrak se ukryvá,
snad se můj miláček
s některou objímá.*

2. *Včera mně přislíbil,
že dnes ke mně přijde,
abych ho čekala,
až měsíček vyjde.*

5. *Ťukal jsem, klupal jsem
klokočovým listem,
ach, Bože, Bože můj,
vo to tady šustí.*

3. *Měsíček již vyšel,
můj milý nepřišel,
to mu jiná dáma
zajistě vzkázala.*

6. *Přesmutná novina
do domu mně přišla,
že z mého milého
dušička ven vyšla.*

⁹⁴ SIROVÁTKA, Oldřich: *Lidové písně, pověsti a dětské hry z Boskovicka*. Boskovice: Klub přátel Boskovic, 2005. s. 81.

⁹⁵ POLÁČEK, Jan: *Lidové písně z Hané*. Prostějov: Albert, 2010. s. 194.

7. Kdybych já věděla,
že bych mu pomohla,
poslala bych já mu
pro léky do Brna.

8. Pro léky do Brna,
pro ty drahé masti,
by se mi zhojily
polámané kosti.

9. Kdybych já věděla,
že on musí umřít,
nenechala bych já mu
košilku zlatem šít.

10. Košilku zlatem šít,
z rozmarýnu věnec,
aby každý věděl,
že on byl mládenec.

11. Již mého milého
do truhle dávají
a jeho milenku
vodou polévají.

12. Již mého milého
ke hřbitovu vezou
a jeho milenku
dvá mládenci vedou.

13. Již mého milého
do hrobu dávají
a jeho milenku
ze země zdvíhají.

14. Ze země jest vstala
a do kapsy sáhla,
tři kusy tolarů
tem mládencům dala.

15. To máte, mládenci,
za vaše chování,
že jste provodili
moje potěšení.

16. Neplačte, Nánynko,
pro svého milého,
můžete si vybrat
z tisíce jiného.

17. Jak já si vyberu
z tisíce jiného,
když k sobě nenajdu
již tak upřímného.

Zápis je dobře čitelný. Jedná se o strojopisný text. Zdroj není známý.

4.13.55.c **Za lesem za vodou III**

1) *Za lesem za vodou
měsíček se bělá,
kdybych já věděla
co můj milý dělá.*

2) *A on mně přislíbil,
že k nám večer přijde,
abych ho čekala
až měsíček vyjde.*

3) *měsíček již vyšel,
můj milý nepřišel,
to mu jiná dáma
dozajista zkázala.*

4) *Klepal jsem, ťukal jsem,
klokočovým listem,
ach Bože Bože můj,
co to tady šustí.*

5) *Přesmutná novina
do domu mně přišla,
že z mého milého
dušička ven vyšla.*

6) *Kdybych já věděla,
že bych mu pomohla,
poslala bych já mu
pro léky do Brna.*

7) *Pro léky do Brna,
pro ty drahé masti,
abych mu zhojila
polámané kosti.*

8) *Kdybych já věděla,
že on musí umřít,
nechala bych já mu
košili zlatem šít.*

9) *Košili zlatem šít,
z rozmarynu věnec
abyste věděle,
že on byl mládenec.*

10) *Už mého milého
ke hřbitovu nesou
a jeho milenku
čtyři páni vedou.*

11) *Neplačte panenka
pro svého milého
můžete si vybrat
z tisíce jiného.*

12) *Jakpak si vyberu
z tisíce jiného,
když já jich nenajdu
k sobě tak věrného*

13) Již mého milého
do hrobu dávají

a jeho milenku
ze země zdvihají.

Zápis je dobře čitelný. Zdroj není známý.

4.13.56 Zahradnická

Šel zahradník do zahrady
s motykou, s motykou,
vykopal tam maryánu (levanduli)
velikou, velikou.

To nebyla maryána,
to byl mák, to byl mák,
Když mne nechceš, má nánynko,
nechej tak, nechej tak!

Zápis je dobře čitelný. Zdroj není známý. Nápěv je uveden v kapitolách 3.28 a 3.29.
Varianta písně byla vydána ve sbírce *Lidové písně z Hané* pod názvem Šel zahradník II.⁹⁶

⁹⁶ POLÁČEK, Jan: *Lidové písně z Hané: sbírka jednohlasých lidových písní II – Prostějovsko – Kojetínsko*. Boskovice: Albert, 2011. s. 123.

4.13.57.a *Znám já jeden krásný zámek (domek) I*

1. *Znám já jeden krásný zámek (domek),
v něm přebývá má milá,
ona sedí za pěkným stolečkem,
bílý šátek vyšívá.*

2. *Lepší je ti, má panenko,
bílý šátek vyšívat,
ale my ubozí vojáci,
my musíme v glídu stát.*

3. *Stojím v glídu jako skála,
stojíme v glídu jako zeď,
v tom přiletí koule rozpálená,
vyrazí mě z glídu hned.*

4. *Když mě z glídu vyrazila,
do špitálu mě dali,
pojd', má milá, pojd' a podívej se,
jak jsem plezírovaný.*

5. *Já se na tě nepodívám,
já se na tebe hněvám,
připravils mně o věnec zelený,
já ho u tebe hledám.*

6. *Jestli ty ho u mne najdeš,
a to u mne samého,
koupím já ti na pěknou peřinku
z plátna damaškového.*

7. *Koupím já ti na peřinku
a pentli na poviják,
abys ty si o mně nemyslila,
že jsem já darebák.*

Zápis je dobře čitelný. Text se nachází ve fondu ve třech stejných verzích – ve dvou případech se jedná o strojopis, ve třetím o rukopis. Zdroj není známý. Jiná varianta textu je uvedena v kapitole 4.13.57.b. Varianta písně byla vydána ve sbírce *Lidové písně z Hané* pod názvem *V Tovačově krásné zámek*.⁹⁷

4.13.57.b *Znám já jeden krásný zámek II*

*Znám já jeden krásný zámek
v něm přebývá má milá
Ona sedí za pěkným stolečkem.
bílý šátek vyšívá.*

*Lepší je ti má panenko.
bílý šátek vyšívat,
ale mi ubozí vojáci.
my musíme v glídu stát.*

⁹⁷ POLÁČEK, Jan: *Lidové písně z Hané: sbírka jednohlasých lidových písní I – Prostějovsko*. Boskovice: Albert, 2011. s. 486-487.

*Stojím v gl. jako skála,
stoj. v gl. jako zed'
V tom přiletí koule rozp.
vyrazímě z gl. ven.*

*Když mě z glídu vyrazila
do šp. mě dali
Pojd' má milá pojd' apod. se,
jak jsem plezírovaný.*

*Já se na tě nepodívám,
já se na tebe hněvám
připravils mně o věn. zel.
já ho u tebe hledám.*

*Jestli ty si mne najdeš
a to u mne samého
koup. já ti na pěčk. peřinku
z plátna damaškového.*

*A pentli na poviják
abys ty si nemyslila,
že jsem já darebák.*

Zápis je hůře čitelný. Text je napsán v souvislých větách. Obsahuje velké množství zkratk. Zdroj není známý.

5 Říkadla a kolébání

Ve fondu se nachází celkem deset říkadel, které lze rozdělit podle toho, kde byla lokalizována. Jsou to říkadla z Jevíčka, Trnávecka a Unerázky. Některá říkadla se ve fondu nacházejí ve více stejných verzích, jak je uvedeno v připojených komentářích. Jestliže se jedná o strojopisný text, je to taktéž uvedeno v komentáři.

Kolébání se ve fondu nachází pouze jedno.

5.1 Říkadla z Jevíčka

5.1.1 *Hlasy zvonů*

Velký: Bim bam. Umřel jsem.

Kdo ti kázal? Pámbu sám.

Bim bam.

Malý: Pole, luka, les, háj.

Zápis je dobře čitelný. Text je ve fondu zaznamenán na katalogovém lístku. Tutsch získal říkání roku 1925 od Marie Janákové, žačky v Jevíčku. Zápis říkadla je v práci přiložen jako Příloha č. 9.

5.2 Říkadla z Trnávecka

5.2.1 *Bezděčí bečí*

Bezděčí bečí,

Vrážny čerta dráží,

Nová Ves vztekly pes,

Trnávka psi hromádka,

Mezohoří hoří,

Petrůvka se kouří,

Plechtinec kleje,

Unerázka, samá láska,

všem jen se směje.

Zápis je dobře čitelný. Zdroj není známý.

5.2.2 Ho hop hopasa

*Ho hop hopasa
koza nemá vocasa,
jenom malé kósinek,
co zakreje kominek.*

Zápis je dobře čitelný. Jedná se o strojopisný text. Ve fondu se nachází ve třech strojopisných verzích. Říkadlo získal Tutsch od Pavly Vacové z Horního Štěpánova.

5.2.3 Kolibala babky dědka

*Kolibala babky dědka
na pařízku jedlovým,
kolibé se můj dědóšku
já to na tě nepovím.*

Zápis je dobře čitelný. Jedná se o strojopisný text. Ve fondu se nachází ve třech strojopisných verzích. Říkadlo získal Tutsch od Pavly Vacové z Horního Štěpánova.

5.2.4 Mláčení

*Ve dva: cep svou
Ve 3: něch plachta! neb Přes cestu!
Ve 4: Buchty v peci, chléb na peci!
V 5: Půl paté pate, půl paté pate!
nebo: Sedí na patře, kouká na mlatce!
V 6: Vezmi cep, pod' na mlat,
dám ti chléb, dám ti plat!
V 8: Nebolí ruce více jako nohy po muzice!*

Zápis je dobře čitelný. Říkadlo je ve fondu zaznamenané na katalogovém lístku. Zdroj není známý.

5.2.5 Šla babička do Jevička

*Šla babička do Jevička
potkala tam cvrčka,
cvrček se dal do babičke
bela z teho pračka.*

Zápis je dobře čitelný. Jedná se o strojopisný text. Ve fondu se nachází ve třech strojopisných verzích. Říkadlo získal Tutsch od Pavly Vacové z Horního Štěpánova.

5.2.6 Zatraceny papuče

*Zatraceny papuče,
to nám to nic nekluče,
jak pak be to kouklo,
je to samy sukno.*

Zápis je dobře čitelný. Jedná se o strojopisný text. Ve fondu se nachází ve třech strojopisných verzích. Říkadlo získal Tutsch od Pavly Vacové z Horního Štěpánova.

5.3 Říkadla z Unerázky

5.3.1 Deš sem já šil kolem háje

*Deš sem já šil kolem háje,
sova na mě hóká,
jedna panna, drohá vdova
z vokynečka kóká.
Jedna z milování,
Drohá z potěšení,
neni-li jich třeatřecet,
šak jich více néni.*

Zápis je dobře čitelný. Říkadlo je ve fondu zaznamenané na katalogovém lístku. Říkadlo sdělila Tutschovi jeho matka Kateřina Tutschová z Unerázky.

5.3.2 Pišo, pišo patnást

*Pišo, pišo patnást
jehče jedná patnást,
néni-li jich patnást,
napiš si je sám!*

Zápis je dobře čitelný. Říkadlo je ve fondu zaznamenané na katalogovém lístku. Říkadlo sdělila Tutschovi jeho matka Kateřina Tutschová z Unerázky.

5.3.3 Přešil k nám jeden stréc

*Přešil k nám jeden stréc,
a do bël ze Lhotê Pěč:
Gebt mir eine Partione!
Milê bruchô, jož je přeč.*

Zápis je dobře čitelný. Říkadlo je ve fondu zaznamenané na katalogovém lístku. Říkadlo sdělila Tutschovi Františka Kircluerova z Unerázky.

5.4 Kolébání z Unerázky

5.4.1 Bóm, bóm, Bartošo

*Bóm, bóm, Bartošo,
kde pojeděš na mšo?
Já pojedó do Němec,
své panence pro věnec.
Kop mě také jeden,
dám tě chleba s medem
a koláčke s trukama,
abe tě prdelka brnkala*

Zápis je dobře čitelný. Kolébání je ve fondu zaznamenané na katalogovém lístku. Tutschovi sdělila kolébání žačka Štěpánka Crhová z Jevíčka.

6 Pohádky a pověsti

Ve fondu Emila Tutsche nalezneme pouze jednu pohádku, a to O zlatém jelínkovi, která se tu nachází ve čtyřech různých variantách. Podle vzhledu jednotlivých variant můžeme odhadnout, v jakém pořadí byly napsány a později editovány. Poslední varianta pak byla přílohou k dopisu Ústavu pro etnografii a folkloristiku ze dne 7. února 1954.⁹⁸

Pověstí se ve fondu nachází celkem čtyřicet osm. Můžeme je rozdělit podle míst, do kterých jsou lokalizovány. Některé pověsti nalezneme ve více variantách, které se od sebe liší. Dané varianty jsou vždy uvedeny pod sebou. Pověsti pocházejí z Biskupic,⁹⁹ Borové,¹⁰⁰ Cetkovic,¹⁰¹ Chlumu,¹⁰² Jaroměřic, Jevíčka, Městečka Trnávky,¹⁰³ Šebetova,¹⁰⁴ Šubířova,¹⁰⁵ Uhřic,¹⁰⁶ Unerázky, Vranové Lhoty¹⁰⁷ a Vrážného.¹⁰⁸ V poslední podkapitole jsou pověsti bez uvedení místa zápisu.

6.1 Pohádka o zlatém jelínkovi

6.1.1 První varianta

Byl jeden král a měl tři syny. Oba starší jenom pořád se budali po světě a utráceli peníze. A když už jim zlatáky vyskákaly, vraceli se domů, aby znovu peněz nabrali a mohli se toulat a utrácet dál. Nejmladší chlapec do světa nebyl a nejraději doma u maminky seděl vysedával a s psíčky a kočičkami si hrál.

Jednou když všeci bratři byli doma, dal si je tatínek zavolat na domluvu a povídal jim: Jsem už starý a rád bych už odešel na výměnek. Jděte do světa hledat zlatého jelínka, který se mi ztratil když jsem dobyt království. Který z vás zlatého jelínka najde a přivede, dostane království.

Princové nemeškali a hned se vydali na cestu. Přišli k velikému lesu a tam se zastavili. Domluvili se, že za týden se na tom samém místě sejdou. Potom šel jeden na

⁹⁸ Státní okresní archiv Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond Emil Tutsche (1876-1966), č. f. 1188, karton 1, složka 16.

⁹⁹ Obec Biskupice se nachází v okrese Svitavy asi 4 kilometry východně od Jevíčka.

¹⁰⁰ Dnes část obce Městečko Trnávka.

¹⁰¹ Obec Cetkovice se nachází asi 7 kilometrů jižně od Jevíčka.

¹⁰² Dnes část města Letovice.

¹⁰³ Městečko Trnávka se nachází asi 8 kilometrů jihovýchodně od Moravské Třebové.

¹⁰⁴ Obec Šebetov se nachází asi 10 kilometrů jižně od Jevíčka.

¹⁰⁵ obec Šubířov se nachází v okrese Prostějov asi 10 kilometrů východně od Jevíčka.

¹⁰⁶ Obec Uhřice se nachází v okrese Blansko asi 5 kilometrů jižně od Jevíčka.

¹⁰⁷ Obec Vranová Lhota se nachází v okrese Svitavy asi 10 kilometrů východně od Městečka Trnávka.

¹⁰⁸ Obec Vrážné se nachází v okrese Svitavy asi 5 kilometrů jihovýchodně od Městečka Trnávky.

pravo, druhý na levo a nejmladší přímo dál. Za týden se skutečně všichni na kraji lesa zase sešli; oba starší s nepořízenou a nejmladší – se zlatým jelínkem. Starší bratry popadla zlost a nejmladšího bratra zabili a jeho mrtvolu zahrabali do listí ~~zahrabali~~. Potom se zlatým jelínkem se vraceli domů a cestou se domluvili, že se o království rozdělí. Král s královnou byli tuze nešťastni, když se nejmladší princ domů dlouho nevracel, a pořád jenom čekali a čekali.

~~Na hrobě zabitého prince vyrostl zatím pěkný lískový prut zahrabali tu pěkný prut a tu se stalo, že jednou na blízko princova hrobu kraji lesa pasáček pásal stádo oveček. Shlídl lískový proutek a uřízl jej, aby si udělal píšťalku. Ze zbylého stonku vzletěla bílá holubice. Pasáček vyrobil píšťalku, a pokusil se zapískat, ale tuze se polekal, když slyšel, že píšťalka nepíská, ale zpívá: Nepískej, pasáčku, nepískej, srděčka mého nestískej, moji bratři mne zabili a do listí zahrabali – skrze zlatého jelínka ... Pasáček neměl už žádné stání, sehnal ovečky a hnal domů.~~

Král s královnou seděli právě na pavlači zámku, když pasáček hnal kolem ~~a~~ zámku. Pískal si na píšťalku, a když král s kralovnou tu podivnou písničku uslyšeli, zavolali pasáčka, aby zapískal na píšťalku. Pasáček zapískal a píšťalka zpívala zase tu divnou písničku. Král požádal pasáčka, aby mu píšťalku podal. Zapískal potom a píšťalka zpívala: Nepískej, tatičku, nepískej, srdečka svého nestískej, moji bratři mne zabili, a do listí zahrabali – skrze zlatého jelínka ... Král podal píšťalku královně, aby také zkusila zapískat. A píšťalka zpívala: Nepískej, matičko, nepískej, srdečka svého nestískej, moji bratři mne zabili, a do listí zahrabali – skrze zlatého jelínka ... Král se zděsil, i kralovna.

Zavolali oba prince a ti musili, jeden po druhém, na píšťalku zapískat. Ta jim zahrála: Nepískej, bratříčku, nepískej, srdečka svého nestískej, ty s bratrem jste mne zabili, a do listí zahrabali – skrze zlatého jelínka ... Bratři pomalu zbledli, že by se u nich krve nebyl dovřil a nejraději by se byli propadli. Královna plakala a král byl celý bez sebe. Oba prince vyhnal, aby mu už víckrát nepřišli na oči. Pasáčka udělal králem – a to je pohádka konec..

6.1.2 Druhé varianta

Kdy, nepovím, ale jistě někdy dávno, dávno žil jeden král, a ten měl tři syny. Oba starší, to byli takoví světáci: všecko je doma pálilo, jenom pryč do světa, a když dukáty vylítaly ~~došli~~, ~~honem~~ hajdy ~~opět~~ domů nabrat peněz, a zase ~~hajdy~~ hr do světa. Příliš rád

jich neměl nikdo. A nejmladší princ, ten zase nejraději doma u tatíka, a maminky, u svých. Všeci ho měli rádi.

Když tak jednou všichni tři bratři byli doma, zavolal je král k sobě a povídá: „Mám už toho kralování až po krk a rád bych už na výměnu. Jděte do světa, a kdo z vás přivede zlatého jelínka, ať je králem.“

Zajuchali oba starší princové. To byla voda na jejich mlýn. To oni jiné kousky provedli, než najít nějakého jelínka, třeba zlatého. A už byli v sedle a za hranicemi. Hůře bylo mladšímu. Maminka mu upekla do plucárku buchtu, aby se hned za humny nevrátil, a tož šel také hledat.

Tatínkovu zemi na kříž prochodil, zla a bídy dost uviděl, jenom zlatého jelínka ne. Za hranice si ~~netroufal~~ ho to netáhlo, a tak se smutně vracel domů. Slunko klonilo se k západu, když se blížil královskému městu svého tatínka. Cesta vedla doubravou. A jak tak s hlavou svěšenou zamyšleně kráčí, nějaká zář ho oslní. Protře si oči: na zeleném paloučku pase se zlatý jelínek a zář od něho vychází jako od zapadajícího slunka. Leknutím se až celý třásl. No, zlatý jelínek se nepolekal, ba, přiběhl k princovi, tulil se k němu, a když se princ vzpamatoval, dal se jelínek vésti jako krotký beránek.

Tu z houští vyskočí dva muži na koních. Byli to oba starší bratři. Mrzutě vraceli se domů s nepořízenou. Když viděli jak a co, vztekem se zalili. Bratra zabili, jelínka skolili, a aby jakživ nikdo se nezdověděl, co spáchali, zahrabali ubohého ~~bratra~~ prince do setlého listí. Mrtvého jelínka přivlekli domů a hned hartusili na tatínka, aby jim království pustil, rozdělil. Král se k tomu neměl, otálel, že až se vrátí nejmladší, ale nebylo zbylí. To bylo na podzim. Starý král byl smuten, královna oči neosušila: nejmladší princ se nevracel. Oba starší bratři kralovali vesele.

Jaro se vrátilo. Poprvé vyháněl pasáček své ovečky. Do doubravy, na zelený palouček. Ovečkám se páslo až milo, pes pilně hlídal a pasáček toulal se doubravou sem a tam. Hledal nějaký ~~šikovný~~ pěkný proutek na písťalku. Co hledal, našel: lískový proutek, přímoučkový, křehoučkový. Grošíkem šmik! a proutek uřízl. A jak ten proutek uřízl, vyletěla z něho holubička, běloučka jak sníh, vznesla se k nebi a zmizela v oblacích. Ovčáček se zarazil. Ale když urobil písťalku a zapískal, to leknutím div nezkašeněl. Ta písťalka nepískala, ~~ona~~ ale mluvila, žalovala: Nepískej, ovčáčku, nepískej, srdečka svého nestískej! Moji bratři mě zabili a do listí zahrabali, to pro zlatého jelínka. Tu ovčáček už neměl stání. Hnal domů.

Celou cestou pískal, a pískal, i když hnal kolem královského zámku. ~~To píšťalka zrovna plakala.~~ Král s královnou seděli právě na pavlači a pořád ještě vyhlíželi nejmladšího syna, snad že se s jarem přece vrátí, a zaslechli tu podivnou písničku. Pasáček musil nahoru. Vyložil, co, kde a jak, a podal píšťalku králi. Král píšťalku nasadil a ta zakvílela: Nepískej, tatičku, nepískej, a t. d. Píšťalka starému králi div z ruky nevypadla. Podal ji královně. A píšťalka zase: Nepískej, matičko, nepískej, a t. d. Nebohé královně srdce pukalo.

Zavolali oba nehodné bratry, mladé krále. Jeden po druhém musili zapískat. A píšťalka každému vyčítala: Nepískej, bratříčku, nepískej, srdečka svého nestískej, ~~vy~~ ~~bratři~~ však to vy jste mě zabili a do listí zahrabali, to pro zlatého jelínka. Bratři zbledli, padli na kolena, o milost prosili – ale nic! Tu ranu se musili sebrat, rodičům s očí a z království ven!

Ten lískový proutek vyrostl na hrobě ubitého prince. Bílá holubička, to byla princova čistá dušička. A píšťalka? Ta hned zaschla, jako každá jiná lísková píšťalka. A pasáček? ~~Snad~~ se stal králem.

6.1.3 Třetí varianta

Byl jeden král a měl tři syny. Oba starší jenom pořád se budali po světě a utráceli peníze. A když jim zlatáky už vyskákaly, vraceli se domů, aby znova peněz nabrali a mohli se toulat a utrácet dál. Nejmladší chlapec do světa tuze nebyl a nejraději vyesedával doma u maminky a hrál si s psíčky a kočičkami.

Jednou, když všeci tři bratři byli doma, dal si je král zavolat a povídal jim: Jsem už starý a rád bych už odešel na výměnek. Jděte do světa hledat zlatého jelínka a který z vás jelínka najde a přivede, bude králem.

Princové nemeškali a hned se vydali na cestu. Přišli k velikém lesu a tam se zastavili. Domluvili se, že se za rok a den tu na tom samém místě zase sejdou. Potom se rozešli, jeden šel do prava, druhý do leva a nejmladší přímo dál.

Za rok a den se všeci tři bratři na tom samém místě na kraji lesa skutečně sešli. Oba starší s nepořízenou, ale nejmladší se zlatým jelínkem. Starší bratry popadla ukrutná zlost a nejmladšího bratra zabili a zahrabali do listí. Potom se vraceli se zlatým jelínkem domů a cestou se domluvili, že budou vykládat, jak se nejmladší bratr od nich odloučil, a že ho nejspíš vlci sežrali, a potom že se o království podělí. Král s královnou byli celí

nešťastním když slyšeli takovou smutnou zprávu, ale přece ještě doufali a čekali, že se jednou jejich nejmladší synek vrátí.

Na hrobě zabitého prince vyrostl pěkný, rovný lískový proutek. A tu se stalo, že jednou na kraji velkého lesa, blízko princova hrobu, pasáček pásal stádo oveček. Shlédl pěkný, rovný lískový prut a uříznul jej, aby si udělal píšťalku. Ze zbylého stonku uříznutého prutu vyletěla bílá holubička a vynesla se k nebi. Pasáček zrobil píšťalku, pokusil se na ni zapískat, ale tuze se dolekal, když slyšel, že píšťalka nepíská, ale zpívá divnou písničku: *Nepískej, pasáčku, nepískej, srdečka mého nestískej – moji bratři mne zabili a do listí zahrabali – skrze zlatého jelínka...* Pasáček neměl už žádného stání, sehnal ovečky a hnal domů.

Král s královnou seděli právě na pavlači, když pasáček hnal okolo. Pískal na píšťalku, a když král zaslechl tu divnou písničku, ustrnul a zavolal pasáčka aby zapískal nahoře na pavlači. Pískal a král s královnou zrovna ustrnuli nad písničkou. Potom zapískal i král a tomu zpívala písničku takovou: *Nepískej, tatičku, nepískej, srdečka mého nestískej, moji bratři mne zabili a do listí zahrabali – skrze zlatého jelínka...* Král podal píšťalku královně, ale i jí zpívala stejnou písničku.

Tak tedy píšťalka oba bratry usvědčila. Král je na tom místě vyhnal z domu i z celého království. Pasáčka udělal králem. A to je celá pohádka. –

Ne - pís - kej, pa - sáč - ku, ne - pís - kej, sr - děč - ka mé - ho nes - tís - kej! Mo - ji brat -
ři mne za - bi - li a do lis - tí za - hra - ba - li skr - ze zla - té - ho je - lín - ka.

Zápis textu je v práci přiložen jako Příloha č. 10.

6.1.4 Čtvrté varianta

Byl jeden král a měl tři syny. Oba starší pořád jenom se budali^X po světě a utráceli peníze. A když jim zlatáky vyskákaly, vraceli se domů, aby znova peněz nabrali a mohli se toulat a utrácet dál. Nejmladší synek do světa tuze nebyl a nejraději seděl doma u maminky a hrál si s psíky a kočičkami. Jednou, když všeci tři bratři byli doma, dal si je král zavolat a povídá jim: *Jsem už starý a rad bych odešel na výměnek. Jděte do světa hledat zlatého jelínka a který z vás jej najde a přivede, bude králem.*

Princové nemeškali, hned se připravili a vydali se na cestu. Přišli k velikému lesu a tam se zastavili. Domluvili se, že za rok a den se na tomto místě zase sejdou. Potom se rozešli: jeden šel na pravo, druhý na levo, a nejmladší přímo dál.

Za rok a den se všichni tři bratři na tom samém místě na kraji velikého lesa skutečně zase sešli. Oba starší s nepořízenou, ale nejmladší – se zlatým jelínkem. Starší bratry popadla ukrutná zlost a nejmladšího bratra zabili a zahrabali do listí. Potom zlatého jelínka uchvátili a vlekli domů. Cestou se domluvili, že se vylhou, jak se bratr schválně od nich odloučil, a nejspíš že jej vlci sežrali – a potom že se o království podělí.

Král s královnou byli celí nešťastní, když takovou smutnou zprávu slyšeli, ale přece jen pořád ještě doufali a čekali, že se jejich nebohý synáček zase jednou vrátí.

Na hrobě zabitého vyrostl pěkný, přímý lískový proutek. A tu se stalo, že jednou při kraji velikého lesa, blízko princova hrobu, pasáček pásł stádo oveček. Shlédl ten pěkný, přímý lískový proutek a uříznul jej, aby si udělal pišťalku. Ze zbylého stonku uříznutého prutu vzlétla bílá holubička a vynesla se k nebi.

*Pasáček zrobil pišťalku a pokusil se na ni zapískat, ale tuze se dolekal, když pišťalka místo aby pískala, zpívala tuze podivnou, smutnou písničku: *Nepískej, pasáčku, nepískej, srdečka mého nestískej, moji bratři mne zabili a do listí zahrabali – skrze zlatého jelínka... Pasáček neměl už žádného stání, sehnal ovečky a hnal domů.*^{XX}*

*Král s královnou seděli právě na pavlači, když pasáček^{XXX} hnal okolo. Pískal a když král s královnou zaslechli tak divnou písničku, zavolali pasáčka, aby zapískal na pavlači. Pískal tedy a král s královnou ustrnuli nad tím ,co slyšeli. Zapískal král a zapískala také královna, a oběma zpívala pišťalka ~~písničku~~ stejnou smutnou písničku: *Nepískej, tatíčku, nepískej, (Nepískej, matičko, nepískej, srdečka mého nestískej, mají bratři mne zabili a do listí zahrabali – skrze zlatého jelínka.**

*Král s královnou se zděsili. Zavolali hned oba prince, a ti musili, jeden po druhém také na pišťalku zapískat. A ta jim zpívala takovou: *Nepískej, bratříčku, nepískej, srdečka mého nestískej, vy jste mne v lese zabili a do listí zahrabali skrze zlatého jelínka... Tak tedy pišťalka oba bratry prozradila. Král je na tom místě vyhnal a pasáčka udělal králem.**

^X *budat se znamená zbůhdarma se toulat; babička říkala někdy také „blônkat“ nebo „blôncat se, t.j. polské błokat się*

^{XX} *hnal domů (stádo ovšem); užívá se lidově často bez předmětu.*

^{xxx} okolo místo kolem; slůvko kolem se lidově říkalo zřídka kdy, leda ve rčení „kolem dokola málo, nic.

Dále Tutsch uvádí, kde získal text této pohádky. *Tuto pohádku mi moje babička často vykládávala když jsem ještě byl chlapcem, a moc se mi líbila. Jenom že bych ještě byl rád zvěděl, co se stalo se starým králem a královnou, s oběma princí, co se zlatým jelínkem a s píšťalkou, co s pasáčkem králem.*

A babička dodala: „Copak bě se s něma mělo stat? Král s královnó hómřelé, po princích jako bě se běla zem slehla, a nebělo jôž vo nich sléchô dýchô, pichčalka zaschla a pasáček král, ten jeslê nehomřel, tak jechče žêje, a co bělo ze zlatém jelínkem, to tě napravdô nepovím.“

Tutsch připojuje krátký a stručný životopis jeho babičky Terezie. *Pohádku tuto podávám obsahově věrně. – Moje babička Terezie Zachanová pocházela z rodu Zachanů v Bezděčí, kde se r. 1825 narodila. Provдалa se za mého dědečka do sousední vesničky Unerázky v okrese mor. třebovskem. V rodině Zachanů udržuje se tradice o polském původu, a jméno tomu také nasvědčuje. Snad se tu usadil některý vojn ruské armády Suvorovy, jejíž oddily naším krajem r. 1799 a 1800 pochodovaly. –*

Dále přidává Tutsch informace o dalších variantách této pohádky. *Podobnou verzi a podobné verše má K. J. Erben v pohádce „Píšťalka“¹⁰⁹: „Hrej, pastýři, hrej! Bůh mi pomáhej! Starší sestra mne zabila, mladší sestra mne bránila; hrej pastýři, hrej, Bůh ti pomáhej!“ –*

А. Н. Афанасьев¹¹⁰ ve sbírce „Русская детская сказка“¹¹¹ „Пише, Пастухо, легче игрой! Сердце больного не разтравляй! Меня сестрица сгубила, нож в мое сердце козила ...“¹¹² – rak

Бор. Пильняк¹¹³ v knížce „Голый год“¹¹⁴ sice jen pohádku naznačuje, ale verše uvádí: ... „Бений дедко разквзываети баурамтар сказку о паливном яблочке: Играй,

¹⁰⁹ ERBEN, Karel Jaromír: Píšťalka. In: *Vybrané báje a pověsti národní jiných větví slovanských*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1953. s. 274-276.

¹¹⁰ Alexandr Nikolajevič Afanasjev.

¹¹¹ AFANASJEV, Alexandr Nikolajevič: *Ruské lidové pohádky*. Praha: Odeon, 1984.

¹¹² Volný překlad: Písej, pastýři, jednoduše hraj! Netrav srdce nemocného! Moje sestra mě zničila, zabolala mi nůž do srdce.

¹¹³ Boris Pilnyak.

¹¹⁴ PILNYAK, Boris Andrejevič: *Nahý rok*. Praha: Odeon, 1990.

*играй, дудочка! Потешу свет батюшку, годимую матушку. Мана бедную губишии в темном лесу убили за серебрянска блудечко за наливное ядлочко.*¹¹⁵

V samotném závěru psaného textu uvádí Tutsch nápěv veršů a poznámky s vysvětlivkami, které jsou vyznačeny v textu pohádky.

Ne-pís-kej, pa-sáč-ku, ne-pís-kej, sr-děč-ka mé-ho nes-tís-kej! Mo-ji brat-
ři mne za-bi-li a do lis-tí za-hra-ba-li skr-ze zla-té-ho je-lín-ka.

6.2 Pověst z Biskupic

6.2.1 Poklad nad Biskupicemi

Jisté babce v Biskupicích se zjevila ve snu bílá paní a kazala jí, aby v noci šla na Hradisko.^X Bude ji tam čekat černý pes a ten ji zavede k velikému pařezu. Tam má kopat: najde poklad. Babka šla, ale pro jistotu vzala sebou několik jiných lidí. Černého psa však nikde nebylo, a tak se vrátili s nepořízenou.

V noci nato zjevila se babce bílá paní zase a kázala jí, aby šla sama. Černý pes že bude výt, nesmí ho však hladit ani co k žraní hodit, jenom bít. Šla tedy babka sama, ale když se jí na hradisku skutečně zjevil černý pes a začal výt, dostala strach a utekla domů.

Neměla pokoje a šla se poradit s panem farářem. Ten celou příhodu vyprávěl knížeti. Kníže pak poslal na Hradisko hajného s nádeníky, aby kopali. Vykopali leda dvouh střepů a rezavého železa.

^X na starý zámek

Zápis je dobře čitelný. Zdroj neznámý.

6.3 Pověst z Borové

6.3.1 Světýlka u Borové

Byla jednou veliká vojna. U Borové leželo vojsko táborem. Nějaký voják zle se provinil a za trest a na výstrahu byl na borovici oběšen. Ona borovice podnes v Borové u

¹¹⁵ Velmi špatně čitelné.

silnice stojí a na ní visí obrázek. O půlnoci poskakovalo tu dříve světýlko, nešťastná to prý dušička oběšence.

Zápis je dobře čitelný. Obsahuje jednu vsuvku. Zdroj není známý.

6.4 Pověst z Cetkovic

6.4.1.a Pověst bez uvedení názvu

Žala kdesi v lukách trávu. Kosou síci bylo tam těžko: takové doly a díry nějaké tam byly. Žne tedy žne a tu se z jedné té jámy vyhrabe ženka, taková divná nějaká, plachá, strká tetce nesměle pometlo do ruky a ukazuje, jako aby jí v té jámě trochu zametla.

„Proč by ne,“ povídá tetka a da se do zamětání. A když jámu pěkně vymetla, nastrkala jí divoženka toho smetí do klína, co vlezlo, jako za práci. Tetka soudí „lepší něco, nežli nic“, uváže si uzel a nese smetí v klíně domů, aspoň hnoje přibude A jak to nadělení na hnůj sype, padají dukáty z klína. Tetka do nejdelsí smrti divoženky žehnala.

Zápis je dobře čitelný. Obsahuje jednu vsuvku. Zdroj není známý. Další varianta je uvedena v kapitole 6.4.1.b.

6.4.1.b Pověst bez uvedení názvu

Na Cetkovských lukách jsou velké díry. Jednou žala nějaká žena z Cetkovic trávu blízko těch děr a spadl jí tam brousek. Vlezla do jámy, ale tu se jí ukázala jakási žínka a prosila ji, aby v té jámě zametla. Žena tak učinila a žínka ji nabrala do klína toho smetí, aby je vynesla ven. Když žena vylezla z jámy, měla klín plný zlata.

Zápis je dobře čitelný. Obsahuje jedno opravené slovo a jednu vsuvku. Zdroj není známý.

6.4.2 Pověst bez uvedení názvu

Na starém Cetkovském krchově je místo, na kterém nic neroste. Tančívají prý tam divoženky.

Zápis je dobře čitelný. Zdroj není známý.

6.5 Pověst z Chlumu

6.5.1 Chlumská kovárna

V jedné kovárně v noci vždycky strašivalo. Kladiva samy bouchaly a kovářské nářadí. Kovář se tam bál jít a Kovárna byla od té doby prázdná. Kovář prohlásil, že kdo vypátrá to strašidlo dostane velkou odměnu. Nedávno vypátraly kdo to straší. Byl to jeho bratranec, který chtěl tu kovárnu dostat.

Zápis je dobře čitelný. Obsahuje přeškrtnaná slova. Zdroj není známý.

6.6 Pověsti z Jaroměřic

6.6.1.a Beštérenec

B., zlý majitel zámku jarom. trápil lidi. Zastihl ženu s nemluvnětem na poli a chtěl je bit. Potichu si pomyslila kdyby chtěl hlavu srazit. Spadl s koně a srazil si hlavu. Se sraženou hlavou na talířku v rukou strašil pak po chodbách. Když do síně postavili svatou sošku, přestalo strašit.

Zápis je dobře čitelný. Obsahuje zkratky a jednu vsuvku. Tutsch zapsal podle učně Valenty z Jaroměřic 2. dubna 1920. Další varianta je uvedena v kapitole 6.6.1.b. Pověst byla vydána ve sbírce *Pohádky z Jevíčka a okolí* pod názvem Beštérenec.¹¹⁶

6.6.1.b Pověst bez uvedení názvu

Kdysi prý v Jaroměřickém zámku sídlil zlý rytíř. Když vyšel ze zámku všechno se před ním třásl. Jednou žena kojila dítě a shlédla ho. Hned si pomyslila, že jí i dítě bude bit. Celá ustrašená zvolala: „Kdybis jsi chtěl vaz si zlámat. Sotva, že slova tato vyřkla rytíř spadl s koně a také vaz si zlámal. Potom chodíval strašit. Lidé mezi sebou si vyprávěly, že to zlý duchové každé noci nesou na krkonošské hory.

Zápis je špatně čitelný. Obsahuje přeškrtnaná slova a vsuvky. Zdroj není známý.

6.6.2 Pověst bez uvedení názvu

V Jaroměřicích panoval zlý rytíř. Uloupil prý princeznu a chtěl, aby se stala jeho ženou. Ona ho však nechtěla proto když spala, uťal ji hlavu. Když pak zemřel musil chodit strašit. Když prý bylo dvanáct hodin sliseli lidé (dul) dopad po schodech. To prý on musel

¹¹⁶ WORLOVÁ, Julie – MACKERLE, Jaroslav: *Pohádky z Jevíčka a okolí*. Jevíčko: HVK Jevíčko, 2004. s. 9-10.

běhat a nosil prý lidskou hlavu pod paždí. Kdosi rytířovi poradil, aby prý dali na chodbu sochu sv. Jana Nepom. Když ji tam zavěsili více prý se strašidlo neukázalo.

Zápis je špatně čitelný. Obsahuje gramatické chyby a zkratky. Zdroj není známý.

6.6.3 Pověst bez uvedení názvu

V Podhájském mlýně žil vdovec mlynář se třemi dcerami. Byl masopust a ~~ve mlýně chystali se na ples.~~ mlýnářovy dcerky chystaly se na ples. Jedna měla však zůstat, aby hlídala dům. Žádné se ale dobrov nechtělo. Rozhodl tedy otec mlynář, aby si šly umýt hlavy, a která bude vlasy nejpozději míti usušeny, ta ať zůstane a hlídá. ~~Obě stars~~ Dívčata vyprala si hlavy.

Obě starší šla po poklidu, mladší, Mařena, sedla však k peci a mysila, že u peci vlasy vysuší se jí douší. Když však ~~přišly obě~~ obě starší se vrátily, mely ~~vlasy~~ hlavu suché, vlasy, však mladší

Zápis je špatně čitelný. Obsahuje přeškrtnaná slova. Pověst není dopsána. Zdroj není známý.

6.6.4 Pověst bez uvedení názvu

V Kadrmanově pod Kalvárií u Jaroměřic hrají čerti kuželky.

Zápis je dobře čitelný. Zdroj není známý.

6.6.5 Pověst bez uvedení názvu

Jaroměřickou Kalvarii znají snad po celé Moravě. Odevšad přicházívali sem na pout.

Když dávní naši předkové ještě byli pohany, také se tu scházivali, aby svým bůžkům se klaněli. A když později s učením kristovým bůžky své opustili, strach z jejich pomsty je přece neopustil. Věřili ještě dlouho, že se z nich stali duchové zlí, čerti. A na kopečku, nynější Kalvarii, ti zlí duchové měli své sídlo „čertův hrádek.“ Prováděli tu své d'ábelské rejdy, strašivali bojácny lid, naschvál ledacos mu vyváděli, a ve zmole pod kopcem „Kadrmaně“ pro vyrazení i v kuželky hrávali.

Stalo se jednou, že nějaký šelma soused z Jaroměřic, pro strach neměl uděláno, do zmole nasypal cosi hodně nekalého, aby čerty podráždil. Smíchy div nepraskl samou radostí, co že to čertům vyvedl. No, přijda domů, smích ho zašel. Takový pořádek neviděl

jaktěživ. Babylon hotový! Koně v kravárně, krávy v konírně, kus dobytka hlavou sem, druhý tam, drůbež v jízbě, kohout na hrabičkách se džbány a talíři; a na truhle v sousedově sváteční šep beranici kvočna i s kuřaty. Sám rarach do němé tváře vlezl. A na sýpce rámus. Obilí samo se přehazuje, jedno do druhého se míchá. Bůh pomoz!

Kmotr lomí rukama a už běží. Do Kadrmany běží a co nasypal, vyhrabuje. Přijde domů: doma zase vše ve starém pořádku.

Strhla-li se bouřka, do Kadrmany hrom bil nejvíce. Ale čerty nevypral. Postavili na kopci kříž. To pomohlo. Čerti pláchli.

Zbožní baróni Šubiřové, páni na Jaroměřicích, postavili na začátku 18. století na kopci kostelíček podle vzoru jeruzalémského. Kopec dostal jméno Kalvarie, a Kalvarie se stala místem poutnickým. Nádvoří před kostelíkem je „Gethsemanovou zahradou“ potom jaroměřický „Cedronem“. Jméno „Čertův hrádek“ zaniklo, avšak domkům pod Kalvarií dvoum, na Hradčanech se říká. Jenom zmola Kadrmana podržela své staré jméno podnes.

Zápis je dobře čitelný. Obsahuje přeškrtnaná slova a vsuvky. Obsahuje gramatické chyby. Zdroj není známý. Pověst byla vydána ve sbírce *Pohádky z Jevíčka a okolí*.¹¹⁷

6.7 Pověsti z Jevíčka

6.7.1.a Legenda o Pánu Ježíši

Kolik kdy dní pobyl Pán Ježíš ve svém městě Jeruzalémě, tolik svátků, čítal si vždy dobrý, chudý jeho židovský lid; tolik však také nocí nespali jeho zlí nepřátelé, pyšní kněží. To proto, že rozséval lásku a snímal strach. Po ničem netoužili zlostníci tak, jako zmocniti se ho samotna a navždy se ho zbaviti. Ale kde se ukázal, tam se hrnul lid, a lidu se báli.

Až jednou se jim podařilo vyslíditi, kde bývá na noc. Ráno, skoro, ještě za tmy; chtěli si ~~zde~~ na něho počíhati a lapiti ho, až vyjde sám. A aby poznali dům, postavili před něj máj. Však přes noc stal se div: před kdekterým domem vyrostl máj. Tak i tentokráte Pán Ježíš kněžím unikl. Nepřišla dosud jeho hodina.

Zápis je dobře čitelný. Obsahuje přeškrtnutá slova. Zdroj neznámý. Další varianta je uvedena v kapitole 6.7.1.b.

¹¹⁷ WORLOVÁ, Julie – MACKERLE, Jaroslav: *Pohádky z Jevíčka a okolí*. Jevíčko: HVK Jevíčko, 2004. s. 53-54.

6.7.1.b Legenda

Židé chtěli Krista Pána chytit. Vyslídili, do kterého domu se odebral na noc. Ráno chtěli u toho domu na něho číhat a aby ten dům hned poznali, postavili před něj máj. Když však ráno vstali, byly maje před každým domem. a tak Kristus Pán unikl.

Zápis je dobře čitelný. Zdroj není známý. Zápis textu je v práci přiložen jako Příloha č. 11.

6.7.2 Pověst bez uvedení názvu

Z Jaroměřic na Šubířov jde se lesem Loupežníkem. Cesta tudy je starodávná obchodní cesta z Olomouce k Jevíčku a odtud přes Svitavy do Čech.

V lese tomto, v doupěti nějakém podzemním, uhnízdil se před pradávnými časy loupežník Franta. Franta pouštěl strach a hrůzu do celého kraje: kupce za obchodem cestující o zboží olupoval, pokojné chodce a posly přepadával a namnoze i život jim zhášel. Měť on na lapání cestujících povedené zařízení: Zrovna jako by to pavouku křížákovi byl odkoukal temata si nalíčil: Napial on si přes cestu drát, až do svého brlohu jej vedl a to na konec jeho přivěsil zvonek. Zavadil-li chodec o drát, zazvonil zvonek, Franta se vyřítíl a nebohý pak člověk! Takový zbojník byl Franta!

Počali se tedy cestující cestě této vyhýbati a volili si jiné, delší, za to však bezpečnější. Z toho měšťanům jevickým vzešla nemalá škoda a purkmistr i konšel dlouho se radili a marně se pokoušeli učiniti nekalému Frantově řemeslu konec. Franta se však nedal. Až přece konečně!

Měť dívku. Musila mu vésti domácnost a když se mu v řemesle počalo nedařiti, poněvadž se obchodníci brali jinudy a nebylo tedy koho o zboží olupovati, posílal ji do Jevíčka potravin nakupovati, sám z lesa se neodvažoval. Ráda by se mu byla nebohá ženská uprchla, bála se však přespříliš jeho surových hrozeb, že by ji našel všude a vždy a pak prý běda jí!

Tož jinak si to smyslila. Když opět jednou v městě nakoupila, přímo šla k magistrátu, pověděla, co je zač, a že pánům poví, jak na Frantu, aniž by co tušil a aniž by mohl prchnouti. Lesem bude trousiti mouku a k polednám ať po té stopě jedou: přijdou přímo k lupičově brlohu. Tenkráte Franta po obědě vyspává. Děrou, která kouř odvádí z pelechu, ať spustí lano a ať kopa silných chlapů je drží. A až vzkřikne vzhůru! – ať zatáhnou, co sil stačí.

Franta sedí na špalku, hlavu ma ke stěně zvrácenu a chrupe až mílo. Tu děrou komínovou leze provaz, níž a níž. Milá děvečka s Franty oči nespouští a rychle dělá smyčku... ~~Hadí smyčkou~~, vzkřikne vzhůru! – trhne sebou prudce provaz, zadrhne se smyčka, Frantovi přes hlavu hozená, a Franta jen tak nohama ve vzduchu třepe.

Takový byl smutný konec Frantova neřádného řádění a života. A celému kraji jevického i městu se ulevilo.

Zápis je dobře čitelný. Obsahuje přeškrtnutá slova a vsuvky. Obsahuje gramatické chyby. Zdroj není známý.

6.7.3 Pověst bez uvedení názvu

Šel Pán Ježíš stezkou po stráni z lesu a potkal řádek děvčat. Děvčata šla z jahod. Nesla jich plné hrnky a džbánky s hrdly šátkem ovázanými. Nedalo Pánu Ježíši s děvčaty nepromluvit, tož začal vlídně: „Copak to nesete, panenky?“ A děvčátka, aby snad nemusela rozvazovat a dávat, uhnula stranou a nevrle na to: „A co bychom nesly, nic nenesem!“ Pán Ježíš se usmál: „No, toho se málo najíte.“ Od té doby jahody nesytí.

Připojeny verše: *Jahodáři jdou, jahody nesou. Hrnky se jim rozvázaly, jahody se vysypaly, prázdní domů jdou.*

Zápis je dobře čitelný. Zdroj není známý. Pověst je zapsána ve sbírce *Pohádky z okolí a Jevíčka*.¹¹⁸

6.8 Pověsti z Městečka Trnávky

6.8.1 Bohdalovské hody

Bohdalovští slavili hody od jakživa třetí neděli měsíce října. Když ale císař Josef II. vydal patent, aby hody držány byly všude zajednou v druhou neděli, Bohdalovští proti tomu ~~nicěe~~ neměli, ba, byli rádi, že hody budou dříve, a k tomu císařské.

Rychtář už si dal šít nové koženice, aby hody nějak zvlášť a důstojně oslavil. To se ~~ale~~ však nestalo! Bud' byl mistr krejčí nějak zapomenutý, anebo byl šelma: koženic nedodělal. Rychtář se zlobil, ale že ve starých koženicích paráditi se nemohl, už pro hanbu lidskou ne, odložil zase hody na neděli příští. A při tom zůstalo.

¹¹⁸ WORLOVÁ, Julie – MACKERLE, Jaroslav: *Pohádky z Jevíčka a okolí*. Jevíčko: HVK Jevíčko, 2004. s. 44.

Zápis je dobře čitelný. Obsahuje přeškrtnutá slova. Zdroj není známý.

6.8.2 Pověst bez uvedení názvu

Když jednou nepřítel obléhal Cimburk a páni mysleli, že se neubrání, dali koňům obráceně přikovat podkovy a tajnou chodbou prchali. Jen jedna panna zůstala v hradě a také potom tou chodbou prchla, ale zůstala v Radkově. Poklady, které vzala sebou, darovala Trnavskému kostelu.

Zápis je dobře čitelný. Zdroj není známý.

6.9 Pověst ze Šebetova

6.9.1 Pověst bez uvedení názvu

Na světýlka se nemá pískat, ale když jednou pozdě večer jeli formani s uhlím do Šebetova, ukázala se jim na opat. lukách světýlka a jeden forman na ně zahvídil. Světýlka se na něj zhrkla tloukla ho celou cestou až do Šebetova. Byl na polo mrtvý.

Zápis je dobře čitelný. Zdroj není známý.

6.10 Pověst ze Šubířova

6.10.1 Slaměná bouře

Na cestě od Šubířova ke Skřípovu byla tůň, o které šla také pověst, že nemá dna. Jednou v ní zmizela fůra obilí i s povalem. Dnes je tůň zaházena, ale půda se na ní prohýbá.

Zápis je dobře čitelný. Zdroj není známý.

6.11 Pověsti z Uhřic

6.11.1.a O hastrmanu

Lukam pod Uhřicemi ~~Pod Uhřicemi na lukách říkají se jezera.~~ Před dávnými časy byl tam prý velikánský rybník. Na hrází rybníka ~~sedával často~~ vysedával hastrman ~~a na kolemjdoucíeh~~ Kdo šel okolo velký vydíral poplatek. Kdo nemohl zaplatiti, toho stáhl do vody a tak dlouho jej trápil, dokud jej domácí nevykoupili.

Zápis je špatně čitelný. Obsahuje přeškrtnaná slova, vsuvky. Zdroj není známý. Další varianty jsou uvedeny v kapitolách 6.11.1.b a 6.11.1.c.

6.11.1.b Pověst bez uvedení názvu

Pod Uhřicemi na lukách říkají „u jezera“. Před dávnými časy bylo tam prý jezero nebo snad aspoň velký rybník. Na břehu jezera vyhříval se hastrman a na kolemjdoucích velký vydíral poplatek. Kdo nemohl zaplatit toho stáhl do vody a tomu jej tak, dlouho trápil, dokud jej příbuzní domácí, nevykoupili.

Zápis je dobře čitelný. Obsahuje přeškrtnaná slova. Zdroj není známý.

6.11.1.c Pověst bez uvedení názvu

Lukám pod Uhřicemi říkají „Na jezeře“. Byl tam kdysi veliký rybník a na hrází toho rybníka vasedával hastrman. Číhal na lidi. A kdo se mu dostal do drápů, toho stáhl do hlubiny, leda že měl dost peněz při sobě a mohl se jimi vykoupiti. Koho ani příbuzní nebo přátelé nevykoupili, když jim hastrman vzkázal, toho umořil.

Zápis je dobře čitelný. Zdroj není známý.

6.11.2.a Pověst bez uvedení názvu

V Uhřicích žil kmotr a ten když za onoho času jednou se vypravil do města, stalo se vždycky, že mu pak musil Pánbiček na zpáteční cestu rozsvěcovat hvězdičky a ba i někdy měsíček.

A tak zase jednou cupkal, cupkal domů. Takový vlašňoučkový večer byl, hodně pozdní večer. Měsíček, dobrák, nasmíval se na celé kolo, hvězdičky, mršky, tak nějak šibalsky mrkaly očkem a kmotrovi bylo tak miloučkou, slad'oučko – a najednou chychychy! chahchacha! – se strejdou se zatočil svět, letí, lítá jako na provázku roztočená kulička, cosi bíloučkého, lehoučkého se kolem něho míhá: divoženky. Popadly vám ho a jak s ním rejdí tak s ním rejdí. A chychychy chychychy zní mu v uších jako zvonky.

Najednou bac! a milý kmotr – staré nohy mu klesly, dech mu došel – jak široký tak dlouhý leží na trávničku. A divoženky huš! rozprchly j se, jako by do nich střelil. A než se kmotr probral, divoženky už zase byly tu a cpaly mu do kapes, kde kam, smetí, listí suché – a pořád samé chychychy! chachacha! – a najednou, jako když bublina splaskne, tamty byly.

Kmotr se probírá, vstává, narovná se, je celý jako by polámaný, potlučený. Ohlíží se, ohlíží, kam že se to jen dostal: no do žlibku zrovna pod dědinou. Milý kmotr se zlobí, moc se zlobí milý kmotr. Ty si ho podaly, sloty! A to by tak ještě potřeboval: domů pro smích suché listí vláčet! Fik! fik! s tím smetím ven! Tak. O to on se kohosi prosí.

Spal doma celou noc jako zabítý. Kde už bylo slunka, když z peří vylezl. Zíváť, zíváť, nohavice pomalounku navléká a najednou cink cosi o zem. Podívá se: dukát. Zobracel kde kterou kapsu, nohavicemi třepal, kabátem třepal, víc nevytřepal. Běží do žlibka. Žlibek uhrabaný, vymetený. Strejda se zlobil, moc se zlobil, no, nezbylo, než zlobit se leda, na sebe. Do města chodit už se mu jaksi oduchtělo a tak se s divoženkami více nesešel.

Zápis je dobře čitelný. Obsahuje opravená písmena. Zdroj není známý. Další varianta pověsti je uvedena v kapitole 6.11.2.b.

6.11.2.b Pověst bez uvedení názvu

Ve „žlibku“ v křoví blízko Uhřic jsou prý divoženky. Když jednou pozdě v noci nějaký uhříský soused se ubíral shrblý se divoženky na něj a musil s nimi tančit. Když už nemohl sebou ani hnout, nacpaly mu plné kapsy suchým listím a pustily jej. Soused rozmrzely listí vyházal, ale když ráno vstal našel v kapsy zlatý peníz. Vrátil se tedy na místo, kde listí vyházal, ale místo to bylo čistě vyhrabáno.

Zápis je dobře čitelný. Obsahuje gramatické chyby. Zdroj není známý.

6.11.3 Divoženky

Má babička mě vykládala když chodila do školy do Cetkovic, že vždycky když šly ze školy tak tam pásával u silnice 94letý dědoušek jmenoval se starý Juřina z Uhřic, pásával tam konička a vždycky ho prosívaly aby jim vykládal o divoženkách a on jim řekl: tak děti sedněte. Ale musíte mě a každému dat křesťanské pozdravem a ony mu slíbily, že budou hodni jen aby jim povídal.

Tak jednou jsem pásal koně na lukách a bylo to v noci. Najednou se mě zatoulal kůň a já jsem si přitom zdříml a co tak toho koně hledal tak zatoulal jsem až najedno bařisko a tam jsem viděl 12 divoženek tanči tam a přitom zpívaly. Hopsa Janku proti stínu a já také proti svimu a jak mě spatřily hned mě popadly a semnou tančily jedna mě pustila a druhá mě popadla. Caplovaly se mnou až by mě byly strhaly. A já jsem se přece vzmužil a jednu jsem vlekl dobré půl hodiny k nám domů do toho pod paží jsem ji vlekl a chtěl jsem si na ni posvítit a jak jsem začal křesadlem křesati na hupku tak jsem nemohl rožit a tak jsem zaklel, že nemohu rožit a ona se mě vymkla a utekla až ze mě strach a hrůza šla. A když jim to dopověděl tak jim řekl: Tenkrát jsem byla ještě chlapik silný!

Nějaký pacholek oral u žlibka. Přišla za ním děvečka přinesla mu veliký koláč. On si sedl na pluh a jedl ten koláč najednou vyskočila ze žlibka divoženka a volala: Aj ty

Jančisko dej mě toho koláčiska! A on ji dal a co nesnědl zavinul si to kabátu a položil na mez a když odjížděl z pole měl tam koláč celý!

Když chodil můj pradědeček z Uhřic do Cetkovic tak přišel mezi mosty říkávalo se, že jsou tam hastrmani tak tam spatřil od stromu ke stromu uvázaný provaz a na něm rozmanité pentličky uvázané on myslel, že to tam děti když šly ze školy pověsily sáhl na to a ono se to hned ztratilo. Strachem už v noci nešel do Uhřic. a to bylo roku 1856.

Když mé mamince bylo 11 roků pásala jednou z kamarádkou u jednoho lesa ve dne krávy a ohlédla se k lesu a vyběhlo tam asi 8 družiček z lesa a také tancovaly na takovém trávníčku. Kamarádka je neviděla ale maminka je viděla a povidala kamarádce. Mařko podívej se k lesu co tam je a maminka se zanimi rozutíkala a ony se ztratily do lesa. a podnes si to nenechá vymluvit a pořád říká, že je viděla a ta kamarádka, že je neviděla.

Zápis je dobře čitelný. Obsahuje gramatické chyby, chybí interpunkce. Zdroj není známý.

6.12 Pověsti z Unerázky

6.12.1 O hrdličce

Panenka Maria kolíbala malého Ježíška. Bylo ji však na okamžik odběhnouti. Uvázala tedy hrdličce tkaničku kolem krku, připevnila ji ku kolebce, a hrdlička měla za ni táhat a kolébat. Hrdlička se ale vysmekla a uletěla. Za trest nosí všechny hrdličky černý proužek kolem krku.

Zápis je dobře čitelný. Zdroj není známý. Zápis pověsti je v práci přiložen jako Příloha č. 11.

6.12.2.a Ohnivý muž

Klapal, klapal, doklapával plechtinecký mlýnek. To domílala svou trošku žita chudák vdova z Unerázky. Přišla na řadu pozdě, poslední. Půlnoc minula, když mlýn ztichl. Vdova nabrala mouku do míška, odsypala mýta, míšek zadržla pevně provázkem, smetla hrstku strub do šátku, rozsívkou uvázala měch na záda, dala s Pánem Bohem a dobrou noc a šla. Nadarmo jí mluvili, aby zůstala na noc, že tma je na krájení a cesta po dešti všelijaká. Ale doma čekaly děti.

Shrbená hrabala se vydranou „kamennou cestou“ vzhůru. Prstu před očima neviděla. Do tmy hmatala, aby nahmatala sloupek, kde cesta k Unerázce odbíhá, ale

nenahmatala. Tu jako na zavalanou kdosi se světlem, jako s hrubou lucernou – myslila – jí přichází naproti. Volá: „Posviťte, pěkně vás prosím, aspoň cestu najít!“ Světlo se blíží, a čím rychleji se blíží, tím více roste jako bečka se valí, přes kameny skáče – ohnivý muž.

Jak se chuderka dostala domů, nikomu nevěděla povědět. Těla necítila, krev jí stydla v žilách, hlava jí hořela, neviděla, neslyšela, nemyslila, jenom běžela a běžela a ohnivý muž v patách za ní. Doběhla. Vrazila do dvírek, zašeptla „Panbu zaplat’“, zaslechla ještě, jak ohnivý muž děkuje, že na ta slova dlouho už čeká, že je vysvobozen, a omdlela. Děti nespaly. Vyběhly a viděly maminku ležet na prahu. „Mami, maminko dobrá naše,“ volaly a maminku probudily.

Zápis je dobře čitelný. Zdroj není známý. Další varianta pověsti jsou uvedeny v kapitole 6.12.2.b. Tento text pověsti byl vydán ve sbírce *Pověsti z Jevíčka a okolí* pod názvem *Ohnivý muž*.¹¹⁹

6.12.2.b Ohnivý muž

Jednou chudá nějaká chudička podruhyň z Unerázky u Trnávky mlela v Plechtinském mlýně svou měřičku žita. Bylo už hodně pozdě v noci, když domlela a na cestu domů se chystala. ~~Venku byla tma, že by ji byl krájet nemohl~~ Ve mlýně mlačku přemlouvali, aby ~~u nich~~ zůstala na noc, že tak nic nezmešká, neboť venku byla tma, že by ji byl krájet nemohl. Nedala si ale ři zdržeti a šla.

Jakžtakž hrabala se úzkou kamenitou cestou vzhůru. Sotva že nahmatala dřevěný sloupek, u něhož odbočuje cesta napravo k Unerázce, tak byla tma. Tu pojednou spatřila výš v kamenné cestě jasně ozářenou postavu, která jakoby na někoho čekala. Myslila, že je to někdo s lucernou a zavolala: „Pojďte mně trošku na tu cestu posvítit! Pěkně vás prosím!“ Jasná postava rychle se blížila, a nebohá mlečka div že hrůzou neomdlela: stál před ní ohnivý muž. Nějak smutně ale přece laskavě kynul postrašené ženě, aby šla za ním. Tu se ubohá přece trochu vzpamatovala, pokřížovala se a šla. Celou cestou pak se vroucně modlila. Ohnivý muž ji pěkně zavedl do Unerázky až k jejímu domku.

Milá žena byla ráda, že už je doma, a ještě raději, že se jí nic zlého nestalo a pěkně ohnivému muži děkovala: „Pánbůh vám to zaplat’ nastokrát!“ „Na ta slova dlouho,

¹¹⁹ WORLOVÁ, Julie – MACKERLE, Jaroslav: *Pohádky z Jevíčka a okolí*. Jevíčko: HVK Jevíčko, 2004. s. 47-48.

dlouho jsem čekal. Jsem vysvobozen. Pánbůh nám požehnej!“ radostným hlasem odpověděl ohnivý muž a zmizel.

Zápis je dobře čitelný. Obsahuje přeškrtnaná slova a vsuvky. Zdroj není známý.

6.12.3 Pověst bez uvedení názvu

Stará vrána vyvedla svá mlád'ata a rozsadila je kolem rodného hnízda po haluzích staré borovice. Vypravovala je do světa a učila je, koho se bát a do koho se dat. „A člověka když shlédnete, jak pro kámenek zemi se shýbá, uleťte!“ moudře radila. „A má-li už kamen v kapse?“ ozvalo se jedno z černých děcek. Po takové stará máma uznala, že dále poučovati by bylo více než zbytečno. Ne nadarmo se říká: chytrý jak mladá vrána.

Zápis je dobře čitelný. Zdroj není známý. Tato pověst byla vydána ve sbírce *Pohádky z Jevíčka a okolí*.¹²⁰ Podle této sbírky vyprávěla tuto pověst Tutschovi jeho maminka.

6.13 Pověsti z Velkých Opatovic

6.13.1 O strašidlu

Není tomu dlouho co jsem se dozvěděla, že ve Velkých Opatovicích strašilo. V jednom statku byla sama selka doma. Najednou na půdě jako kdyby kočáry jezdily a bedny padaly, zdi ~~pro~~ bouraly. Selka se velice lekla. Šla pro svého bratra aby se s ní šel podívat na půdu, že tam straší. Když přišly na půdu vše prohledaly, ale nebylo a památky. Když přišel sedlák domů selka mu to vyprávěla. od té doby jsem již takového nic neslyšela.

Zápis je dobře čitelný. Chybí interpunkce. Zdroj není známý.

6.13.2.a Poklad na Hradisku

Na Hradisku u Opatovic viděti podnes mezi sesypaným kamením velikánské díry, a lid vypravuje, že jsou v nich ohromné poklady. Kdysi se vypravili 3 muži z Opatovic motykami ozbrojeni na Hradisko ty poklady hledat. Dva vnikli hluboko do děr, a když tam počali kopati, sesulo se lehce narovnané kamení a pohřbilo oba odváživce. Třetí, který patrně ze strachu zalkl hodně prachu, tak tak se z suti vyhrabal.

¹²⁰ WORLOVÁ, Julie – MACKERLE, Jaroslav: *Pohádky z Jevíčka a okolí*. Jevíčko: HVK Jevíčko, 2004. s. 43.

Zápis je dobře čitelný. Zdroj není známý. Další varianta pověsti je uvedena v kapitole 6.13.2.b.

6.13.2.b Pověst bez uvedení názvu

Na hradisku u Opatovic viděti podnes mezi sesypaným kamením veliké díry, a lid vypravuje, že jsou v nich veliké poklady. Kdysi se vypravili 3 muži z Opatovic, ~~z nichž jeden, Šunka, ještě žije~~, s motykami na Hradisko hledati ty poklady. Dva vnikli hluboko do děr, a když tam počali kopati, sesulo se lehce narovnané kamení a ~~pohřbilo~~ oba odvážlivce pohřbilo. Třetí, Šunka, ~~kteřý podnes~~ ještě žije zůstal trochu vzadu a tak unikl záhubě. ~~ztěží stejnému osudu~~. Našli se louce jen podkovu a meč.

Zápis je dobře čitelný. Obsahuje přeškrtnaná slova a vsuvky. Zdroj není známý.

6.13.3.a Poklad Opatovický

Kdysi káceli v Opatovicích v nějaké zahradě poblíž nynějšího hasičského skladiště dva muži starou hrušku. Když už dobývali pařez, uhodili na měděný kotel plný peněz. Když tak kopali, aby velký kotel uvolnili, poskakoval kolem jámy podivný kluk a dělaje si s dělníků smích pokřikoval: „Jednom si kopejte, jenom si kopejte!“ Když oni dva muži byli kotel dosti uvolnili a jali se jej ze země vyzdvihovati, probořila se pod nimi najednou země a pohltila je i s pokladem. Kluk se zachechtal a zmizel. Byl to prý strážce pokladu.

Zápis je dobře čitelný. Zdroj není známý. Další varianta je uvedena v kapitole 6.13.3.b.

6.13.3.b Pověst bez uvedení názvu

Kdysi káceli v Opatovicích v nějaké zahradě poblíž nynějšího hasičského skladiště dva muži hrušku. Když dobývali pařez, uhodili ~~pojednou~~ na měděný kotel plný peněz. Když tak kopali aby se velký kotel uvolnili, ~~poskakoval prý~~ hopskal prý kolem jámy neznámý kluk dělal si z nich jenom smích. Pokřikoval: ~~posměšně pokřikoval~~: Jenom si kopejte! Jenom si kopejte! Dělníci ~~kotel uvolnivše~~ chtěli jej vyzdvihnouti. A tu najednou se pod nimi zem probořila ~~zem~~ a pohltila je i s pokladem. Kluk také zmizel, jako duch. ~~byl prý to strážný duch pokladu~~.

Zápis je dobře čitelný. Obsahuje přeškrtnaná slova a vsuvky. Zdroj není známý.

6.13.4 Pověst bez uvedení názvu

U Kapličky na Opatovské křižovatce potkala nějaká žena muže a ptala se ho, kam jde. Privil, že do Uhřic podfouknout a zmizel. Za chvílku v Uhřicích hořelo. Ten muž prý měl koňská kopyta.

Zápis je dobře čitelný. Zdroj není známý.

6.13.5 Statný hoch

Když r. 1866 Rakušané utíkali do Králového Hradce zpět na Moravu, u dvora blízko Opatovic odpočívali. Ale že jim byli Prajzi v patách, přiměli nějakého chlapce k tomu, aby vylezl na vysokých topol a dával pozor a a jim oznámil, kdyby shlédl Prajze. Chlapec vylezl na topol a dával pozor. Za chvílku spozoroval, že se Prajzi už hrnou od Jevíčka. Sotva to našim byl oznámil, spadl se stromu mrtev dolů. Zasáhla ho nepřátelská kulka. Naši ihned byli na nohou a pádili dále. Mrtvolu ubohého hrdiny však pokryli zelenými ratolestmi. U dvora jest kříž a značí místo, kdež pohřbeno mnoho našich i pruských vojnů i mladičké tělo srdnatého hochu.

Zápis je dobře čitelný. Obsahuje gramatické chyby. Zdroj není známý.

6.13.6.a Žižka u Opatovic

Asi půl hodinky od Velkých Opatovic na jih zvedá se příkrý vrch Hradisko, na jehož temeni podnes viděti stopy mocného pravěkého opevnění. O Hradisku vypravují Opatovičtí tuto pověst:

Když Žižka slavné paměti vtrhl na Moravu a k Opatovicím se blížil, utekly se opatovické jeptišky do tvrze na blízkém Hradisku. Marně útočil Žižka na opevněný vrch. Ba, stala se mu při jednom takovém útoku krutá nehoda. Jeptišky hájíce tvrze, házely po božích bojovnících vřelou kaší, a ~~tak~~ se stalo, že sám Žižka, kaší v obličej trefen, přišel o oko. Rozhořčen takovou potupou opět a opět hnal Žižka útokem na vzdornou tvrz – však nadarmo.

Tu se jednoho dne objevila v jeho táboře stará babizna, prý čarodějnice, a mermomocí chtěla k Žižkovi, že prý mu poradí, jak se Hradiska zmocniti. Tož ji zavedli k Žižkovi a baba radila: „Svatojirské hříbě najdi, pod Hradisko je zaved' a pusť je! Dvakrát kolem oběhne vrch a po třetí obíhají se zastaví a počne hrabati. Tam poruč kopati!“

Žižka učinil, jak baba radila. Kde se podnes „u Neširadla“ říká, tam se hříbě zastavilo a zahráblo. Když počali kopati, vyvalil se mocný proud vody: překopali jeptiškám vodovod. Hned hnalo vojsko útokem na tvrz. Podařilo se vrhnouti do tvrze hořící hlaveň. Tvrz vzplála plamenem. Poděšené panny chtějí hasiti běžely se džbery pro vodu, ale studnice už vody nedala. Poznaly, že jsou zrazeny. Sebraly tedy honem, co se sebrati dalo, a prchly tajnou podzemní chodbou do Cetkovic.

Žižka sice tvrz dobil, ale našel jen hromadu rumu a popela. Po jeptiškách nebylo slechu dechu. Dobře skryty seděly v tajném sklepě sedláka Soukopa v Cetkovicích, jemuž později se ~~vděčností~~ velkou loukou se odvděčily.

Ale i zrádná babizna přišla si k Žiškovi pro odměnu. Netušila, že panny unikly! Zklamána nechtěla zůstati déle na živu. Vyprosila si smrt. Nabili tedy babku do kanóna a vystřelili. Vyletěla a kde dopadla, tam podnes na „Babě“ se říká. A louce pod „Hradiskem“ říkají „panenská“. Tu když kosí, vždycky prý pršívá: to prý ty panny pláčou.

Zápis je dobře čitelný. Obsahuje jedno přeškrtnuté slovo. Zdroj není známý. Další varianty pověsti se ve fondu nenachází celé. V kapitole 6.13.6.b je střední část pověsti. V kapitolách 6.13.6.c a 6.13.6.d je pouze závěr pověsti.

6.13.6.b Pověst bez uvedení názvu

Zvedli ji tedy k Žiškovi, a baba vykládala: Vyhledej hříbě svatojírské a zaved' je pod Hradisko. Dvakrát oběhne hříbě vrch a obíhajíc po třetí se zastaví a počne hrabati. Tam ~~nech~~ dej kopati a Hradiska dobudeš.

Žižka učinil, jak baba radila. Kde podnes u heširadla říkají, zastavilo se hříbě a počalo hrabati. Když tam počali kopati, vyvalil se mocný proud vody – překopali jeptiškam vodovod. Ihned hnalo vojsko útokem na tvrz. Podařilo se jim vrhnouti do tvrze hořící hlaveň a už se střecha chytala. Poděšené jeptišky chtěly hasiti, běžely pro vodu, ale studnice byla prázdná. Poznaly, že jsou zrazeny a sebravše tedy, co se ~~kvapem~~ honem sebrati dalo, tajnou podzemní chodbou opustili hořící tvrz a prchaly k Cetkovicím. ~~V Cetkovicích skryly se ve sklepě sedláka Soukupa, jemuž později za odměnu darovaly velkou louku.~~

Žižka ~~tedy~~ sice tvrze, vlastně hromady rumu a popele dobyl, ale po jeptiškách ~~nebylo ani památky~~. Jeptišky byly dobře ukryty ve sklepě sedláka Soukopa v Cetkovicích, jemuž později za dobrý skutek velkou louku darovaly

Zápis je dobře čitelný. Obsahuje přeškrtnutá slova. Chybí interpunkce. Chybně zaznamenané jméno Žižka. Zdroj není známý.

6.13.6.c Pověst bez uvedení názvu

Dobře skryty seděli v tajnem sklepě sedláka Soukopa v Cetkovicích, jemuž později z vděčnosti velkou louku darovali.

Ale i zrádná bába přišla si k Žiškovi pro odměnu myslíc, že pany přišly o život. Když však slyšela, že unikly, ze strachu, aby se na ni ~~později~~ někdy nemstily, vyžádala si raději smrt. Nabili ji tedy do kanona a vystřelili. Baba letěla směrem k Cetkovicům a dopadla na pahrbek, jemuž od té doby „Baba“ ~~přezdíli~~ říkají.

Zápis je dobře čitelný. Obsahuje přeškrtnutá slova. Chybně zaznamenané jméno Žižka. Zdroj není známý.

6.13.6.d Pověst bez uvedení názvu

Ale zrádná bába přišla si k Žiškovi pro odměnu myslíc, že jeptišky přišly o život. Když ale uslyšela, že unikly, ze strachu, aby se na ni později nemstily vyžádala si raději smrt. Nabili ji tedy do kanona a vystřelili. Baba letěla směrem k Cetkovicím a dopadla na pahrbek, jemuž od té doby Baba říkají.

Zápis je hůře čitelný. Obsahuje přeškrtnutá slova a vsuvky. Chybně zaznamenané jméno Žižka. Zdroj není známý.

6.13.7 Pověst o Opatovickém hradu

Když ~~při~~ Jan Žižka přišel k tomu hradu tak tam bylo mnoho panen které utekli, a pod tím hradem je louka které říkají panensk a každý rok když ji kosí vždy prší lidé říkají že ti panny pláčí.

Zápis je dobře čitelný. Chybí interpunkce, obsahuje gramatické chyby. Zdroj není známý. Patrně souvisí s pověstí Žižka u Opatovic uvedené v kapitole 6.13.6.a.

6.13.8 Pověst bez uvedení názvu

Vrch Čihadlo mezi Borotínem a Velkou Rudkou, mírným sedlem od Hradiska na jih oddělený, okládá se z hrubozrnného pískovce. Z temene Čihadla vyrůstá skála Rybrcoulova kazatelna a ze svahu mohutný balvan Rybrcoulovo srdce.

O Rybrcoulově srdci vypravují borotínští: Když Žižka, dobyv Hradiska a chystaje se k odchodu shromážd'oval a čítal své bojovníky, pohřešován mezi jinými, jeden z nejznamenitějších z nich, jemuž říkali Rybrcou. Po dlouhém hledání našli ho konečně mrtvého pod skalou, na níž příroda sama obrysy srdce byla vyryla. Zaplakal Žižka a s ním i Boží bojovníci nad mrtvým druhem a pak jej pod skalou, kdež udatné a věrné srdce bojovníka dobilo, pochovali. Skále pak jméno Rybrcoulovo srdce navždy zůstalo.

Zápis je dobře čitelný. Patrně souvisí s pověstí *Žižka u Opatovic* uvedené v kapitole 6.13.6.a. Zdroj není známý.

6.14 Pověsti z Vranové Lhoty

6.14.1 O Bílé paní

O Bílé paní vypravují také zdejší tovární dělníci. Je to asi vidina ř p. Anastasie Novotné, první manželky továrníka Jiřího Novotného, která chodívala v bílých šatech a zde zemřela. Byla odvezena do Svatoucha v Čechách jejího rodiště.

Zápis je dobře čitelný. Pověst je napsána jako součást dopisu z 29. prosince 1924 od Ignáta Hübla.

6.14.2 Pověst bez uvedení názvu

Na vranovských polích oral sedlák. pacholek Najed až pozdě do noci. Pojednou slyšel za sebou hukot, kvílení nemluvněte. Popadl Sedláka popadl strach ani se neobratil Rychle vypřahl koně vypřahl a z pluhu z pluhu, ani se neobratil sedl si na jednoho vyhoupl se na jednoho a pádil domů, aniž by se byl zpět obrátil. Bez dechu vrazil do stavení a vyprávěl, co se mu přihodilo. Radili mu, aby se jen příště nebál aby se jen za pláčem obrátil za a řekl: Pánbůh tě potěš! Když tak opět jednou pöz při orače se opozdil, zase slyšel dětský pláč. Očima Obrátil se a viděl bílou paní s nemluvnětem. Dítátko žalostně plakalo. Čeledín řekl: Pánbůh tě potěš! A bílá paní i s dítětem zmizela a vícekrát se neobjevila.

Zápis je dobře čitelný. Obsahuje přeškrtnaná slova. Zdroj není známý.

6.14.3 Pověst bez uvedení názvu

Pod vranovským Hradiskem oral sedlák. Oral, oral a na nic namyslíl, leda jak pluh tu hlínu jako máslo krájí a pěkně stranou hladce, a jak ta hlína se rozsypává jako perfi. Chvilkami vyhlédl, aby koně pobídnul a jak tak jednou vyhlédl, stojí před ním paní, bílá

paní, smutná, a v náruči děťátko drží a děťátko pláče, až srdce bolí. Sedlák se lekl, ale už tak jako ze zvyku povídá: „Pánbů vás potěš, maminko, i s děťátkem.“ A jak dořekl, paní se na něho usmála, dítě se utišilo a vidění se rozplynulo jako pára když z vlhké ornice vystupuje.

Zápis je dobře čitelný. Tutsch získal pověst od Adolfa Kopřivy z Bezděčí, který ji slyšel od své babičky, která pocházela z Vranové Lhoty.

6.14.4 Žmolák

V Nové Rovni vypravují pověst, že lese „Pušné“ pod Novou Rovní chodí „Žmolák“ Je to hajný Machálek, který zabil v lese pod Novou Rovní přízaka Šmerka z Veselí a o peníze oloupil. Pocházel z Hartynkova, kde místní jeho domku říkají „ve žmole“ – proto Žmolák. Jméno vraha zůstalo utajeno. Teprv po jeho smrti vyšlo na jevo –

Zápis je dobře čitelný. Pověst je napsána jako součást dopisu z 29. prosince 1924 od Ignáta Hübla.

6.15 Pověsti z Vražného

6.15.1 Jak čert zasypal Vražné

Vraženský pán se zapíše čertu, jestli do rána Vražné zničí. Čert nasbírá do nečeho kamení a chce dědinu zasypat. Zakokrhá kohout. Čert prohrál. Spadené kamení = Kopeček za Vraž.

Zápis je dobře čitelný. Zdroj není známý.

6.15.2 Vražnější a čert

Na Hradisku u Vražného sídlil rytíř a ten s poddanými nakládal nelidsky, nejraději by byl Vraženské vyhubil. Krví zapsal se čertu, a ten se mu zapřisáhal, že Vražné i Vraženské zahubí. Jednou v noci nabral do měcha písku, vznesl se do povětří a chtěl tím pískem Vražné zasypati. Tu však právě kohout zakokrhal, čert zlostně zařval měch pustil a písek se vysypal pěkně na jednu hromadu. Tu hromadu je u Vražného podnes viděti. Toho hříšného pána si však čert vzal.

Zápis je hůře čitelný. Zdroj není známý.

6.16 Pověsti bez uvedení místa zápisu

6.16.1 Pověst bez uvedení názvu

Na rozhraní pozemků bezděckých a chornických stálo snad za pradávných dob město a to prý se propadlo. Stalo se to za trest.

Byly žně a hospodář jeden vjel na pole žencům se svačinou. Sjížděl právě z kopečka, když tu potkal známého. Rád by si byl s ní trochu porozprávěl. Zatrhl opatěmi a prr! Ale že bylo z kopečka, nemohli koně vůz tak honem udržet. Brzdy tehdy také ještě nebylo u vozu a hospodář se ohlížel po nějakém kameni kolo podložit, ale nebylo žádného po ruce. Popadl tedy pecen chleba, který žencům k svačině vezl, a kolo podložil. Tu se zatřásla země až do základů a sedlák, koně, vůz i měšť, všecko všudy se propadlo.

Později stál tu kostelíček sv. Benediktu zasvěcený, r. už pobořený. Starší lidé pamatují ještě zbytky jeho základů. Potom říkají tu „u Kostelíka“ a louce poblíž „benediktinská“.

Zápis je dobře čitelný. Zdroj není známý. Tato pověst byla vydána ve sbírce *Mlsný hastrman* pod názvem Propadlé město.¹²¹

6.16.2 O ohnivém muži

Má babička dívala se na ohnivého muže. Šel od hěka¹²² k Derfliku.¹²³ Zář od něho byla dosti světlá. Můj Dědeček šli se na něho podívat k Derfliku. Šlo az přišel knim. Oni dělali svecenou vodou kolem sebe kola, aby knim nemohl. Potom uviděli že je to smrt. Na tom místě postavili kapličku.

Zápis je dobře čitelný. Obsahuje místní názvy vysvětlené v poznámce pod čarou. Chybí interpunkce, obsahuje i gramatické chyby. Zdroj není známý.

6.16.3 Pověst bez uvedení názvu

Když nekdo „světýlkám“ nadává, tak zmizí.

Zápis je dobře čitelný. Zdroj není známý.

¹²¹ VRBKA, Josef: *Mlsný hastrman. pověsti a vyprávění z Hané a Malé Hané*. Ostrava: Profil, 1970. s. 20-21.

¹²² Hejk je kopec mezi Biskupicemi, Jaroměřicemi a Jevíčkem.

¹²³ Derflík je starší název obce Vísky u Jevíčka.

6.16.4 Pověst bez uvedení názvu

U těže kapličky okopávaly ženské řepu. Šel kolem muž a ten měl přes sebe přehozenou zvířecí kůži jako nějaký plášť a opíral se o hrozitánskou baldou. Ptali se ho, kam, a on baldou praštil po nich skočil přes příkop a zmizel.

Zápis je dobře čitelný. Zdroj není známý.

6.16.5.a Pověst bez uvedení názvu

V petrovských „Zadkách“ hospodařil obr se svou ženou, obryní. To bylo tehdy, když se lidé jako my na světě počali rozšiřovat.

Jednou si vyšla obryně na trávu a jak tak trávu škube, ucítí, že ji cosi na dlani lehtá. Podívá se: taková stvořeníčka, dosud jich nepoznala, takoví broučci malí, splašeně po dlani jí rejdí, až směšno hledět.

Obryně běží domů, mužovi obrovi se smíchy vykládá a ukazuje, co se jí to mezi travou do hrsti vpletlo a jaké to je vyrazení a zábava na ta stvořeníčka hledět. No, obr se usmívá, usmívá se nevinné radosti své ženy i zmatené úzkosti malých tvorů na její dlani. Však on už je zná. Že je to člověk s kravičkami do pluhu zapřaženými zemi že brázdil, aby mu dala chleba, své ženě vykládá, a že škoda jim ubližovat a ať jen je zase zanes tam, kde je nabrala, jí radí. A tak člověku oráči dobrými obry ublíženo nebylo.

Zápis dobře čitelný. Obsahuje přeškrtnaná slova. Zdroj není známý. Další varianta pověsti je uvedena v kapitole 6.16.5.b.

6.16.5.b Pověst bez uvedení názvu

Nad Petrovskými doly měl obr hrad. Jednou si vyšla jeho žena do dolů a přinesla v zastěře sedláka s pluhem i koni zpět. Obr ji však pokáral a kázal jí, aby sedláka i s pluhem a pokladem zanesla na pole zpět, že to není žádná hračka.

Zápis dobře čitelný. Zdroj není známý.

6.16.6 Pověst bez uvedení názvu

Pradědeček a babička šly jednou v noci a bylo mněsično. Když šly vyděli před sebou muže který nesl vajčářskou putnu na zádech. Přicházeli na vrchol kopečku pod nímž byl keř v němž se muž skryl. Když šly okolo něho vyděli tam kalužinu. Za nějakou dobu když mněli přejít potok vyděly hastrmana jak se houpe na olši. Dědeček babičce řekl vidíš toje ten co tu kalužinu udělal. Hastrman skočil a počal dědečka dávit. Dědeček vykřik králi

Židovsky pomos mně. Vodník jej pustil a dal mu facku. Ráno mněl dědeček tvář (obuchlou opuchlou).

Zápis je dobře čitelný. Obsahuje gramatické chyby, chybí interpunkce. Pověst získal zapisovatel od tatínka – jméno zapisovatele ani tatínka není zaznamenáno. V horní části listu uvedeno datum 12. ledna 1923.

6.16.7 Pověst bez uvedení názvu

Vjedné vesnici bydlel starý sedlák. Jednoho dne když se vracel domů s pole vystouply mu cestu divoženky a tancovaly mu před koňmy. A on nemohl jít z mýsta. Stařec je mrskal byčem a ony se ho otázaly načem chce mýti znamení. On jim řekl že na dětech. Ony mu hned odpověděli ze do třetího pokolení budou mít znamení. Všechny děti do třetího pokolení jsou němé a hloupé.

Zápis je dobře čitelný. Obsahuje gramatické chyby, chybí interpunkce. Pověst získal zapisovatel od maminky Marie Antlové z Uhřic.

6.16.8 Pověst bez uvedení názvu

Když sv. Vavřince na oleji smažili, protože se nechtěl zřici Krista, nejhrolivěji polínka snášel a pod kotel kladl pohan Bartoloměj. Tak útrpně nějak usmál se na něj mučedník a povídá: „Přikládej, Bartolomějku, přikládej, za čtrnáct dní upekou tebe.“

Slova ~~tak~~ Bartoloměje zrovna bodla. Zahryzlo ho svědomí a stal se křesťanem. A za čtrnáct dní už ho pekli na rožni. Přišel do nebe a stal se svatým.

Sv. Vavřinec je patronem kostela chornického a sv. Bartoloměj, patron „kostelička“ v Jevíčku, je mu sousedem.

Když o chornické pouti sv. Bartoloměj je u svého souseda – v nebi ovšem – hostem, dostane do zlatova usmažené kuřátko a sv. Vavřinec pobízí: „Přikládej, Bartolomějku, přikládej, za štrnáct dní upekou tebe.“ A za štrnáct dní – o pouti bartolomějské, pochutnává si sv. Vavřinec u svého nejmilejšího přítele Bartoloměje na křehoučké pěčince.

Zápis je dobře čitelný. Obsahuje přeškrtnutá slova. Jako zdroj uvedena zkratka *důch. Hegr.*

6.16.9 Pověst bez uvedení názvu

Jednou, už se stmívalo, jel forman lesem. Koně pravidelně pokyvovaly sehnutými hlavami, kola pomalu se točila, jednou zavrзло jedno, pak zas druhé, a forman seděl v kozlíku,^x ukrajoval s krajíce a přikusoval klobásku. A najednou vyskočí z houští chlap jak hora a žene se s klackem na formana. A forman, sám ani nevěděl, jak mu to tak honem mohlo napadnou, utrhne klobásku od úst, namíří a vzkřikne takovým hrozivým hlasem, až i koně sebou leknutím trhly: „Střelím!“ A milý raubíř šoust do houští.

Když zase jednou forman byl na formance, zastavil v hospodě. Vykládalo se o ledačem: o světýlkách, jak pobily formany, když do Šebetova uhlí vezli, protože na ně pískali, o čarodějnici, jak letovického konšela husím stehýnkem zastřelila, když ji k upálení vedli, a tu si náš forman i na svou příhodu s raubířem a klobáskou vzpoměl a vykládal. Celá hospoda smíchem pukala, ani věřit nechtěli.

Kdosi ale přece se nesmál. Seděl v koutku u dveří, škrtil zuby, zelenal zlostí a nepokojně sebou vrtěl. Raubíř sám. Nenápadně se vytratil. Počíhal si v houští na formana. A když forman přijížděl, vyrazil na něho, ale forman, zatím už byl zjednal pro jistotu pistoli opravdovou, bác! a vpálil zbojníkovi jednu pod kolena, že hned ležel na hromadě. A forman prásk do koní a ujel.

^x kozlík = šéstrok

Zápis je dobře čitelný. Zdroj není známý.

6.16.10 Pověst bez uvedení názvu

Jednou šla jedna žena s obědem na pole. A šla právě lesem zmolou. A před tím dnem umřel jeden sedlák. Jak tak šla slyšela kohosi jak zaní jede. Obrátila se a uviděla na kozlu jeti smrt. Ta smrt táhala nohy po zemi a křičela hy, hy, hy. Žena se lekla upustila oběd a byla bez neho. Potom smrt zmizela.

Zápis je dobře čitelný. Obsahuje gramatické chyby a chybí interpunkce. Zdroj není známý.

6.16.11 Pověst bez uvedení názvu

Jednou šel pan Nedoma v neděli chytat do finstrlky ryby. A čekal až jse mu nějaká chytne. Vtom se událo ve finstrlce hluboké koryto. A tět se ta voda srazila a velice udeřila.

Pan Nedoma se lekl a utíkal až byl dosti daleko teprvá se obrátil,. A víckrát již nešel do finstrlky chytat ryby.

Zápis je dobře čitelný. Obsahuje gramatické chyby a chybí interpunkce. Zdroj není známý.

6.16.12 Pověst bez uvedení názvu

V jedné vesnici konali noční službu občané po pořádku čísel. Před nějakou dobou umřel v oné vesnici sedlák a od té doby lidé říkali, že v jeho statku straší. Tou dobou přišla noční služba na jednoho občana, který se velice bál a proto poprosil souseda, aby šel sním. Ten mu po vůli učinil.

Ve vesnici byl pěkný kostelíček za nímž byl hřbitov. U kostelíčka měli lavečku, na které si ve volné chvíli odpočinuli. Oné noci když společně obešli vesnici sedli si na lavečku u kostelíčka by si odpočinuli. Onen bojácný krčil se ku svému druhovy a pravil mu, že se ~~jak~~ tuze bojí. Schylovalo se právě k půlnoci, hodině to duchů. Těšil ho jeho druh, aby se nebál, že on je sním, a že duchů netřeba se báti. V tom právě tlouklo 12.h. Zraky jejich upřeli se na blízký hřbitov a že byla noc měsíčná měli pěkný přehled přes něj To tak na hřbitov hledí, tu vidí, že s hrobu kde sedlák ležel vystupuje postava v bílém rubáši oděná, postaví se na hrob ~~svůj~~ a svléká bílý rubáš a klade jej na hrob. Po té dal se volným krokem k vesnici. Noční hlídači seděli tiše na lávce, dívajíce se na ten výjev ani nedutajíce.

Když umrlec odešel pravý ten srdnatý ke svému druhu. Což, bychom šli na ten hřbitov a vzali mu ten rubáš co by ~~pak~~ asi činil? Prosí ho bojácný by tak nečinil, ale on nedal si říci, šel a vzal rubáš z hrobu. Když přišel zpět, pravil mu nyní pojd' půjdeme na věž a odtud se budeme dívati, co bude asi činiti, až přijde zpět a rubáš nenajde. Prosil ho ještě bojácný by dal zpět rubáš, ale on tahl jej k věži řka, by jen rychle šel, aby byli na hoře, dřív nežli se vrátí, šli a dveře za sebou uzavřeli. Nahoře stále jej ještě prosil by aspoň rubáš dolů hodil, že jej velký strach pojímá. Nedál si však říci. Dívají se k vesnici a za chvíli vidí jak úmrlec jde zpět. Přijde na hřbitov jde ke svému hrobu a svůj rubáš nevidí. Rozhlédne se kolem a volá: „Kdo vzal můj rubáš vrať mi ho!“ Bojácný prosil opět, aby hodil rubáš dolů. Ten, ale nechtěl. Volá umrlec po druhé a po třetí „Kdo vzal můj rubáš vrať mi ho“! Když mu ho nevrátili šel rovnou cesto ku věži. Bojácný když ho uviděl k nim jíti strachy umíral. Tu vrzly dvířka u věže a již slyšeli, jak umrlec vstoupe po schodech k nim na horu. Neb dřevěné chatrné schody začaly vrzati. Když byl již skoro na

hoře vtom ve vesnici zakokrhál kohout a oni slyšeli jak umrlec se svalil. Dále se k nim nedostal. Neb jeho hodina uplynula.

Nyní měli strachu oba neb báli se jíti dolů a čekali na věži do rána. Ráno když kostelník šel zvonit nemálo se podivil, že dvířka u věže jsou otevřená, ale již naši hlídači volali na něho a vypraveli mu co se v noci stalo Kostelník šel ihned k faráři a pravil mu, co hlídači vyprávěli a že se nyní bojí jít dolů. Vzal p. farář svčenu vodu a šel k věži tam mrtvého vykropiti Když mu hlídači všechno ještě jednou vyložili, pravil temu srdnatého: „Když jsi se nebál mrtvému vzítí rubáš, pojd' nyní dolů vezmi mrtvého na záda a zanes jej do úmrti komury!“ Tož srdnatý učinil. Ráno když se vše rozednívalo učinil p. farář mrtvému ještě jednou pohřeb jak kdyby dotyčný teprve nyní skonil Na hřbitově pak činil výklad, že mrtvým se ma přáti klid, vše jim odpustit jen v dobrém na ně vzpomínát. V domě od té doby více nestrašilo. Mrtvý měl klid a v domě též Onen srdnatý hlídač též pravil, že více by to neučinil, neb jak viděl toho mrtvého lezti za ním na věž, pojal ho strach a bál se velmi Tehdy prý ponejprv poznal, co to je báti se. Konec.

Zápis je dobře čitelný. Obsahuje přeškrtnutá slova. Zdroj není známý.

7 Tance a hry

Ve fondu se nachází písemný popis jednoho tance.

Her je ve fondu popsáno celkem šest, u jedné je uvedena lokace. Některé hry jsou popsány pouze slovním popisem, některé pouze originálními schématickými nákresey, které jsou využity z důvodu jejich autenticity. Jeden zápis hry obsahuje slovní popis i nákres.

7.1 Tance z Horního Štěpánova

7.1.1 Legátková

1. v sále se postavily dvě židle kolem kterých tančily páry v osmičce. Proto tento tanec /prý na šest do kola/ se též jmenoval osmička.

2. jiná legátková byla taková, že najediné židli se střídali hoši a děvčata. Druzí před nimi předcházeli a ukláněli se. Knežádným partnerům se obracel ten kdo na židli právě seděl zády a to i se židli. Se žádaným tanečníkem /tanečnicí/ se šlo k tanci, po kterém ten vyvolený zase usedal na židli a volil.

Zápis je dobře čitelný. Jedná se o strojopisný text. Ve fondu se nachází celkem ve čtyřech strojopisných verzích. Tutsch získal popis tance od Pavly Vacové z Horního Štěpánova.

7.2 Hry z Unerázky

7.2.1 Na smíška

Hráči sedí v řádku na lavici. Jeden má hrnek vody a vařečkou z ní vytahuje kus koudele, zastaví se před prvním a ptá se:

Bel ho vás smíšek?

Bel.

Měl kužené míšek?

Měl.

Měl galóte do země?

Měl.

Vytahuje koudel z hrnka a říká:

To nám bele galótinka, štere loktě bez nůsička a jak to z nich pěkně čurá! Kdo se tomo řehoce, šplechoce, ten to na svó hobo chce.

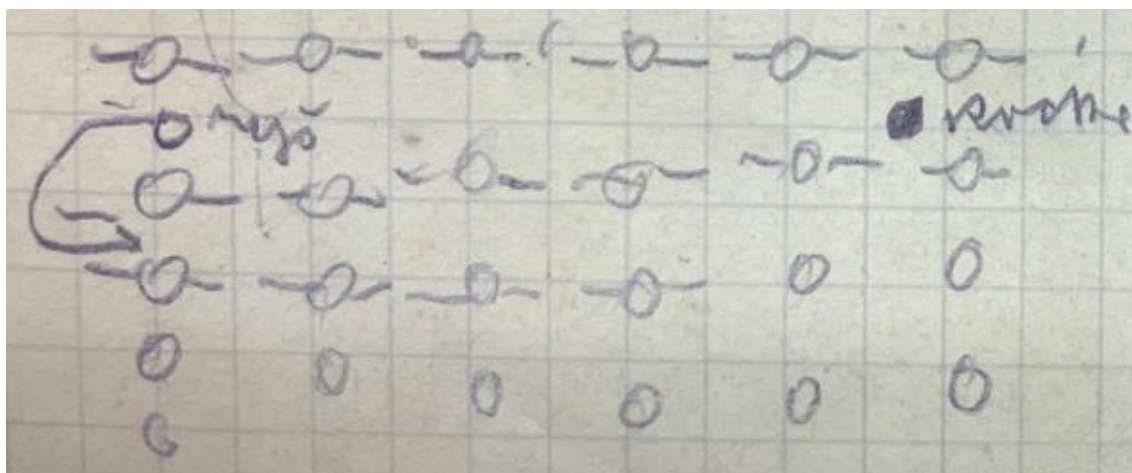
Sedící řekné: Já se tomo neřehoco, nešplechoco ani to na svó hobo nechco.

Obcházející jde k druhému a říkání se opakuje. Zasmal-li se sedící dostal koudelí po hubě a chodil s hrnkem. Místo jeho zaujal první tazatel.

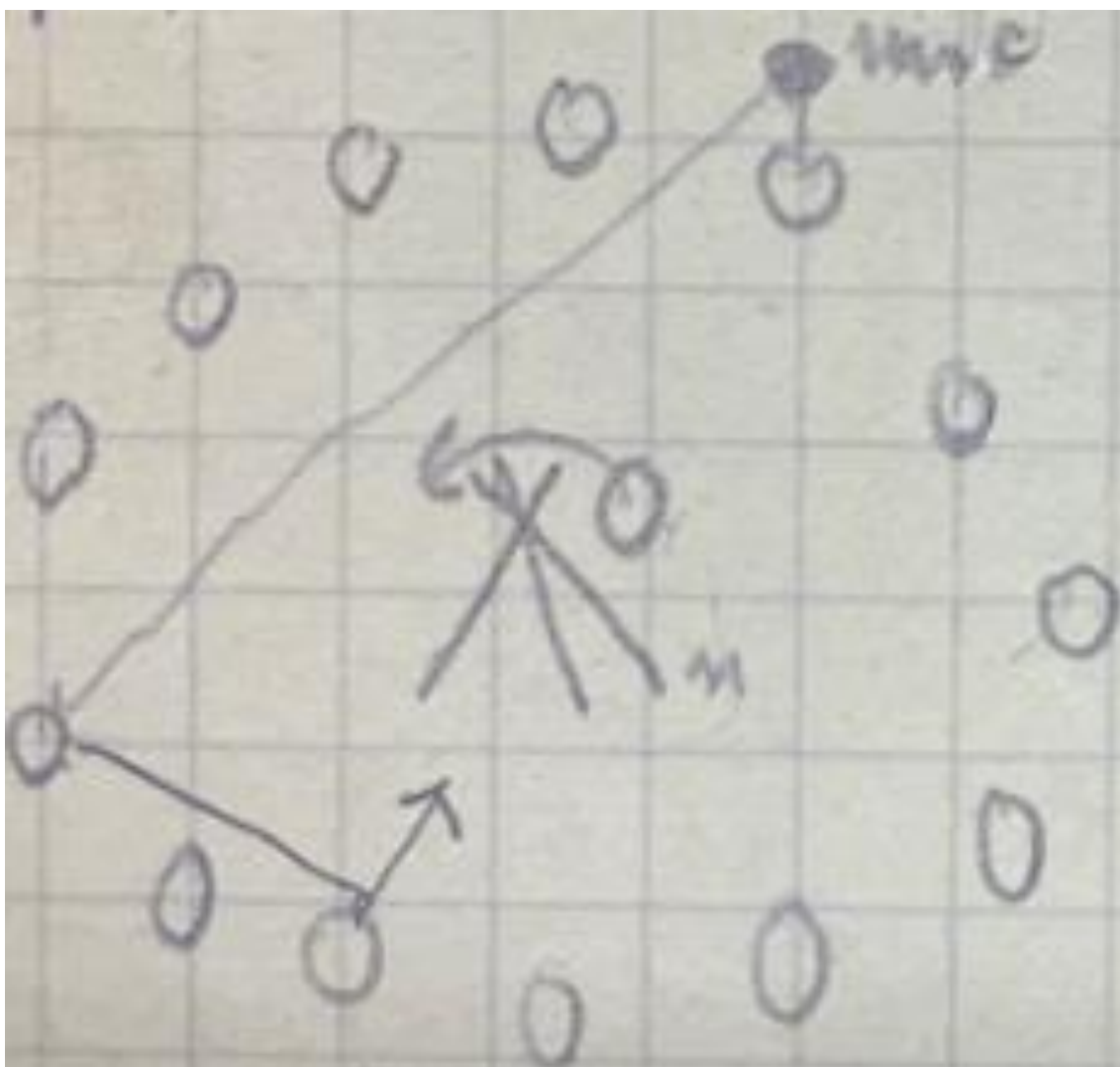
Zápis je dobře čitelný. Zdroj není známý.

7.3 Hry bez uvedení místa

7.3.1 Kocour a myš

7.3.2 Hrádní

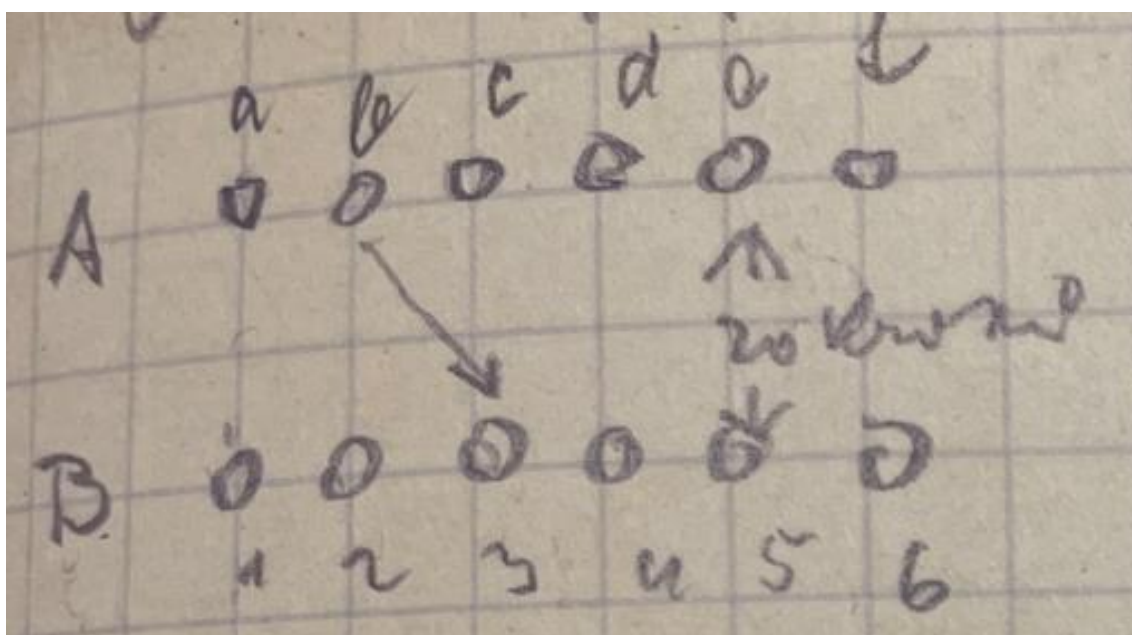

Kdo svalí hrad, je hradným hradný sedí li sedí hrad, jde na místo toho, kdo míč drží.

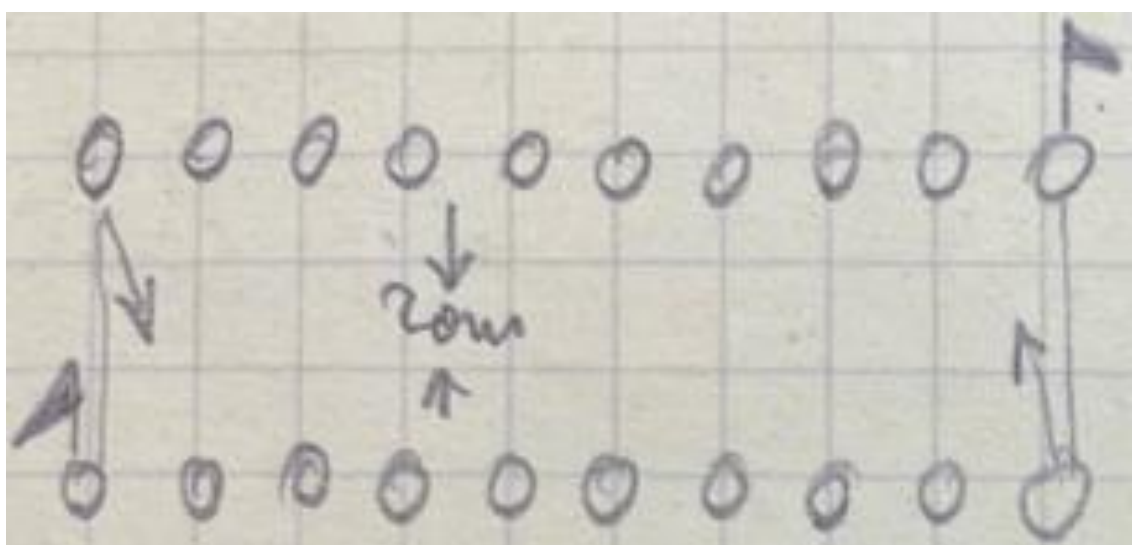
7.3.3 Na slouchanku

2ma se zaváží oči, každý má peška, jeden peškem ťuká, druhý hledí, aby ho udeřili

7.3.4 O vedoucí

7.3.5 Štafetová

8 Zvyky

Ve fondu nalezneme popis pouze jednoho zvyku.

8.1 Zvyky z Horního Štěpánova

8.1.1 *Panna o dokopánku*

Kopáči brambor nastrojili zrudný brambor, který se poněkud podobal lidské postavě. Polepili pozlátkem nnašpendlili naň stužky i umělá kvítka. Při dokopání brambor podávali hospodáři s následujícím říkáním:

Já ubohá panna, co jsem si dala

než jsem to jablíčko vystrojiti chtěla.

Musela jsem do dalekých krajin

pro semeno jíti

Ne jíti, ale jeti, čtyřma koňma vranéma

diamantem kutéma

na zahrádku rýti, semeno seti

a to jablíčko pěstovati a sázeti.

Když jsem šla s tím přes vysoký les

vyběhl na mně myslivecký pes

když jsem šla dále,

vyběhl na mne myslivec z háje.

On mně chtěl to jablíčko vzíti

já jsem mu ho nechtěla dáti,

protože je nemělčím zaplatiti.

Všech kopáčů jsem se ptala

komu bych to jablíčko dáti měla

oni mně pravili: jinému žádnému

jen pantátovi do ruky samému.

Pak byli hospodářem pohoštěni.

Podobný zvyk byl odevzdávání „husičky“ o dodránku. Husička byla ze sušeného těsta, do něž bylo napícháno peří. Na hlavě měla stužku a také na zádech. Seděla na zeleném jemně stříhaném papíře v košíčku. Řikadlo se už nezachovalo. Po dodrání peří následovalo též pohoštění.

Zápis je dobře čitelný. Jedná se o strojopisný text. Ve fondu se nachází ve dvou strojopisných verzích. Tento zvyk Emilu Tutschovi popsala Pavla Vacová z Horního Štěpánova.

9 Přísloví

Přísloví nalezneme ve fondu celkem dvě. Jedno z Trnávecka, druhé z Unerázky.

9.1 Přísloví z Trnávecka

Komo česť, tomo česť, pastěřovi tróba.

Zápis je dobře čitelný. Ve fondu je zaznamenán na katalogovém lístku. Zdroj není známý.

9.2 Přísloví z Unerázka

9.2.1 *Poctivá panna*

*Kerá panenka poctivá,
ta se mládencum věhébá,
kerá věhnót nemuže,
začervená se jak ruže.*

Zápis je dobře čitelný. Ve fondu je zaznamenán na katalogovém lístku. Zdroj není známý. Zápis přísloví je v práci přiložen jako Příloha č. 12.

10 Kroj

Ve fondu nalezneme popis tří různých krojů, a to horáckého, kroje na Trnávecku a ve Vranové Lhotě.

10.1 Horácký kroj

Nejodstrkovanější Popelkou zůstal v zájmu národopisců horácký kroj vůbec a kroj našeho moravsko-třebovského koutku zvlášť. Nu ovšem-není na první, letmý pohled líbivý. Nepřivábí oko povrchního pozorovatele, který se obyčejně stakovou trochu barbarskou chutí rád opíjí třpytem prýmků, pestrostí výšivek a stuh, nebo jásavými barvami tkanin. A tak, ačkoli ne zdaleka líbivý, přece je náš kroj líbezný oku toho, kdo se s porozuměním a láskou zahleděl až do hlubin duše kraje, až k pramenům, z nichž, modelován tvrdou rukou osudu, vznikal.

Inspiroval se temnou zelení až černí lesů, fialovou mlhou kopců a podobně zbarvenou tmou v údolích. Jeho prostá bílá výšivka je podvědomým odrazem snění mezi kopci, pokrytými valnou část roku hustou jinovatkou. Útlé listky a stonky řadí se na ní nejinak, než jako kresba mrazu na okénku nebo jehličkovité závěsky jinovatky na větvi před ním. Je to krása vyrovnaného smutku, jaký vane z celého úboru, tvrdě nadiktovaného políčkem, pokrytým kameny, a obklopené tmou lesů, stejně jako zapomenutím ostatního světa.

Jednotlivé obce se ovšem v maličkostech od sebe úborem liší ale vcelku je ráz stejný. Není úkolem tohoto stručného článku zabývat se variantami odchylek, a není jich ani mnoho. Kroj, který popíši byl nošen všeobecně ještě po půli minulého století, ale před 20 lety byly už to jen ojedinělé babičky, které mu zůstaly věrny až do hrobu.

Nejspodnější část ženského úboru byl rubáš, košile sešitá z dvou rovných pruhů látky a zavěšená na ramenou buď na jediném šikmém raménku nebo na dvou ramínkách z bílé tkanice. Přes rubáš oblékaly ženy i dívky rukávce. Rukávy byly neveliké, ale hustě nabírané a sežehlené ve vrapcích na plocho, takže stály nad rameny jako malá křidélka. Říkalo se tomu „na kředlo“ – jako pokličky. Výšivka neširokého krejzlíku i volánků urukávků byla bílá a jen úzká, velmi skromná. /Na Malé Hané byl krejl širší a často také dvojitý/.

Sukně a kordulka byla z kašmíru, potištěného drobnými kvítky. Barevný podklad této vlněné látky byl ve valné většině černý, dosti často fialový, zřídka modrý a nikdy zelený.

/Zelený leda na Malé Hané, kde slavnostní kordulky byly z lesklého brokátu, ale na horách jen z kašmíru. Byl-li podklad sukňě červený, pak zas hustý vzorek z černých kvítků ztlumil jásavou svítivost červeně.

Hluboce vykrojená kordulka byla šita těsná, přiléhavá. Zapínala se vpředu na stříbrné nenápadné kulovité knoflíčky. Nebyla tedy na šněrování. Prýmký vedené jen velmi spořivě kolem horního okraje, byly starostříbrné, nenápadné, ale častěji byla zdobena varhánky z hrubých harasových stužek. Mezi ní a pasem byla mezera, již prosvítala bělost rukávců.

Sukně hodně nabíraná byla poměrně dosti dlouhá. Přes půli lýtek. Aby z šetrnosti vyspořily látku na kordulku, odstříhovaly část předního dílu sukňě a nahražovali jej jinou i domácí tkanou látkou. Tomuto náhradnímu kusu látky v sukni se říkalo „ledaco“ – snad proto že drahý vlněný kašmír se mohl v místě, kde sukni kryla zástěra nahradit ledačím. Později byl účel jaksi zapomenut, ale slova „ledaco“ se užívalo dál. Okraj sukňě zdobila úzká drobná krepinka, která někdy byla kladena i dvojmo – druhá výš několik cm nad okrajem a vždy v kontrastní barvě k podkladu sukňě: modrá na červenou a pod.

Zástěra se nosila z měňavého hedvábí a to v barvě fialovozelené, modrozelené, kardinálsky červeně-zelené, nebo jen ostře zelená, nebo jenfialová. Některé jsou i žlutěkarmínové, ale nemnoho. Brokátky v jmenovaných odstínech viděla jsem na zástěrách jen v Lipové. Pravidlem zůstávalo taftové měňavé hedvábí bez vzorku. Harasovými tkanicemi v barvě fialově karmínové se přivazovaly /beze stuh!/ a někdy byly též dolní okraje zdobeny varhánky z těchto hrubých, nelesklých a pravděpodobně hodně levných tkanic.

Na hlavě nosily ženy i dívky velký tištěný lipský šátek. Vázal se „na hoše“ a nad čelem se z cípů svinul „vínek“. Pamětnice tvrdily, že bylo vázání kolikero, ale ukázat dovedly už jen toto. Bylo asi nejobecnější a nejjednodušší. Cihlově červený okraj šátku býval vrouben krátkými trásničkami modrými, nebo žlutými, nejčastěji ale zelenými. Střed šátku býval velmi temně vínově červený a tím dodával kroji přísnějšího vzhledu. Jen na Malé Hané bylo i dosti šátků jasně červených s drobným vzorem a pestrým krajem.

Punčochy byly bílé a měly jakési červeně vyšívané klínky u kotníků. Žádné se však nedochovaly a z popisu pamětnic nebylo možno nic rekonstruovat. Samy kreslit nedovadly a motivy kreslené dle jejich popisu zavrhovaly jeden po druhém. Na Kořenci byl to prostě ostroúhlý trojúhelník. Punčochy se neuchovaly proto, že jame byly unošeny, páraly se

na správký. V dřevěných chatkách bylo o groš nouze a každá nitka se musila zužitkovat. Zachovalé páry, které si některé babičky uschovaly jen na návštěvu do kostela, stěhovaly se s nebožkami do hrobu, neboť tento úbor, který nezřídka byl svatebním, po celý rok „kostelovým“ – přály si stařenky na poslední cestu.

Tak se rozpadly v prach i mnohé poslední „šaty“ – jediný to bohatěji vyšívaná kus tohoto kroje. Protože podle zdejšího tehdejšího názoru slušné chodit jen v těsně obepnutém živůtku, nosil se přes prsa skřížený, bílý plátěný trojúhelník. Byl v pravém úhlu hlavního cípu i ostrých úhlech bočních cípů ozdoben bílou výšivkou. Po délce jeho odvěsen byl vrouben vyšívanými zoubky, ale často i ručně háčkovanou kraječkou velmi prostého vzorku takového, jaký vzniká obháčkováním tkaniny. V Kořenci byly některé šaty vyšívány na tylu. Vzor sám měl jen několik málo větších motivů ve tvaru jablíček, jichž vystřižený střed zdobily „počky“ /pavoučci/ t.j. šitá krajka. Tyto motivy byly zavinuty ve větvičkách a úponkách hustě posetých drobnými úzkými lístečky plně vyšitými, ale též dírkami slzičkovitého tvaru; řadami plných teček i kulatých dírek. Celý vzor působí vskutku tak nějak jako malba mrazu na skle. Cípy skříženého šátku se podstrkovaly pod tkanici zástěry a rozložily se na bocích tak, aby výšivka byla viditelná.

Ke kroji patřily ještě černé střevičky s nízkými, prý červený podpatky. Okraj vykrojených střeviců zdobily kolem nártu kvítky, vyrobenými z bílých kulatých „tófarových“ knoflíčků a nařasené harasové stužky či krepinky. Každý kvítek byl jiné barvy, takže ozdoba působila dojmem pestrého věnečku, ležícího na okraji výkroje kolem nártu. Zajímavé je, že i starší panímámy, stařenky i v zimě chodily v těchto nízkých střevicích. A nezřídka docházely-li přes pole do kostela, vysypávaly před vsí sníh ze střeviců. Ale i tak byla chůze zavátými horskými cestami sotva tuze pohodlná.

Stařenky nosily vše skoro podobné jako ženy. Jen rukávce byly bez vzduťých rukávů. Rovné, kimonové a nedlouhé rukávky, ozdobené úzkou výšivkou neb krajkou byly s klínkem všity do košile, které se říkalo stánek. Přes něj vždy nosily soukený „špenzl“, krátký přiléhavý kabátek, s dlouhými u ramen vysoko do baňky nařasenými rukávy a vpředu hluboce vystřižený. Býval v barvě černé, někdy temně zelené, tmavomodré a málokdy i hnědé. Límeč býval vzadu střižen do dlouhé úzké špičky, která sahala až k dolními okraji nad pasem. Okraj tohoto límce byl vystřihán do různých drobníčkových zoubků a ozdoben ještě malými, kuličkovitými stříbrnými knoflíčky. Střed okraje špenzlu byl na zádech zdoben „hosečkami“. Tyto „husičky“ byly varhánkovitě složené pruhy

látky, z níž by špenzl ušit, a podložené pestrým pruhem hedvábí. Látky byla ztužena tak, že odstávala ve složitých vějířovitých varhánkách.

Hluboký výstřih se vyplnil vlněným, květovaným šátkem s trásněmi. Říkalo se mu tibetový. Byl s většími pestrými květy, podklad fialový, zelený, někdy i červený. Kladl se křížem přes prsa jako šata, a cípy vyčnívaly opět zpod špenzlu na bocích tam, kde byl okraj zástěry. V létě nosily i ony bílou, vyšívanou šatu z bílého plátna.

Mužský кроj byl velmi prostý. Košile s přehnutím límcem bývala na límci a manšetách zdobena bílou nebo modročervenou výšivkou, a to stonkovým stehem s jednoduchými motivky vlnovek a jablíček, Zapínala se vzadu. Jen nejnovejší typy měly už zapínání vpředu. Také vesta, většinou z temně zeleného nebo černého sukna byla zdobena stonkovým vyšíváním, ale velmi drobnými jemnými motivky. Jen na okrajích límce a přednic bývalo vyšívaní kosticovým stehem, /lidově zvaným stromeček/, a to ve třech, čtyřech barvách, těch, kterými byly vyšity motivky na límci. I knoflíkové dírky byly tak obšity, každá jinou barvou. Původní knoflíky na vestách byly hladké stříbrné kuličky, později ploché tmavé knoflíky čtyřdírkové.

Bělavé, nažloutlé kalhoty byly z kůže. Výšivka na nich byla zelená. Několik dvojitých linií stonkem a několik mělkých vlnovek. Tak byly vyšity okraje kapes a „pont“. Ale už i v roce 1924-26, kdy jsem na hory přišla, byly to vše už jen trosky pohozené leckde na půdě, stejně jako hadry z tmavomodrých šosatých kabátů. Šířka, velikost límců u těch soukených kabátů, také jejich počet veřejně naznačovaly zámožnost svého majitele.

Čepici z kožešiny říkalo se „vedra“. Ale v té době už ji nikdo neměl. Dovedli už jen pracně vyvzpomínat, jak ji který staříček ještě nosil. Po straně byla zdobena malými stužkami.

Nejosobnější z celého úboru byl pás. Široký pruh tmavé kůže byl vyšit brkem červeně a bíle. Mezi ornamenty býval často i monogram. Pod tímto pruhem byl všit pytlík z tenčí kůžekterý se stahoval úzkým řemínkem. Tomu se říkalo „opasek“, a v něm se nosily peníze. K vyšívanému pásu byl přišit ještě pruh světlejší kůže, řemen, kterým se pás spínal. I ten byl ozdoben jednoduchým vzorem vbitým do kůže. Muži nosili vysoké boty holínky.

Horácký кроj jako skutečná složka denního života je ovšem mrtev. Je bohužel málo znám i mezi dnešními lidmi svého kraje. A přece by nemusel zůstat v šeru úplného

zapomenutí. Oč pravdivější a lepší by bylo, kdyby naše děvčata o národních slavnostech neoblékala cizí kroje z jiných krajů jen proto, že na ně působí tak trochu exoticky... Přírozenější by bylo, kdyby z hrdosti a citového vztahu k vlastnímu domovu si pořídila pravý zdejší kroj. Ženění pestrý? Ale je velmi vkusný a konečně – taky snáze dosažitelný než mnohé jiné. Bylo by mylné domnívat se, že není slušivý. V Kořenci, kde zásluhou několika uvědomělých rodáků /hlavně sl. B. Veselé a její rodiny/ byl pietní zájem o místní kroj vytrvale udržován bývá v průvodech o národních slavnostech i několik desítek těchto krojů, když ne zplna, tedy aspoň z větší části pravých. A jak malebné skupiny tvoří.

Tento stručný záznam o horáckém kroji na moravskotřebovském okrese je bohužel kusý. Potřebuje ještě mnoho doplňků z jiných vsí, z dalších oblastí. Vzbudí-li však aspoň tolik zájmu, aby objevil další spolupracovníky na tomto poli, vykonal svůj úkol.

Zápis je dobře čitelný. Jedná se o strojopisný text. Autorkou je Pavla Vacová z Horního Štěpánova.

10.2 Kroj ve Vranové Lhotě

Ženské nosily velké obojky a baňaté rukávy, kožíšky s prýmkami, vzadu varhánky /faldy/ s černou hedvábnou podšívkou. Dále špenzry s baňatými rukávy ze sukna a podob. látek. Valašky-krátký kabátek z bílého plátna-do práce; měly rukávy stažené a sestřihnuté jako u košil mužských a byly v půli přepásány, aby v práci nepřekážely. Punčochy bílé, střevíce nízké. Sukně „kanafasky“ -červené pásy na bílé půdě, vzadu dlouhé pentle. Při tanečních zábavách tančily ženské bosy v „bandurách“-krátkých sukních.

Mužští mívali do práce plátenice a široký plstěný klobouk, při práci bývali bosí. Na neděli a svátek vždy mívali mužští jedné rodiny jedny boty „úkladové“ které prý nebyly k roztrhání a přetrvaly rodinu. Na kom byl pořádek jíti do kostela, obul boty, druzí seděli doma bosí. Kabát zelený sokený s krátkým pásáním. Čepice buď tchořovice neb aksamitka s vrškem kulatým neb aksamitka nazvaná legátek; byla podobná skutečnému legátku, strany ze vzácné kožíšiny a vršek aksamitový. Také senosily „Sobolovice“ vysoké s pentlemi vzadu. Košilš u krku vroubkované, vesměs šnůrkou zavázané. Kalhoty kožené do botů.

Zápis je dobře čitelný. Jedná se o strojopisný text. Ve fondu se nachází ve dvou strojopisných verzích. Pod textem je podepsán Ignác Hýbl, nadučitel z Vranové Lhoty. Zápis je v práci přiložen jako Příloha č. 13.

10.3 Trnavsko¹²⁴

Ženy.

1) *Košile: (jako u selek) pod rukavce bez grézlu, nebo jen s malým límečkem*

a) *rukávce z jemnějšího plátna pokrýv. horní část těla až po pás. Předek rukávců xxx¹²⁵ stínky. Zdrhovaly se tkaničkou v obrubě kolem šíje provlečenou do pěkných rásniček. Nákrčník (grézl) (xxx¹²⁶ úzký límeček) neměly. Rukávy byly baňaté, nad loktem maličkou dírkou lemu podvlečeným zdobnuté. K obrubě přišivaly se také krajky.*

b) *rubáš (robáč) – spodnice z hrubého plátna – zavazoval se tkaničkou přes rukávce. Tkaničky byly přišity u límce při rozparku vzadu.*

2) *Sukně (kanafasky, štofky, kartenu hedvábné žluté, zelenavé) s úzkým límečkem o půli. Vpředu zasazen díl z xxx¹²⁷ nebo tenkého plátna, aby se ušetřilo na druhé látce.*

Byly také sukně tištěné z barvy s živůtkem = kordulkou, která nebyla vyšívaná.

Sukně xxx¹²⁸ byla s měkkou kordulkou, byla pod valaškou.

3) *Zástěra – fěrtuch různé barvy a látky – kanýrek vsazený díl sukně vpředu.*

Městky měli jen fěrtoch

4) *Špenzr – bral se do kostela z hedvábí, sukna*

a) *xxx¹²⁹ – s baňatými rukávy v zápěstí těsně knofličky sepnutými. Zapínal se na knofličky. Vystřižen byl až po ňadra a měl široký límec přehnutý až do poloviny zad, xxx¹³⁰ lemovaný. Vzadu tuhé varhánky, červ. xxx¹³¹ Pod špenzr se bral šátek křížem přes ňadra nebo půlku.*

b) *kacabaje z hrubého bílého plátna s dlouhými hlubokými rukávy, vpředu vystřižené, v pase spjaté tkanicí – do xxx.¹³²*

¹²⁴ Trnávsko.

¹²⁵ Nečitelné.

¹²⁶ Nečitelné.

¹²⁷ Nečitelné.

¹²⁸ Nečitelné.

¹²⁹ Nečitelné.

¹³⁰ Nečitelné.

¹³¹ Nečitelné.

¹³² Nečitelné.

- c) *tatamánek špenzr bez huňatých rukavic a límce.*
- d) *valaška z plátna bílého, na předku od krku až po pás šikmo sestřižená a tkanickou do zad křížem vázaná, rukávy plýtké až k zápěstí. xxx¹³³ u krku xxx¹³⁴*
- 5) *Punčochy strakaté ustěné. látka modrá s červenou nebo bílou uvazovaná.¹³⁵*
- 6) *Střevíce nízké lakýrky*
- 7) *Šátky jen selky bílé na holubici vázané, turecké, lipské (harasy¹³⁶), „vázny“ na povrch vázané (do kostela, na odpoledne, na všední den)*
- b) *v holubkách¹³⁷ do kostela chodili dříve loktuši (šátky bílé vyšívané) z tenk. platna vazaly na hlavu škrobené; vazal se jenom xxx¹³⁸; tvrdý xxx¹³⁹ dlouho.*
- 8) *Kožich ovčí, krátký, hněděokrový. (šitý jako špenzr)*
- 9) *loktuše.*

Zápis je velmi špatně čitelný. Zdroj není známý.

¹³³ Nečitelné.

¹³⁴ Nečitelné.

¹³⁵ Velmi špatně čitelné.

¹³⁶ Velmi špatně čitelné.

¹³⁷ Velmi špatně čitelné.

¹³⁸ Nečitelné.

¹³⁹ Nečitelné.

11 Obřadní zvyky

Ve fondu se nachází jeden text popisující průběh hodů na Trnávecku.

11.1 *Hody na Trnavsku*¹⁴⁰ před sto lety

Úroda sklizena, obilí v snopech na patře, řepa a brambory ve sklepě, v komoře hromada zelových hlávek, v pazderně len a konopí, pole zoraná, ozimy zasety. Trochu oddechu je třeba po těžké celoroční dřině, trochu občerstvení, povesezení.

Tož na to byly hody. V měsících podzimních tedy, ne všady v stejnou neděli. Na Dvorku např. o poslední neděli v září, ve Staré Rovni o první neděli v říjnu, ve Vražném o druhé, o třetí v Trnávce, Lázích, Bezděčí, o čtvrté v Mezihoří, Unerázce, Petrůvce, Bohdalově a na Plechtince a o první neděli listopadové na Hraničkách a v Jarovici. To aby se příbuzní a přátelé z různých míst mohli navštívit, porozprávět si a požalovat, potěšit se a poradit.

Císaři Josefovi II. se však takové dlouhé hodování nějak nezdálo, a tož všechny hody až na hody o třetí neděli v říjnu zapověděl. Těm se pak říkalo císařské. Zákaz zůstal však na papíře a milí poddaní slavili hody postaru.

A tak i v Bohdalově. Rychtář doporučil slavit hody císařské, a aby je – jak se také slušelo – důstojně oslavili, dal si na ně šít nové koženice. Ale mistr krejčí koženice včas nedodělal. A protože Rychtář ve starých kožnicích hody slaviti nechtěl nebo nemohl, vyhlásil, že hody budou zase o neděli příští. A natom zůstalo.

Jak se na ty hody všichni těšili mladí i staří: Na te naše hode pudem do hospode, bodem veskakovat haž do trámo, haž nám přenese šenkýř slámo.

V sobotu pak před hody měly hospodyně s dcerkami jak se říká kalup. Uklízelo se, drho, mylo, leštilo, bylo třeba zařezat nějakou tu husu nebo kachnu, a pak to hlavní: pekly se koláče. Koláče pudové, pečené v pekárně: kulaté, pomazané povidly, tvarohem, posekanými hruškami, posázené rozloutanými kadlátkami; Pak skládané čtyřhrané, nadívané: ~~makem~~ makových, tvarohemové, ~~povidly~~, ~~sekanými~~ povidlové, hruškové, ~~sekaným hlávkovým~~ zelové, ~~a strouhanou~~ mrkvové. Můj ty Bože, to byly koláče. Voněly po celém domě, voněla jimi celá dědina. Vždyť z nich dýchalo Boží požehnání, lidská píle a

¹⁴⁰ Trnávecku.

dobrota, vůně matky země; vždyť z nich zářilo narudlé zlato bratra slunce a sálalo teplo blahodárné ohně.

Však také nebylo zadělávání a pečení koláčů, právě jako chleba, nějaká všední robota. To byl slavnostný obřad, vykonávaný kněžkou hospodyní se zbožným soustředěním mysli i srdce. Tváře jí hořely, oči zářily, zmlklá ústa pronášela krátké nejnutnější ~~krátké~~ povely, rty její se chvěly jako by prosily, aby se dílo zdařilo, ruce a prsty pracovaly účelně a přesně jako nejdůmyslnější stroj.

A v neděli dopoledne zase nový shon. To se vařilo, peklo, pražilo, smažilo, a bylo už hodně. Přicházeli hosté..... K obědu byla masová polévka s dlouhanskými lukšemi, hovězí maso s křenovou omáčkou a pak i husí pečínka se sladkým zelím. Však si tak nepochutnali už dávno. Kouska masa od jakubské pouti neviděli, ani v neděli. Pořád jen polévka zasmažená, zaklechtaná, máčka sbrambory, hrách, kroupy, černé vdolky, jahelná kaše.

Po obědě vyjel ze Suchého dvora na koni jezdec v rudém plášti, opentlený, se vztyčenou obnaženou šavlí v rukou: kat. Za ním žebříňák chvojím opletený, párou koní tažený, a na něm vpředu drželi dva chasníci vzínajícího se berana. Na lávce uprostřed seděli dva mužští, přestrojeni tak, aby v nich byl poznat pana justiciára a písaře z kanceláře. Vzadu pak stálo několik muzikantů. Hudba vesele vříská, když projíždění Trnávkou, Mezihořím, Unerázkou Plechtincem, Petrůvkou, aby se zase vrátili na Suchý dvůr. Diváci vybíhají, mladí se přidružují, výskají, žertují, zpívají. Na Suchém dvoře je pak soud. Beran sejde mečem, rukou katovou, za hříchy, které v životě napáchal. Mocně musí se kat mečem rozmáchnout, a by jednou ranou beranovi hlavu sřal a nedošel hanby; však nadarmo nevpletili šelmy chlapci drátky do husté vlny na šiji berana. Berana vydražil obyčejně šenkýř na starém pivovaře v Městečku. Večer pak byla zde muzika. Naposledy stínal berana rozstánský šafář Francek Tomášů. Roku 1848 bylo stínání berana zakázáno.

Či só hode? Naše hpde. Jujuju. Hébéte se haloze, já se chetno této, te se chetneš této.... saprlojdnájó, mozekanti hréte. Jujuju. A rozkurážnění chlapci házejí muzikantům na stůl šestky, dvacetníky, jak kdo, i stříbrné rýnšřáky; tož to jen furianti, kteří mají zazobané a uznalé tatíky. A muzikanti spustí, hudba vříská, až lavice poskakují, okna drnčí, tanec kolem víří až plaménky několika lojových svíček kmitají, div se neutrhnou. Jen kdyby ti chlapci měli rozum.

Viděli jste někde u cesty sloupek s nasazenou kapličkou a obrázkem v ní, malovaným na dřebě venkovským všeumělcem s drastickou pravdivostí, obrázkem Matky Bolestné a v jejích nohách nataženou mrtvolou zkrvaveného chlapce s nápisem: Zde skončil.... pomodlete se.... O láske, ty láske! Muziky, muziky, nešťastné muziky!

A ještě o tom, jak zle skončily hody v Lázcích. Už je tomu tuze dávno, brzy po napoleonských válkách to bylo.

Na rychtě muzika. Panny v rásných sukních, kordulích a rukávcích pyšně se nadnášejí a vrtí jako holubice, že až ty vázané škrobené bílé holubičky na jejich hlavách se potřásají. Chlapci se tuží a nad všechny vyniká Hantoš, chlapec jak bor a nejlepší tanečník. Dotančí a vyjde na čerstvý vzduch, aby se osvěžil. Vráti se bledý jak stěna. Zašeptá: Viděl jsem nad dědinou letět smrt'. Zavravorá a jako kláda skácí se na zem. Nevstal už. Bylo po muzice, po hodech. Morová rána. Lidé mřeli jako mouchy. Od rána do večera zvonek na zvonici nařikal. Přestali tedy raději zvonit, aby se lidé ještě více nestrachovali. Celé rody vymřeli. Uhodnete tedy, proč v Lázcích tolik usedlostí má jiné jméno než majitel.

Zápis je dobře čitelný. Jedná se o strojopisný text. Zdroj není známý.

Závěr

Diplomová práce *Lidové písně, říkadla, pověsti, pohádky, hry, zvyky, tance a kroje v archivním fondu Emila Tutsche* navazuje na bakalářskou práci *Emil Ttusch (1876-1966) a jeho folklorní sbírka*. Zaměřila jsem se v ní na jednu z oblastí obsáhlého fondu Emila Tutsche umístěného ve Státním okresním archivu Svitavy se sídlem v Litomyšli. Oblastí mého zájmu se staly lidové písně, pověsti, pohádky, tance, hry, říkadla, přísloví, kroje a obřadní zvyky.

Diplomová práce obsahuje transkripci a systematizaci jednotlivých zápisů lidové slovesnosti a notových zápisů z fondu Emila Tutsche. Notové zápisy a texty lidových písní následně komparujeme s již vydanými písňovými sbírkami. Vybrala jsem jak významné a na poli etnografie důležité sbírky, tak sbírky regionální, jejichž odkaz je uveden vždy v dané poznámce u jednotlivých zápisů. Pro transkripci jsem zvolila diplomatický přepis z důvodu autentičnosti zápisů. Některé zápisy obsahují gramatické chyby a jsou špatně čitelné. Jednotlivé zápisy byly uspořádány podle jednotlivých žánrů a následně podle lokace, kde byly zaznamenány.

Transkripce a systematizace byla časově velmi náročná. Obtížnost spočívala ve velkém množství zápisů umístěných ve fondu Emila Tutsche ve Státním okresním archivu Svitavy se sídlem v Litomyšli. Nejprve bylo nutné jednotlivé zápisy vybrat ze všech archiválií fondu a poté je rozřadit podle jednotlivých kategorií. Samotnou transkripci často stěžovala špatná čitelnost textů, časté škrtnání a přepisování slov či celých vět. Náročná byla i závěrečná komparace lidových písní a pověstí s již vydanými sbírkami, které jsou samotné velmi obsáhlé a nepřehledné z důvodu, že texty nebyly řazeny podle abecedy, lokality odkud pocházejí a podobné varianty písní se nenacházejí vždy u sebe.

Diplomová práce *Lidové písně, říkadla, pověsti, pohádky, hry, zvyky, tance a kroje v archivním fondu Emila Tutsche* má významný regionální dosah. Díky jednotlivým slovesným žánrům ji lze využít k poznání lidové slovesnosti a hudby v regionu. Materiály mohou posloužit jako podklad pro vydání nové sbírky písní a pověstí z oblasti Malé Hané. Pro tento účel je však nutné zápisy upravit a opravit. Lidové písně mohou rozšířit repertoár folklorních souborů Malé Hané a mohou být využity učiteli hudební výchovy na základních i středních školách v regionu.

Seznam použitých zdrojů

BARTOŠ, František: *Národní písně moravské v nově nasbírané*. Brno: Tiskem mor. akc. knihtiskárny, 1889.

BARTOŠ, František: *Národní písně moravské v nově nasbírané*. Praha: Nákladem České akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1901.

BARTOŠ, František: *Nové národní písně moravské s nápěvy do textu vřaděnými*. Brno: K. Winiker, 1882.

DVOŘÁČKOVÁ, Michaela: *Emil Tutsch (1876-1966) a jeho folklorní sbírka*. Bakalářská práce. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Pedagogická fakulta, 2022. Dostupné z: https://theses.cz/id/3z9nzg/Emil_Tutsch_1876-1966_a_jeho_folklorni_sbirka.pdf

ERBEN, Karel Jaromír: Píšťalka. In: *Vybrané báje a pověsti národní jiných větví slovanských*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1953. s. 274-276.

JELÍNKOVÁ, Zdeňka: *Lidový tanec na Drahanské vrchovině a Malé Hané..* Kořenec: Obecní úřad v Kořenci, 2001.

Národní archivní portál. [online]. Dostupné z: <https://portal.nacr.cz/aron/apu/9671dfd1-c6e1-44d4-8c92-8a6921505c2f>

POLÁČEK, Jan: *Lidové písně z Hané*. Prostějov: Albert, 2010.

POLÁČEK, Jan: *Lidové písně z Hané: sbírka jednohlasých lidových písní I – Prostějovsko*. Boskovice: Albert, 2011.

POLÁČEK, Jan: *Lidové písně z Hané: sbírka jednohlasých lidových písní II – Prostějovsko – Kojetínsko*. Boskovice: Albert, 2011.

SIROVÁTKA, Oldřich: *Lidové písně, pověsti a dětské hry z Boskovicka*. Boskovice: Klub přátel Boskovic, 2005.

Státní okresní archiv Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond Emil Tutsche (1876-1966), č. f. 1188.

- SUŠIL, František: *Moravské národní písně: s nápěvy do textu vřaděnými*. Praha: Vyšehrad, 1951.
- TUTSCH, Emil – MACKERLE, Jaroslav: *Staré Jevíčko*. Jevíčko, 1937.
- TUTSCH, Emil: *Bylé – nebylé*. Velké Opatovice: HVK při záv. klubu ROH MŠLZ, 1988.
- TUTSCH, Emil: *Kostelíček svatého Bartoloměje u Jevíčka*. Jevíčko: Spořitelna města Jevíčka, 1937.
- TUTSCH, Emil: *Krátké dějiny města Jevíčka*. Jevíčko: Spořitelna města Jevíčka, 1928.
- TUTSCH, Emil: *Regesty listin městského archivu v Jevíčku*. Jevíčko: Spořitelna města Jevíčka, 1940.
- VÁLKA, Miroslav (ed.): *Lidová kultura a nářečí na Boskovicku*. Boskovice: Muzeum regionu Boskovicka, 2009.
- VRBKA, Josef: *Bezděčí a Unerázka. Vlastivědná kronika dvou vesnic na Malé Hané*. Brno: Krajské nakladatelství v Brně, 1957.
- VRBKA, Josef: *Mlsný hastrman. pověsti a vyprávění z Hané a Malé Hané*. Ostrava: Profil, 1970.
- WORLOVÁ, Julie – MACKERLE, Jaroslav: *Pohádky z Jevíčka a okolí*. Jevíčko: HVK Jevíčko, 2004.

Seznam příloh

Příloha č. 1 Policejní přihláška Emila Tutsche

Příloha č. 2 Svatební oznámení Emila Tutsche a Aurelie Dvořákové

Příloha č. 3 Píseň Ňafra, Ňafra, Ňufru

Příloha č. 4 Nápěv písně Zahradnická

Příloha č. 5 Nápěv písní Jedou a Tráva malá

Příloha č. 6 Nápěv písně Když sem šel do Prahy pro hrách

Příloha č. 7 Text písně Hory, doly, černý les

Příloha č. 8 Text písně Za lesem za vodou

Příloha č. 9 Říkadlo Hlasy zvonů

Příloha č. 10 Pohádka O zlatém jelínkovi

Příloha č. 11 Pověsti Legenda a O hrdličce

Příloha č. 12 Přísloví Poctivá panna

Příloha č. 13 Kroj z Vranové Lhoty

Příloha č. 1 Policejní přihláška Emila Tutsche

Polizeiliche Anmeldung. — Policejní přihláška.

Name: Tutsch		Familienstand: verheir.		12. Beruf: - Povolání: Oberlehrer i. R.		13. Geburts- — Narozeni: 31. 7. 76		14. Ort - Misto: Unrutz	
1. Vorname: Emil		10. Familienstand: verheir.		11. Religionsbekanntnis: R. kat.		12. Geburts- — Narozeni: 31. 7. 76		13. Ort - Misto: Unrutz	
geborene (Mädchenname):		11. Religionsbekanntnis: R. kat.		14. Staatszugehörigkeit: P.B.M.		15. Jude? — Zid? nein		16. Bez. - Kreis: Littau	
2. Neue Wohnung: Nové bydlíště:		Ort: Gewitsch		16. Kinder unter 15 Jahren, die mit der meldepflichtigen Person zusammen leben:		1. geb.: nar.:		2. " " "	
Bezirk (Stadtteil): Bosfomik		Bezirk (Stadtteil): Bosfomik		3. " " "		3. " " "		4. " " "	
Straße: Ringstrasse Nr.: 115		Ulice: Ringstrasse Nr.: 115		4. " " "		4. " " "		5. " " "	
3. Wenn in Untermiete, bei Je-li v podnájmě, u: nein		4. Tag des Zuzuges: — Den příchodu: 15. 9. 1901		17. Familienname und Vorname des Vaters: Tutsch Anton		17. Familienname und Vorname der Mutter: Katarina geb. Kadlec		18. Familien- u. Vorname der Ehefrau: Aurelie g. Dvořák	
4. Wird alte Wohnung beibehalten? — Podrží starý byt? ja		5. Schon einmal hier gewohnt? — Bydlel zde již? nein		17. Familienname und Vorname der Mutter: Katarina geb. Kadlec		18. Familien- u. Vorname der Ehefrau: Aurelie g. Dvořák		18. Familien- u. Vorname der Ehefrau: Aurelie g. Dvořák	
5. Vorige Wohnung: Předchozí bydlíště:		Ort: Markt Türnau		18. Familien- u. Vorname der Ehefrau: Aurelie g. Dvořák		19. Bei Ausländern und Staatenlosen U cizinců a bezdomovců		19. Bei Ausländern und Staatenlosen U cizinců a bezdomovců	
Ort: Markt Türnau		Bezirk (Stadtteil): M. Trübau		19. Bei Ausländern und Staatenlosen U cizinců a bezdomovců		20. Unterschrift d. Meldepflichtigen: Emil Tutsch		20. Unterschrift d. Meldepflichtigen: Emil Tutsch	
7. Bei Zuzug aus dem Ausland, von Reisen, Wanderschaft, RAD oder Wehrmacht letzte Wohnung im Inland: nein		Ort: Markt Türnau		20. Unterschrift d. Meldepflichtigen: Emil Tutsch		21. Unterschrift des Wohnungsinhabers: Emil Tutsch		21. Unterschrift des Wohnungsinhabers: Emil Tutsch	
8. Ich besitze die Kraftfahrzeuge Nr.: nein		Bezirk (Stadtteil): M. Trübau		21. Unterschrift des Wohnungsinhabers: Emil Tutsch		22. Unterschrift des Hauseigentümers: Emil Tutsch		22. Unterschrift des Hauseigentümers: Emil Tutsch	
9. Verwendung im Luftschutz (als was?): keine		Ort: Markt Türnau		22. Unterschrift des Hauseigentümers: Emil Tutsch		23. Ort: Gewitsch		23. Ort: Gewitsch	
Cinný v protiletectké ochraně (jako?): keine		Bezirk (Stadtteil): M. Trübau		23. Ort: Gewitsch		den: 17. XII. 1941		den: 17. XII. 1941	

Příloha č. 2 Svatební oznámení Emila Tutsche a Aurelie Dvořákové

Aurelie Dvořák,
Emil Tutsch,
Lehrer,

beehren sich höflichst anzuzeigen, dass ihre Trauung findet
Dienstag, den 3. September 1901 um 10 Uhr vormittags
in der Pfarrkirche zu Markt Türnau statt.

Markt Türnau. *Unrutz.*

Příloha č. 3 Píseň Ňafra, Ňafra, Ňufru

Handwritten musical score for the song "Ňafra, Ňafra, Ňufru". The score is written on three staves. The first staff is in treble clef, 2/4 time, with a key signature of one sharp (F#). The lyrics are: "Ňafra, Ňafra, Ňufru - my máme něco v kufru". The second staff is in bass clef, with lyrics: "v něm kufr velký jako kromu a my máme kromu v něm". The third staff is in treble clef, with lyrics: "Ňafra Ňafra Ňufru - my máme kromu v něm." The score includes various musical notations such as notes, rests, and dynamic markings like *ff*.

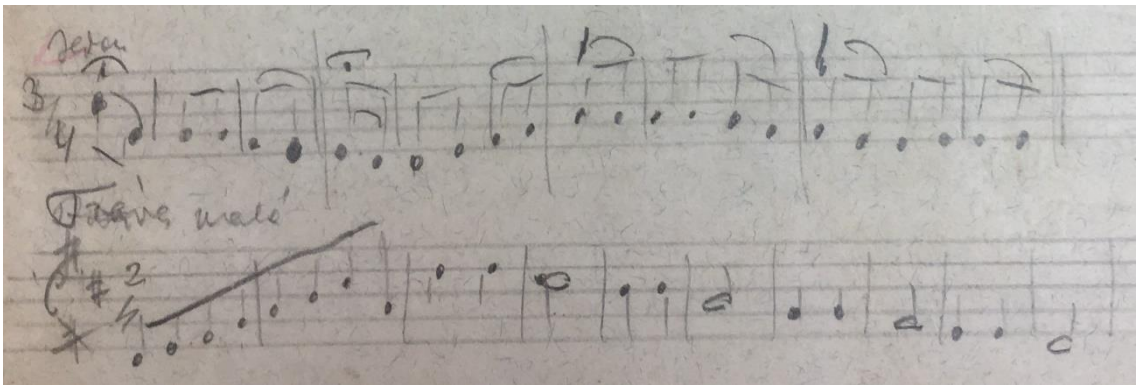
Píseň je uvedena v kapitole 2.3.

Příloha č. 4 Nápěv písně Zahradnická II

Handwritten musical score for the song "Zahradnická II". The score is written on four staves in treble clef, 3/4 time. The title "Zahradnická" is written at the beginning. The score consists of a single melodic line with various rhythmic values and rests.

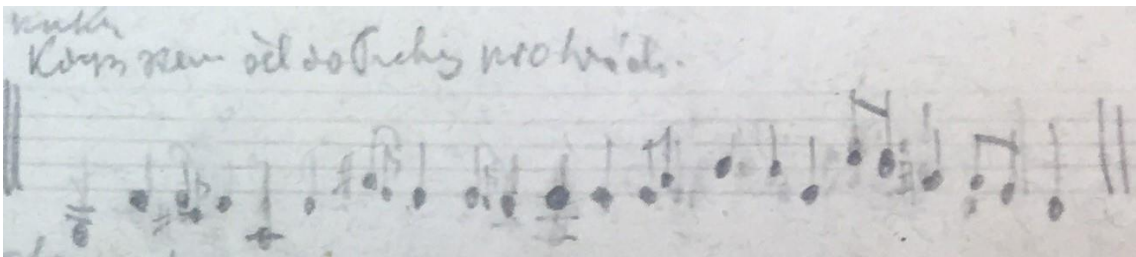
Nápěv písně je uveden v kapitole 3.29.

Příloha č. 5 Nápěvy písní *Jedou* a *Tráva malá*

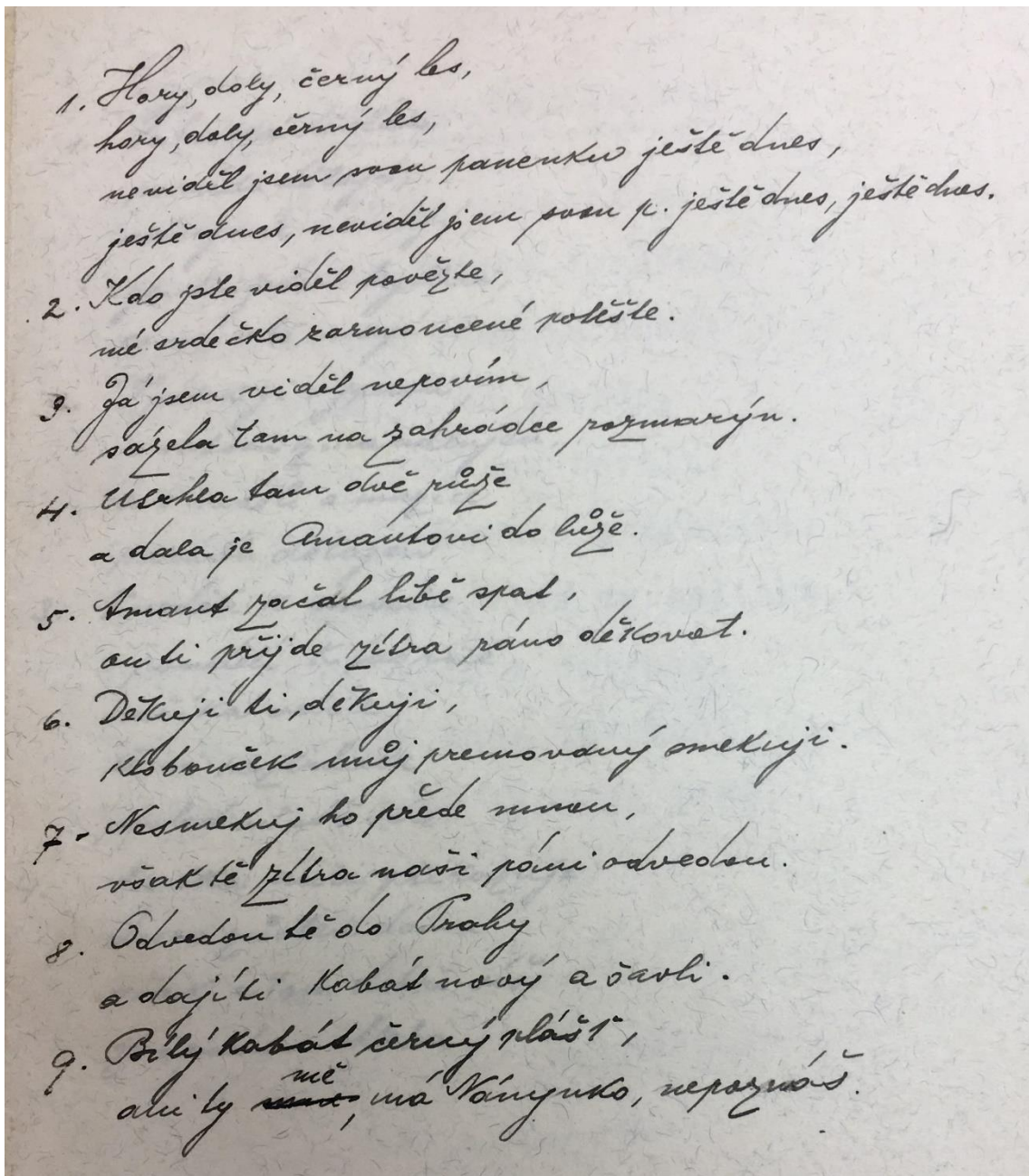
Nápěv písně *Jedou* je uveden v kapitole 3.5. Nápěv písně *Tráva malá* je uveden v kapitole 3.25.

Příloha č. 6 Nápěv písně *Když sem šel do Prahy pro hrách*

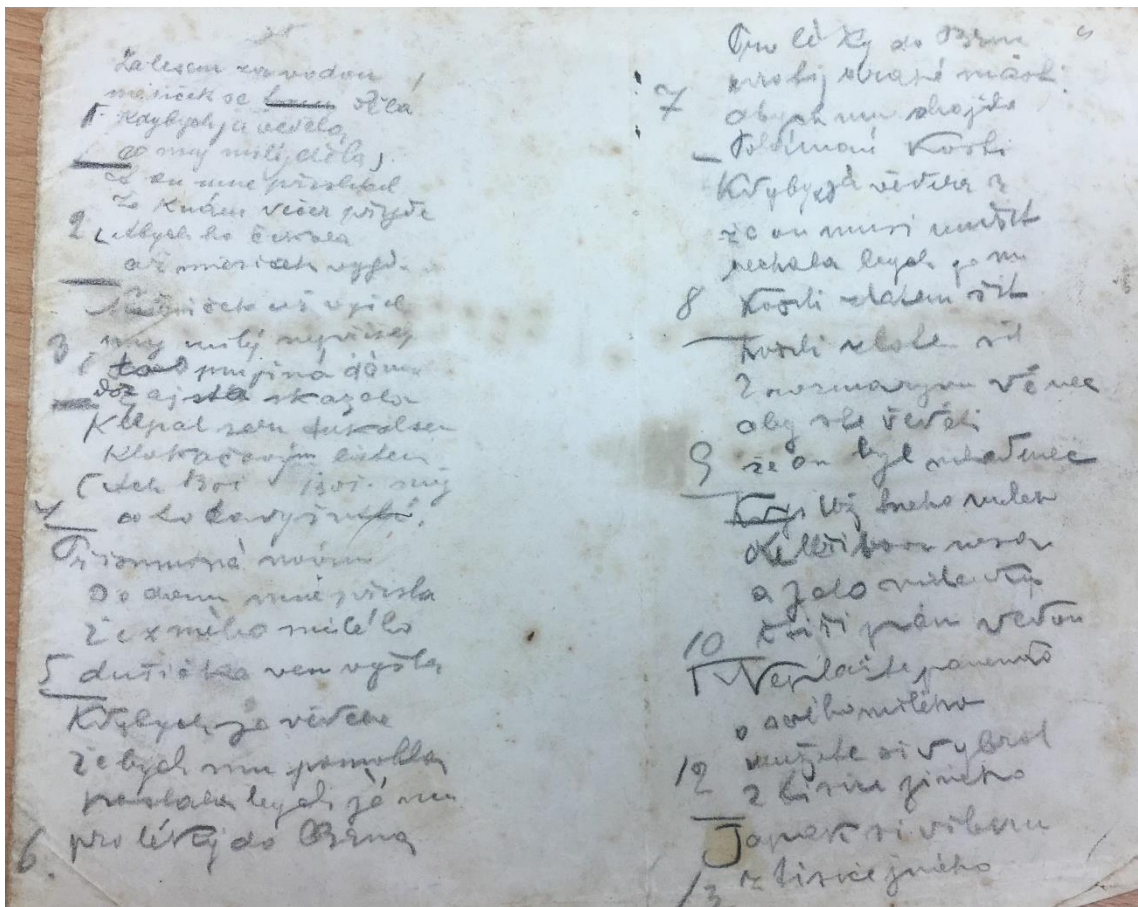
Nápěv písně je uveden v kapitole 3.6.

Příloha č. 7 Text písně Hory, doly, černý les

Text písně je uveden v kapitole 4.13.11.c.

Příloha č. 8 Text písně Za lesem za vodou

Text písně je uveden v kapitole 4.13.55.a.

Příloha č. 9 Říkadlo Hlasy zvonů

Říkadla	Hlasy zvonů	Klavky
	<p>Velký: Bim bam, Uměl jsem, kdo ti kázal? Pámkn sám. Bim bam.</p> <p>Malý: Pole, luka, les, kraj.</p> <p>Marie Jančková, začala z Jevíčka v roce v Klovčích, 1925.</p>	<p>E. Tůsňák Jevíčko!</p>

Říkadlo je uvedeno v kapitole 5.1.1.

Příloha č. 10 Pohádka O zlatém jelínkovi

I

Pohádka o zlatém jelínkovi.

Byl jeden brátra měl tři syny. Oba starší jenom pořád se budali po světě a utráceli peníze. A když jim zlatáky už vyszákaly, vrátili se domů, aby znova peněz nabrali a mohli se toulat a utrácet dál. Nejmladší chlapec do světa tuze nebyl a nejráději vyváděl doma u maminky a hrál si s písčiky a ročičkami.

Jednou, když všichni tři bratři byli doma, dal si je žral zavolat a poradil jim: Jsem už starý a rád bych už odešel na výměně. Jděte do světa hledat zlatého jelínka a když vás jelínka najde a přivede, bude žralem.

Princové neměřali a hned se vydali na cestu. Přišli k velikému lesu a tam se zastavili. Domluvili se, že se za rok a den tu na tom samém místě zase sejdou. Potom se rozšli; jeden šel do prava, druhý do leva a nejmladší přímo dál.

Za rok a den se všichni tři bratři na tom samém místě na kraji lesa skutečně sešli. Oba starší s nepořízenou, ale nejmladší se zlatým jelínkem.

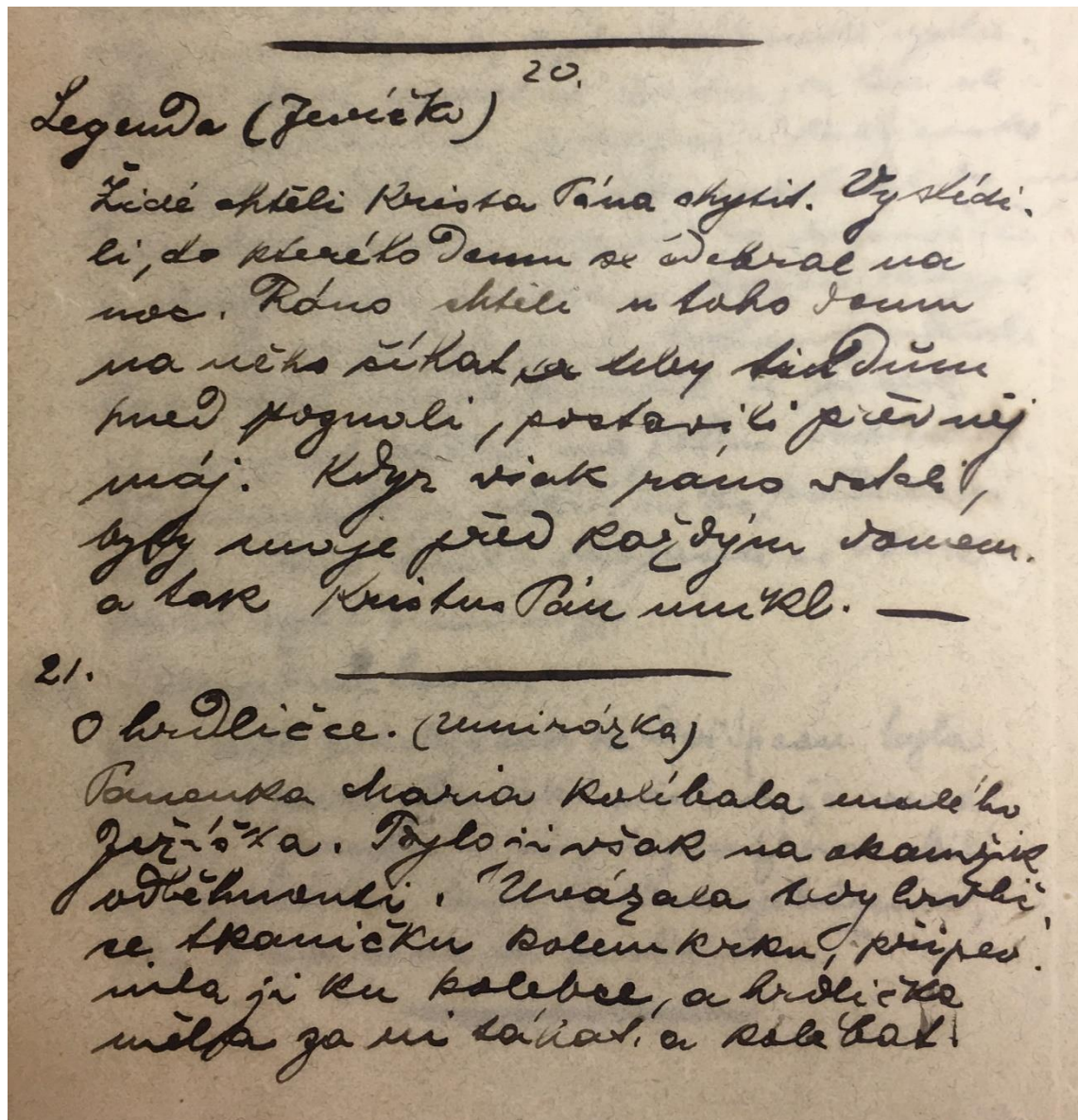
Starší bratry poradla ukrutná zlost a nejmladšího bratra zabili a zahrabali do listí. Potom se vrátili se zlatým jelínkem domů a cestou se domluvili, že budou vykládat, jak se nejmladší bratr od nich odloučil a že ho nejspíš ulci sežrali, a potom že se o království pojeděli.

Krás s královnou byli celí nešťastní, když

slyšeli, jak se nejmladší bratr zabíjí a zahrabává do listí, ale přece ještě doufali, že se najde a přivede žralu.

Text pohádky je uveden v kapitole 6.1.3.

Příloha č. 11 Pověsti *Legenda* a *O hrdličce*

Text pověsti *Legenda* je uveden v kapitole 6.7.1.b. Text pověsti *O hrdličce* je uveden v kapitole 6.12.1.

Příloha č. 12 Přísloví *Pocivá panna*

Měsíční příslaví	<i>pocivá panna</i>	Uvesdíže
	<p><i>Kerá neměje vstoví, ta se mlidencum věhěba, kerá věhěba, neměje, zasěraua se jate suše.</i></p> <p><i>Františka Křiváková, 80 letá, bydlí v Uvesdíže č. 3, roze- ná Langrová z Veselí.</i></p>	<p><i>S. Turocha, přička</i></p>

Příslaví je uvedeno v kapitole 9.2.1.

Příloha č. 13 Kroj z Vranové Lhoty

Kroj.
Ženské nosily velké obojky a baňaté
té rukávy, kožíšky s prýmkami, vza-
du varhánky/faldy/s černou hedváb-
nou podšívkou. Dále špenzry s bana-
tými rukávy ze sukna a podob.látek.
Valašky-krátký kabátek z bílého
plátna-do práce; měly rukávy staže-
né a sestřižnuté jako u košil muž-
ských a byly v půli přepásány, aby v
práci nepřekážely. Punčochy bílé,
střevíce nízké.
Sukně „kanafasky, „-červené pásy na
na bílé půdě, vzadu dlouhé pentle.
Při tanečních zábavách tančily
ženské bosi v „bandurách, „-krát-
kých sukních. Mužští mívali do práce
plátenice a široký plstěný klobouk,
při práci bývali bosi. Na neděli a
svátek vždy mívali mužští jedné ro-
diny jedny boty „úkladové, „které
prý nebyly k roztrhání a přetrvaly
rodinu. Na kom byl pořádek jíti do
kostela, obul boty, druzí seděli doma
ma bosi. Kabát zelený sokený s krátký
kým pásáním. Čepice buď tchořovice
neb aksamitka s vrškem kulatým neb
aksamitka nazvaná legátek; byla po-
dobná skutečnému legátku, strany ze
vzácné kožíšiny a vršek aksamitový.
Také senosily „sobolovice, „ vysoké s
s pentlemi vzadu. Košilš u krku
vroubkované, vesměs šnůrkou zaváza-
né. Kalhoty kožené do botů.
Ignác Hýbl, naduč.,
Vranová Lhota.

Text je uveden v kapitole 10.2.